

”Skeptisyyteen taipuwait lukijat ovat luultavasti kääntämässä kiireen vilkkaa sivua”

Antroposofian kehukset ja julkisuuskuvaa *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022

Suvi Virtanen

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimus, uskontotiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, uskontotiede

Suvi Virtanen

”Skeptisyyteen taipuvaiset lukijat ovat luultavasti kääntämässä kiireen vilkkaa sivua”

Antroposofian kehukset ja julkisuuskuva *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022

Sivumäärät: 73 sivua, 6 liitesivua

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022 julkaistuissa lehtijutuissa Rudolf Steinerin kehittämästä filosofiasta, antroposofiasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä, kuten steinerpedagogiikasta, uutisoidaan, ja minkälaisia kehyksiä antroposofia tämän aineiston pohjalta saa. Tämän lisäksi tutkielmassa selvitetään, millaiseksi antroposofian julkisuuskuva muodostuu näiden lehtijuttujen perusteella. Tutkielmassa kiinnostuksen kohteena on myös selvittää, onko uutisoinnissa tapahtunut vuosien saatossa muutosta, ja mitkä seikat tähän muutokseen ovat mahdollisesti vaikuttaneet.

Tutkimusaineistona ovat *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022 ilmestyneet jutut, jotka liittyvät antroposofiaan. Tutkittava aihe sijoittuu uskontotieteessä länsimaisen esoterian ja uskontotieteellisen mediatutkimuksen kenttään. Tutkimusmenetelminä on käytetty laadullista sisällönanalyysia ja kehysanalyysia.

Tutkielman tuloksina ilmeni, että antroposofian *Helsingin Sanomien* jutuissa saamat kehukset voidaan jakaa länsimaisen esoterian, steinerpedagogiikan, taiteen, vaihtoehtoisen elämäntavan ja antroposofian kritiikin kehyksiin. Tutkielman tutkimusaineiston perusteella selvisi myös, että antroposofian julkisuuskuva on vaikeaa määritellä, mutta julkisuuskuvaan liittyy mielikuvia esimerkiksi erilaisuudesta, luonnonmukaisuudesta ja mystisyydestä, julkisuuskuva näyttyy myös toiseuttavana. Uutisoinnissa havaittu muutos sen sijaan oli pienimuotoista, mutta tulosten perusteella voitiin päätellä esimerkiksi se, että antroposofiaan liittyvistä asioista kirjoittaminen on lisääntynyt, ja että viime aikoina on ollut suosittua kirjoittaa antroposofiasta osana länsimaisen esoterian kenttää.

Avainsanat: antroposofia, länsimainen esoteria, kehysanalyysi, sanomalehtitutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen kohde ja tausta	5
1.2	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	8
1.3	Tutkimuspositio ja tutkimusetiikka	9
2	Aikaisempi tutkimus	11
3	Aiheen taustoitus	14
3.1	Rudolf Steiner ja antroposofia	14
3.2	Antroposofinen taidekäsitelmä	16
3.3	Antroposofian käytännön soveltaminen	18
3.3.1	Steinerpedagogiikka ja steinerkoulujen toiminta	18
3.3.2	Eurytmia	21
3.3.3	Antroposofinen lääketiede	23
3.3.4	Biodynaaminen viljely ja biodynaaminen maatalous	25
3.3.5	Antroposofinen arkkitehtuuri	26
3.3.6	Kristiyyhteisö	28
4	Teoreettinen viitekehys ja työkäsitteet	30
4.1	Kehysanalyysi	30
4.2	Julkisuuskäsitelmä	32
5	Aineisto	34
5.1	Aineiston muodostus ja esittely	34
5.2	Aineiston analyysimenetelmät	36
6	Aineiston analyysi	38
6.1	Länsimaisen esoterian kehys	38
6.2	Steinerpedagogiikan kehys	39
6.3	Taiteen kehys	43
6.4	Vaihtoehtoisen elämäntavan kehys	45
6.5	Antroposofian kritiikin kehys	48
7	Antroposofian julkisuuskäsitelmä <i>Helsingin Sanomissa</i>	53

7.1	Toiseuttava julkisuuskuva	53
7.2	Otsikoinnin vaikutus mielikuviin ja julkisuuskuvaan	55
8	Muutos uutisoinnissa	58
9	Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet	62
	Lähteet	65
	Liitteet	74

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen kohde ja tausta

Antroposofia-sana voi kavahtuttaa monia, jotka aiheeseen ovat hiemankin enemmän perehtyneet. Moni on voinut kuulla Rudolf Steinerin korkealentoisista ajatuksista, jotka vaikuttavat ennemminkin luotaantyöntäviltä kuin siltä, että niihin haluaisi tutustua lähemmin. Antroposofiaan toden totta liittyy paljon tajunnan ylittäviä seikkoja, mutta antroposofia ei myöskään ole filosofia sanan perinteisessä merkityksessä, mikäli filosofialla ajatellaan tarkoitettavan jotakin täysin abstraktia vailla minkäänlaista konkretiaa. Antroposofialla nimittäin on lukuisia erilaisia esiintymismuotoja käytännön elämässäkin, osa niistä liittyy kiinteämmin antroposofian esoteeriseen luonteeseen, kun taas osa, kuten esimerkiksi steinerpedagogiikka, on luonteeltaan sekulaarimpaa. Mielikuvat antroposofiasta voivat liittyä muun muassa steinerkoulujen opetusmenetelmiin tai niiden pätevyYTEEN, antroposofian kriittiseen suhtautumiseen rokotteisiin tai antroposofian näkemiseen pseudotieteellisenä järjestelmänä. Steinerkoulut ovat antroposofian yksi tunnetuin käytännön sovellus, jonka Rudolf Steiner kehitti. Muita Steinerin kehittämää antroposofian sovellusalueita ovat esimerkiksi antroposofinen lääketiede, biodynaaminen viljely tai biodynaaminen maatalous, eurytmia sekä uskonnollisen elämän uudistamiseen pyrkivä Kristiyhteisö.¹

Pro gradu -tutkielmani tarkoitus on tutkia antroposofian ja siihen liittyvien ilmiöiden kehystymistä ja julkisuuskuvaa sen perusteella, miten antroposofiaan ja sen ilmiöihin liittyviä asioita käsitellään Suomen suurilevikkisimmässä sanomalehdessä, Helsingin Sanomissa. Uutisoinnissa mahdollisesti tapahtuva muutos on toinen kiinnostuksen kohteeni, minkä vuoksi käsittelemäni aikaväli sijoittuu vuosille 2001–2022. Koska antroposofiasta ja siihen liittyvistä aiheista ei suuressa mittakaavassa uutisoida mediassa, halusin pidemmän aikavälin tutkielmani, jotta saisin tarpeeksi juttuja aineistooni. Tutkimukseni lähtökohtana on myös ajatus siitä, että Rudolf Steinerin ajatuksiin perustuvaan antroposofiaan liittyvät jutut sanomalehtimediassa ovat lisääntyneet. Länsimaisesta esoteriasta kertovat jutut ovat enemmän pinnalla esimerkiksi Uuden etsijät -hankkeen² perustamisen myötä, ja steinerkouluista on uutisoitu sen takia, että steinerkasvatus täytti 100 vuotta vuonna 2019.

¹ Ehnqvist 2006, 40; Paalasmaa 2011, 114.

² Uuden etsijät -hankkeen Internet-sivuilla mainitaan monitieteisen hankkeen saaneen alkunsa vuonna 2018, ja sen tarkoitus on muun muassa erilaisten dokumenttien, kuten päiväkirjojen, avulla valottaa taiteilijoiden

Steinerin ajattelun pohjalta syntyi muun muassa steinerpedagogiikaksi kutsuttu pedagogiikan muoto. Steinerkasvatuksen liiton virallisilla verkkosivuilla kerrotaan, että steinerkouluja on ympäri maailman tällä hetkellä yli 1000, ja steinerpäiväkoteja yli 2000; Suomessa puolestaan steinerkouluja on 23, steinerpäiväkoteja 40 ja yksi opettajankoulutuslaitos. Steinerkoulut ovat yksityisiä opetuksen järjestäjiä.³ Steinerkoulussa keskitytään oppilaslähtöiseen kasvatukseen ja tekemällä oppimiseen varioivia työskentelymenetelmiä hyödyntäen. Steinerpedagogiikka perustuu Rudolf Steinerin kehittämään antroposofiaan, mutta steinerkoulut eivät pyri välittämään antroposofista maailmankuvaa oppilaille, vaan sen tarkoitus on olla tasapuolinen pedagoginen vaihtoehto⁴.

Olen itse suorittanut steinerkoulussa ala- ja yläasteen, sekä steinerlukion. Koulussa ollessani en juuri tiennyt steinerpedagogiikan periaatteita, saati tuntenut Rudolf Steineriä tai antroposofiaa. Silti melko pian kävi selväksi, että steinerkoulu poikkeaa jollakin tavalla julkisista valtionkouluista. Esimerkiksi steinerkoulujen ala- ja yläasteelle tyypillistä muistiinpanojen vihkoon ylös kirjoittamista ja vihkojen kuvittamista itse pidettiin epätavallisena, kuin myös esimerkiksi sitä, että kaikki opiskelivat sekä käsityötä, että teknillistä työtä, sekä saksan kieltä ja eurytmiaa. Itsellekin jotkin asiat tuntuivat välillä kummallisilta, mutta pääasiassa niitä piti vain koulun opetukseen kuuluvina. Kuitenkin erilaisista lähteistä on saanut kuulla hyvin erityyppisiä näkökulmia ja mielipiteitä Steineriin ja antroposofiaan liittyen. Henkilökohtaisuus olikin yksi tekijä, joka ohjasi tämän graduaiheen valintaan. Halusin myös tämän pro gradu -työn tekemisellä selvittää itselleni paremmin sitä, miten steinerkoulujen käytännön sovellutukset liittyvät Steinerin antroposofiaan.

Muun muassa omakohtaisten kokemuksieni takia halusin pro gradu -tutkielmassani perusteellisemmin selvittää, millainen antroposofian ja sen erilaisten ilmentymien julkisuuskuva on suomalaisessa sanomalehtimediassa, tarkemmin juuri *Helsingin Sanomissa*. Media suuressa määrin vaikuttaa mielikuviin, mitä jostakin aiheesta median kuluttajille luodaan. Olin myös kiinnostunut selvittämään, nähdäänkö steinerkoululaiset tai muulla tavalla antroposofiaa harjoittavat ikään kuin ”toisena”, niin sanotussa me vastaan muut -asetelmassa. Tämän vuoksi halusin mahdollisuuksien mukaan hyödyntää toiseus-käsitettä tutkielmassani.

kiinnostusta maailman asemaan 1800-luvun lopulla nousseeseen esoteriaan ja tämän vaikutusta heidän elämäänsä yksilötasolla.

³ Steinerkasvatuksen viralliset Internet-sivut.

⁴ Ehnqvist 2006, 1.

Omakehtaisen aiheen lisäksi länsimainen esoteria, jonka alaan liittyväksi ilmiöksi antroposofia lukeutuu, on viime vuosina herättänyt ihmisissä kiinnostusta. Länsimainen esoteria ja okkultismi näkyvät monissa ilmiöissä eletyssä arjessamme; esimerkiksi monet populaarikulttuurin tuotteet, kuten musiikki, elokuvat tai tv-sarjat voivat sisältää joitakin näistä teemoista. Kuten Tiina Mahlamäki ja Nina Kokkinen toimittamassaan kokoomateoksessa toteavat, esoteeriset ja okkultistiset ilmiöt ovat näkyvä ja syvään juurtunut osa yhteiskuntaamme, ja on tärkeää, että ilmiöitä voidaan tunnistaa ja arvioida.⁵ Antroposofia onkin yksi tällainen länsimaisen esoteriaan liittyvä filosofia, ja se, sekä siihen liittyvät ilmiöt näkyvät tavallisten ihmisten arkipäiväisessäkin elämässä.

Tutkielmani on lähellä perinteistä sanomalehtitutkimusta, vaikka aineisto onkin sähköinen. Tutkielma on mediatutkimusta, joka keskittyy teksteihin. Länsimaista esoteriaa on viime vuosikymmenen aikana alettu tutkimaan toden teolla esimerkiksi uskontotieteessä ja kulttuurihistorian parissa. Ulkomaisessa tutkimuksessa myös antroposofiaa on tutkittu runsaasti esimerkiksi uskontotieteen ja kasvatustieteiden parissa. Kuitenkaan esimerkiksi Suomessa uskontotieteessä antroposofian julkisuuskuvaa tai sitä, mihin se pohjaa, ei ole tutkittu.

Tämän lisäksi länsimainen esoteria, antroposofia ja varsinkin steinerpedagogiikka ovat ajankohtaisia aiheita, sillä vuonna 2019 steiner- ja waldorfkasvatus⁶ täytti 100 vuotta. Tämän lisäksi myös yleinen kiinnostus vaihtoehtopedagogiikoita kohtaan on jälleen vähitellen lisääntynyt samalla kun kiinnostus toiminnallisuuteen, tekemällä oppimiseen ja aktiiviseen kasvatukseen on kasvanut. Myös steinerpedagogiikka luetaan vaihtoehtopedagogiikoiden piiriin.⁷ Kiinnostus länsimaiseen esoteriaan ja uushenkisyyteen puolestaan näkyy laajalti julkaistussa tutkimuskirjallisuudessa, kuin myös taiteessa erilaisten taidenäyttelykokonaisuuksien tai romaanikirjallisuuden parissa.^{8,9,10}

Steiner myös nähdään vain harvoin akateemisessa maailmassa tieteentekijän roolissa, sillä hänen ajatuksensa ja niiden sovellutukset ajatellaan usein olevan tieteellisen yhteisön

⁵ Mahlamäki & Kokkinen 2020, 11.

⁶ Steinerin antroposofiaan pohjalta syntyneitä kouluja nimitetään Suomessa steinerkouluiksi, kun taas muualla maailmassa niistä käytetään nimitystä waldorfkoulu. Nimitys pohjautuu siihen, että ensimmäisen steinerkoulun oppilaat olivat Waldorf Astoria -nimisen tupakkatehtaan työläisten lapsia.

⁷ Paalasmaa 2011, 10–11.

⁸ Uuden etsijät -hankkeen Internet-sivut.

⁹ Villa Gyllenbergin Internet-sivut.

¹⁰ Helsingin Sanomat 4.4.2020.

reunoilla tai sen ulkopuolella. Tämän vuoksi hänestä on ylipäättään olemassa akateemista tutkimusta vain niukalti.¹¹ Kuitenkin erilaiset tutkimusmenetelmät ja -metodit sopivat hyvin Steinerin ajattelun tutkimiseen.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkielmani tutkimuskysymysten tarkoitus on selvittää, millainen on se julkisuuskuva, joka antroposofiasta ja sen sovelluksista muodostuu *Helsingin Sanomien* vuosien 2001–2022 juttujen perusteella. Tutkielman pitkä aikarajaus perustuu haluun selvittää antroposofiasta uutisoinnin laajuutta ja muutosta. Vuodet 2001–2022 valikoivat myös sen takia, että ennen vuotta 2000 antroposofiasta *Helsingin Sanomien* uutishauulla ei löytynyt juuri juttuja. Antroposofiaan kiinteästi liittyvä länsimaisen esoterian ilmiöistä uutisointi on myös lisääntynyt, minkä takia halusin ulottaa aikarajauksen vuoteen 2022 asti.

Oletamus on, että median kautta ja toimittajien kirjoitusten perusteella jostakin aiheesta muodostuu lukijoille tietynlainen kuva. Tutkielman tarkoitus on perehtyä syvemmin siihen, millainen julkisuuskuva antroposofialla ja siihen liittyvillä ilmiöillä on, ja millaiset tekijät tähän julkisuuskuvaan vaikuttavat. Tutkielmassa selvitetään myös, onko aiheesta uutisoinnissa tapahtunut vuosien saatossa jonkinlaista muutosta. Tutkielman tarkoitus on analysoida sitä, millaista keskustelua antroposofiasta sanomalehtimediassa (*Helsingin Sanomien* osalta) käydään, millaisia teemoja aiheesta nousee ja millaisia mielikuvia syntyy.

Aihetta tutkiessa on olennaista ymmärtää laajan aikarajauksen merkitys tutkimustuloksille - yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja poliittiset tekijät vaikuttavat antroposofian julkisuuskuvaan. Nämä tekijät myös selittävät muutoksia julkisuuskuvassa. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen julkisuuskuva piirtyy antroposofiasta ja sen eri ilmiöistä *Helsingin Sanomien* juttujen perusteella vuosina 2001–2022?
2. Onko antroposofiasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä uutisointi muuttunut ja jos, niin miten?

Tutkimuskysymysten tarkoitus on teemoitella ja selvittää sitä, millaisia erilaisia sanomalehtijuttuja antroposofiasta ja sen ilmiöistä kirjoitetaan, miten paljon eri aiheista kirjoitetaan ja miten tämä vaikuttaa julkisuuskuvaan mediassa, joka juttujen perusteella

¹¹ Mansikka & Paalasmaa 2018, 7.

rakentuu. Tämän lisäksi toinen tutkimuskysymys keskittyy uutisoinnin mahdolliseen muutokseen, sekä siihen, mitkä syyt voivat olla muutoksen taustalla.

1.3 Tutkimuspositio ja tutkimusetiikka

Tieteellisen tutkimuksen tulee täyttää tietyt eettiset säännöt, jotta tutkimus on hyvän tieteellisen käytännön mukainen. Tällaiset eettiset periaatteet liittyvät tutkimuksen luotettavuuteen, tutkittavien henkilöiden tai kohteiden kunnioittavaan kohteluun, tutkimusaineiston käsittelyyn tutkimuksen teon aikana ja sen jälkeen, sekä tutkijan vastuuseen, joka ulottuu tutkimuksen suunnittelusta ja tutkimuskohteen valinnasta tutkimuksen julkaisemisen seurauksiin.¹² Tieteellisen tutkimuksen tutkimusetiikka voidaan jaotella makroetiikkaan, joka tarkoittaa laajoja tutkimuseettisiä normistoja, jotka koskevat kaikenlaista tieteellistä tutkimusta. Tällaiset makroeettiset periaatteet pitävät sisällään muun muassa sen, ettei tutkimustuloksia vääristellä tai sepitetä. Mikroetiikka puolestaan tarkoittaa tutkimuskohtaista eettisten ongelmien pohtimista – mitkä seikat juuri tässä tutkimuksessa vaikuttavat hyvän tutkimusetiikan toteutumiseen? Näitä asioita tutkijan tulee aina itse miettiä tarkkaan oman tutkimuksensa näkökulmasta.¹³

Koska oma tutkielmani perustuu tekstimuotoiseen aineistoon, ei tutkielmaani liity esimerkiksi tutkimushenkilöihin ja heidän kohteluunsa kytkeytyviä tutkimuseettisiä ongelmia, joita voisivat olla henkilötietojen käsittelyyn liittyvät ongelmat. Sen sijaan yritän tarkastella aineistoni juttuja tekstin tasolla ja ymmärtää, että tekstit eivät synny tyhjiössä, vaan erilaisista kehyksistä käsin. Myös omien arvovalintojen ja maailmankuvan pohdinta tutkielmassa on tärkeää tutkimusetiikan kohdalla, kun teen tekstin perusteella omia tulkintojani.

Jotta tutkimukseni täyttäisi hyvän tieteellisen käytännön mukaiset vaatimukset, tulee siinä ottaa aivan erityisesti huomioon oma tutkijapositioni. Tutkielmassani minulla on oman steinerkoulutaustani takia eräänlainen sisäpiirasema, joka tulee huomioida tutkimuksen teossa. Niin sanotussa insider research¹⁴-tilanteessa, eli sisäpiirasemassa, on mahdollista, että aineistoa niin sanotusti alitulkitaan, sillä sieltä löydetyt merkitykset ovat jo itselle entuudestaan tuttuja. Minulla on etukäteen jonkin verran tietoa steinerkouluista ja niiden opetussisällöistä ja -käytännöistä, mutta en voi pitää joitakin asioita, jotka ovat itselleni entuudestaan tuttuja, itsestäänselvyyksinä. En kuitenkaan itse ole antroposofi, tai varsinaisesti

¹² Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2/2023.

¹³ Konstenius 2020, 157.

¹⁴ Bennett 2017, 13–21.

koskaan tarkoituksellisesti harjoittamaan antroposofiaa, eikä minulla ole syvää tietämystä aiheen tiimoilta. Pyrin kuitenkin tutkielmassani olemaan itsereflektioiva ja tarpeeksi selittävä esimerkiksi käsitteiden avaamisessa ja tutkimusaineistosta päätelmiä tehdessäni.

Olellainen tutkimusetiikkaa koskeva seikka on myös validien lähdelehtien löytäminen. Vaikka viime vuosina Suomessa on kirjoitettu runsaasti täysin tieteellisen tutkimuksen kriteerit täyttävää tutkimuskirjallisuutta länsimaisesta esoteerisuudesta, Rudolf Steineristä ja antroposofiasta, tätä aihetta tutkiessa tulee vastaan myös ei niin luotettavaa materiaalia. Monet Steineriä koskevat teokset on julkaistu esimerkiksi Suomen Antroposofisen Liiton julkaisuna, mitä ei voi pitää suorana merkinä epäluotettavuudesta, mutta tässä tapauksessa kyseessä on puolueellisesta näkökulmasta kirjoitettu tekstilaji. Steineristä on kirjoitettu myös monia yksityishenkilöiden kirjoittamia argumentatiivisia teoksia, joissa Steineriä kritisoidaan tai vastavuoroin ylistetään. Osa Steineriä koskevista teoksista on myös hyvin vanhoja, joten tämän tutkielman lähdelehtiksi olen yrittänyt etsiä Steineristä, antroposofiasta ja sen käytännön ilmiöistä kirjoitettuja tuoreempia teoksia.

2 Aikaisempi tutkimus

Antroposofiaa on tutkittu Suomessa ja muissa Pohjoismaissa erilaisista näkökulmista, usein kiinnostuksen kohteena länsimaisen esoterian viitekehys tai kasvatustieteellinen lähestymistapa, joista jälkimmäisessä tutkimuksen kohteena on ollut steinerpedagogiikka. Tämä tutkielma ei suoranaisesti tutki steinerpedagogiikkaa, vaikka se onkin tutkielmani kannalta olennainen ilmiö, sillä se on Steinerin antroposofian varmaankin tunnetuin ja laajin sovellus. Steinerpedagogiikka tulee myös esiin aineistossani yhtenä kehyksenä. Tältä osin tutkielmani on jatkoa niin yleiselle länsimaisen esoterian tutkimukselle, kuin myös pienemmissä määrin steinerpedagogiikan tutkimukselle.

Suomessa antroposofiaan ja steinerpedagogiikkaan liittyvän väitöskirjan *Miten antroposofia ilmenee steinerpedagogiikassa?* (2006) on tehnyt kasvatustieteilijä Tarja Ehnqvist. Väitöskirja käsittelee jonkin verran Steinerin henkilökuvaa, mutta eritoten Steinerin kasvatuksellisia näkemyksiä ja sitä, millä tavoin antroposofia näkyy juuri steinerpedagogiikassa. Aihetta on käsitelty tarkastelemalla ja vertailemalla Rudolf Steinerin ja Helsingin Rudolf Steiner -koulun vuosien 1988 ja 2000 opetussuunnitelmien tietoteoriaa, ihmiskäsitystä ja taidekäsitystä. Ehnqvistin väitöskirja on hyödyllinen tutkielmassani, koska se selvittää antroposofian ja steinerpedagogiikan yhteyttä käytännössä. Joissain steinerkouluissa antroposofia voi näkyä enemmän koulun arjessa ja toisissa taas vähemmän. Väitöskirjassaan Ehnqvist osaltaan näyttää miten tämä antroposofia näkyy steinerpedagogiikassa opetussuunnitelmien tasolla.

Antroposofian tunnetuimpaan käytännön sovellukseen steinerpedagogiikkaan liittyviä väitöskirjoja on vuoteen 2019 mennessä tehty Suomessa yhdeksän kappaletta, ja Paalasmaan karkean arvion mukaan muita opinnäytetöitä on tehty noin 200. Väitöskirjojen ja pro gradu -tutkielmien aiheen liittyvät pääosin Rudolf Steinerin ajatteluun ja sen vaikutukseen ja näkymiseen steinerpedagogiikassa, sekä steinerkoulun oppilaiden tutkimiseen esimerkiksi minäkuvan ja erilaisten asenteiden kautta. Tutkimusta on tehty pääasiassa kasvatustieteen ja filosofian tieteenaloilla.¹⁵ Sen sijaan Steinerin ajatteluun tehtävää tutkimusta on tehty myös uskontotieteessä (Mansikka 2008.) Uskontotieteessä on tehty ainakin yksi pro gradu -tutkielma, Elisa Mikkolan vuonna 2001 valmistunut *Nuorten käsityksiä ihmisestä: Steinerkoulun ja peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaiden ihmiskäsityksvertailu*. Kuitenkaan antroposofian tai muidenkaan länsimaisen esoterian piiriin liittyvien ilmiöiden

¹⁵ Paalasmaa 2019, 144–150

julkisuuskuvaa ei ole vielä tutkittu, joten tämä seikka jättää tutkielmalleni sopivan tutkimusaukon.

Tuoreen kokoomateoksen *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa* ovat toimittaneet Tiina Mahlamäki ja Nina Kokkinen vuonna 2020. Teoksessa on Julia von Boguslawskin kirjoittama artikkeli *Antroposofia*, jossa esitellään antroposofian synty, kehitys ja saapuminen Suomeen, sekä antroposofisen liikkeen kehitys Suomessa. Artikkelissa avataan ymmärrettävästi myös antroposofian käytännön sovellutuksia, esimerkiksi juuri steinerpedagogiikkaa. *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa* -kokoomateos on kattava ja informatiivinen perusteos modernista esoteerisuudesta ja okkultismista Suomessa. Vastaavanlaista yhteen koottua teosta ei ole aikaisemmin ollut. Yhteensä teoksessa on 13 artikkelia, henkilöhakemisto sekä lähteet. Kimmoke teoksen luomiseen syntyi tarpeesta tuottaa tieteellistä tekstiä esoteerisista ja okkultistisista liikkeistä Suomessa. Teos on hyödyllinen ja yleistajuinen esitys esoteerisesta liikehdinnästä Suomessa, joka antaa tarpeellista informaatiota myös omaan tutkielmaani erityisesti *Antroposofia*-artikkelin myötä.

Antroposofiasta on kirjoitettu myös tieteellisiä artikkeleita viime vuosina varsin runsaasti. Esimerkiksi *Approaching Religion* -julkaisun numerossa Vol. 8 No. 1 (2018): *The history of modern Western esotericism* Julia von Boguslawski ja Jasmine Westerlund ovat kirjoittaneet artikkelin *Putting the spiritual into practice - Anthroposophy in the life and work of Olly and Uno Donner*, joka käsittelee merkittävien antroposofien Olly ja Uno Donnerin elämää ja antroposofian ilmenemistä siinä. Samassa numerossa on julkaistu Tiina Mahlamäen kirjoittama artikkeli *A relation of Swedenborgianism and anthroposophy - The case of the Finnish author Kersti Bergroth and her novel The Living and the Dead*, jossa Mahlamäki tarkastelee Emil Swedenborgin ajatusten vaikutusta kirjailija Kersti Bergrothin novellissa, sekä myös Swedenborgin vaikutusta antroposofiaan ja teosofiaan 1900-luvulla. Mahlamäki on myös kirjoittanut teokseen *Kuvittelu ja uskonto – Taustoja, tulkintaa ja sovelluksia* artikkelin *Kuvittelu esoteerisuuden ja taiteen tekniikkana – Esimerkkinä kirjailija ja antroposofi Kersti Bergroth*. Artikkelissa Mahlamäki esittää esoterian tarkastelumenetelmänä kuvittelua ja sen soveltuvuutta aiheeseen.

Uskontotieteellisiä tutkimuksissa ja opinnäytetöissä kehysanalyysia on hyödyntänyt esimerkiksi vuonna 2011 *pro gradu* -tutkielmassaan Pekka Karjalainen, joka on samantyyppinen kuin tämä tutkielmani. – Tutkielma on nimeltään *Tulkaa alas sieltä kirkontornista ensiksi kuuntelemaan ja vasta sitten keskustelemaan – Suomen*

evankelisluterilaisia pappeja koskevat mielikuvat. Tutkielma käsittelee sitä, millaiseksi papin mielikuva muodostuu Helsingin Sanomien evankelisluterilaisiin pappeihin liittyvissä jutuissa. Tutkielmassa keskeisessä osassa oli mielikuvan käsite, kuten myös tässä tutkielmassa.

Tutkielmani on myös jatkumoa Suomessa tehdyille julkisuuskuvatutkimukselle. Suomessa on tutkittu tieteellisesti julkisuuskuvaa eri kanteilta; millainen jonkin yhteisön tai ilmiön julkisuuskuva on, mitkä asiat julkisuuskuvan muodostumiseen vaikuttavat ja minkälainen vaikutus julkisuuskuvalla voi olla sen eri kokijoille.¹⁶ Esimerkiksi vanhoillislestadiolaisuuden julkisuuskuvaa ja sen vaikutuksia liikkeen toiminnalle on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan ja väitöskirjassaan Jani Alatalo. Alatalon väitöskirjatutkimuksen mukaan vanhoillislestadiolaisuuden julkisuuskuva muuttui vuosina 1961–1985 ajoittain niin negatiiviseksi ja konservatiiviseksi kohuotsikoiden kautta, että lopulta erinäisten vaiheiden jälkeen se ohjasi liikkeen toimintaa olemaan liikkeen sisällä ja medialle avoimempaa.

Herätysliikkeiden historiallista julkisuuskuvaa on tutkinut myös kirkkohistoriaan erikoistunut tutkija Ilkka Huhta, joka väitöskirjatutkimuksessaan perehtyi siihen, miten herännäisyyden julkisuuskuva on muotoutunut ja muuttunut vuosina 1880–1918. Tutkimuksessa Huhta tarkasteli myös sitä, miten herännäisyyteen kuuluvien omakuva liikkeestään suhteutui julkisuuskuvan kanssa. Herännäisyyden julkisuuskuvaan mainittuina vuosina vaikutti suuresti liikkeen jäsenten oma toiminta sekä liikkeen sisäinen uudistus. Myös Huhdan tutkimus perustuu sanomalehtiaineistolle.

Osakseen tutkielmani aihe sopii myös jatkumoksi vastaavan kaltaisille tutkimuksille, sillä siinä missä herätysliikkeet, myös antroposofia ilmiönä herättää monissa ihmisissä voimakkaitakin tunteita ja mielipiteitä puolesta ja vastaan. Oma tutkielmani on kuitenkin tutkimuskohteeltaan suppeampi, sillä tutkimusaineiston pohjalta pystyn tarkastelemaan antroposofian julkisuuskuvaa vain sillä laajuudella, miten ja millaiseksi se Helsingin Sanomien juttujen perusteella muodostuu – tässä tapauksessa tässä tutkielmassa ei pysty täysin kartoittamaan antroposofian julkisuuskuvaa ja sen kaikkia osa-alueita.

¹⁶ Alatalo 2014, 18.

3 Aiheen taustoitus

3.1 Rudolf Steiner ja antroposofia

Rudolf Steiner syntyi silloisen Itävalta-Unkarin alueella vuonna 1861. Steinerin isä toivoi, että pojasta olisi tullut insinööri, mutta Steiner itse oli kiinnostunut enemmän filosofiasta, ja lopulta hän väittelikin filosofian tohtoriksi vuonna 1891. Steinerin väitöskirja *Wahrheit und Wissenschaft* (Totuus ja tiede, suom. 1967) julkaistiin vuonna 1891. Tässä tutkimuksessa hän määritteli oman näkemyksensä tietoteoriasta. Seuraava Steinerin julkaisema teos oli *Philosophie der Freiheit* (suom. Vapauden filosofia, 1969) Siinä Steiner määritteli etiikkansa perusteita ja vapauden käsitettä.¹⁷ Ennen lähentymistään teosofiaan, Steiner oli yliopisto-opintojensa innoittamana kiinnostunut monien filosofien ajatuksista, esimerkiksi Nietzschestä, Goethesta ja Schopenhauerista.¹⁸

Steiner muutti Berliiniin ja tutustui siellä teosofeihin ja liittyi Teosofiseen Seuraan. Samanaikaisesti hän kehitti antroposofiaksi nimitetyn oppinsa.¹⁹ Myöhemmin Steiner itse kiisti kaikki yhteydet teosofiaan, vaikka Steinerin ajattelussa pystyy näkemään selviä yhteyksiä siihen. Steiner muun muassa hylkäsi teosofiaan liittyvät itämäispainotteiset opit, ja pyrki kehittämään antroposofiaa enemmän mystistä kristinuskoa kohti.²⁰

Steinerin tiet erkanivat Teosofisen Seuran kanssa, kun järjestön johtaja Annie Besant erotti Steinerin ja lakkautti Teosofisen Seuran Saksan osaston. Tämän takia Steiner perusti Antroposofisen Seuran ja hänen 2500 seuraajaansa liittyivät siihen. Antroposofinen Seura toimi alkuvaiheessaan aktiivisimmillaan 1910-luvulla Berliinissä, Hampurissa, Hannoverissa, Münchenissä ja Stuttgartissa. Vuonna 1913 seura alkoi rakennuttaa Steinerin suunnittelemaa hengentieteellistä korkeakoulua, Goethenaumia, Sveitsiin, joka toimisi Antroposofisen Seuran päämajana. Vuonna 1922 Goethenaum kuitenkin paloi, mutta paikalle rakennettiin uusi Goethenaum, joka on edelleen samalla paikalla.²¹

Steinerin kootut kirjoitukset pitävät sisällään pääasiassa hänen luentojensa perusteella tehtyjä pikakirjoitusmuistiinpanoja, jotka pohjautuvat yli 6000 esitelmään. Steinerin ajatteluun

¹⁷ Wilenius 2010, 5–9.

¹⁸ Cusack 2012, 175.

¹⁹ Ehnqvist 2006, 33–34.

²⁰ Von Boguslawski 2020, 149–150.

²¹ Von Boguslawski 2020, 149–150.

perustuva kirjallisuus on niin laajaa, että siitä on vaikea hahmottaa selkeää kokonais kuvaa, ja siihen sisältyy myös oppeja ja ideoita, jotka perinteiselle länsimaalaiselle ajattelulle vieraanpuoleisia, kuten oppi jälleensyntymästä.²² Suurin osa kirjallisuudesta perustuu kuitenkin Steinerin pitämille luennoille, joita hän toteutti aktiivisesti eri puolilla Eurooppaa. Hän vieraili myös Suomessa, Helsingissä, ensin vuonna 1912 vielä Teosofiseen Seuraan kuuluvana, ja uudelleen vuonna 1913 antroposofian edustajana.²³

Steiner niitti mainetta Suomessakin jo teosofina, ja rikkaat ja kyvykkäät matkustivat kuuntelemaan hänen luentojaan myös ulkomaille. Kun Steiner erotettiin Teosofisesta Seurasta, liittyivät monet suomalaiset Steinerin seuraajat Suomen Teosofisesta Seurasta Saksassa toimivaan Antroposofiseen Seuraan, koska Suomen Antroposofista Seuraa ei ollut vielä perustettu vuonna 1913. Joulukuussa 1923 perustettiin kaksiosastoinen Antroposofiska Sällskapet i Finland – Suomen Antroposofinen Seura. Seuraan kuului suomen- ja ruotsinkielinen osasto, joilla kummallakin oli oma hallintonsa, mutta seuran yhteisenä pääsihteerinä toimi Uno Donner. Seuran toiminta oli pääasiassa ruotsinkielistä, ja kielikysymys nousikin myöhemmin probleemaksi, jonka vuoksi seura jakautui yhä useampiin osastoihin. Erimielisyydet kuitenkin tyrehtyivät 1930-luvulla, ja lopulta muodostuivat Antroposofiska Sällskapet i Finland ja Antroposofisen Seuran Suomalainen Osasto, joista jälkimmäinen vaihtoi nimensä vuonna 1970 Suomen Antroposofiseksi Liitoksi.²⁴

Steinerin antroposofiseen hengentieteeseen kuuluu lukuisia erilaisia osa-alueita ja käsityksiä. Steinerin mukaan esoteeriseen perinteeseen liittynyt käsitys ainoastaan pienen ryhmän kyvystä saavuttaa asioista tietoa tuli hylätä. Sen sijaan Steinerin mukaan kaikilla ihmisillä on mahdollisuus saavuttaa tietoa ihmisyydestä ja maailmasta.²⁵ Steinerin antroposofiset ajatukset pohjaavat hänen tulkintoihinsa muun muassa ajattelusta, tietoisuudesta, ymmärryksestä ja järjestyksestä, tietämisestä, tiedostamisesta ja havainnoista.²⁶ Yksi antroposofian merkittävistä ajatuksista on se, että tullakseen ”todella ihmiseksi” tulee ymmärtää, että ihminen on mikrokosmos makrokosmoksissa maailmankaikkeudessa – eli ihminen on kaiken malli maailmassa.²⁷

²² Paalasmaa 2011, 114.

²³ Von Boguslawski 2020, 159.

²⁴ Von Boguslawski 2020, 159–163.

²⁵ Hemleben 1988, 89–90.

²⁶ Turunen 1990, 186–201.

²⁷ Cusack 2012, 177.

Antroposofiassa yhdistyvät monet eri vaikutteet, kuten esimerkiksi juuri teosofiset opit kosmologiasta, jossa ”alussa kaikki on koostunut yhdestä hengestä, joka on aikojen saatossa materialisoitunut kehittyäkseen taas kohti henkistä täydellisyyttä”.²⁸ Myös ajan luonnontieteestä poiketen Steiner tulkitsi evoluutioteoriaa teosofien tavoin kuvailemalla kehityskausia ja juurirotuja. Vaikka Steiner halusikin irtisanoutua teosofiasta täysin, näkyvät sen vaikutukset myös antroposofiassa, koska Steiner kirjoitti antroposofialle perustavanlaatuisia tekstejään toimiessaan vielä Teosofisen Seuran jäsenenä. Teosofian lisäksi antroposofiassa vaikuttivat saksalainen humanistinen sivistysperinne ja laajamittaisesti esoteerisuus, kuten ruusuristolaisuus ja vapaamuurarius.²⁹

Antroposofian päämäärä on kehitys kohti korkeampaa henkisyttä, jota kohti voi pyrkiä ymmärtämällä esoterian keskeiset käsitteet, omaksumalla esoteerisen elämäntavan ja harjoittamalla meditaatiota. Näitä asioita harjoittamalla ihminen voi pyrkiä tulevaisuudessa parempaan jälleensyntymään, jonka ensikädessä määrittelee karman laki.³⁰ Antroposofiaan kuuluu myös lukuisia muita filosofisia osa-alueita, esimerkiksi antroposofinen ihmiskäsitys, jossa Steiner katsoi ihmisen koostuvan seitsemästä eri olemuspuolesta, joita ovat fyysinen ruumis, elämänruumis eli eetteriruumis, sieluruumis eli astraaliruumis, minä, viides olemuspuoli, kuudes olemuspuoli ja seitsemäs olemuspuoli, joilla on kaikilla omat piirteensä ja ominaisuutensa. Tämän lisäksi antroposofiaan kuuluvat sielunelämän kolme osa-alueita: ajattelu ja muisti, tunteet ja tahto, sekä Hippokrateen temperamentteihin perustuva temperamenttioppi, jota Steiner kehitti eteenpäin.³¹ Steinerin antroposofia on hyvin laaja-alaista ja syväluotaavaa sekä monin paikoin vaikeatulkintaista, mutta sillä on kuitenkin lukuisia määriä erilaisia käytännön sovelluksia. Luvussa 2.5 esittelen tarkemmin yleisimpiä antroposofian käytännön ilmiöitä.

3.2 Antroposofinen taidekäsitys

Tutkielmassani on tähdellistä ymmärtää jotakin Steinerin ajatteluun perustuvasta antroposofisesta taidekäsityksestä, sillä tutkielmani aineistosta eli Helsingin Sanomien jutuista moni liittyi juuri antroposofiseen taiteeseen. Moderni esoteerisuus on vaikuttanut eri

²⁸ Von Boguslawski 2020, 152.

²⁹ Von Boguslawski 2020, 151.

³⁰ Von Boguslawski 2020, 153–154.

³¹ Ehnqvist 2006, 65–73.

taiteenaloihin merkittävästi, ja taide on toiminut yhtenä esoteeristen liikkeiden ajatusten leviämisen mahdollistajana.

Esoteerisuuden merkitys taiteessa nousi ensimmäisen kerran esille 1940-luvulla, mutta 1900-luvun alusta vallalla ollut formalismin aalto jätti sen vielä joiksikin vuosiksi pimentoon. Formalismin aikakaudella taiteesta pyyhittiin pois kaikki syvempi merkityksellisyys, ja keskityttiin vain taiteen muotoon. Esimerkiksi abstraktissa taiteessa ei nähty olevan mitään merkitystä, eikä esimerkiksi allegorisiin tulkintoihin uskottu. Kiinnostus esoteriasta taiteessa määritteli taiteen uudelleen jollakin tapaa pyhäksi taiteeksi. Yleensä taiteen tutkimuksessa ei kuitenkaan puhuta suoraan esoteriasta, vaan käytetään magian, mystiikan ja myyttisyyden kaltaisia kiertoilmauksia, usein sen vuoksi, ettei taiteiden tutkijoilla ole kokonaisuudessaan hahmotusta esoterian termistä tai merkityksestä.³²

Steiner itse oli runoilija, taidemaalari, arkkitehti, kuvanveistäjä ja dramaturgi, minkä lisäksi hän kehitti myös uuden taiteen muodon, liikkumisen taiteen eli eurytmian. Steinerin näkemys taiteesta liittyi vahvasti siihen, että taiteella on aina henkinen tarkoitus ja ulottuvuus. Tämä näkemys liittyi syväluotaavasti kaikkiin eri taiteen muotoihin, kuten esimerkiksi kuvataiteeseen, musiikkiin, arkkitehtuuriin ja jopa siihen, mitä ihminen syö.³³

Antroposofiassa taide on väylä henkisten totuuksien välittämiseen, ja taide voi olla avuksi yksilölle, kun hän haluaa ymmärtää liikkeen opetuksia.³⁴

Steinerin taiteeseen liittyvät näkemykset olivat osa laajempaa Euroopassa ennen ensimmäistä maailmansotaa esiintynyttä ajattelua taiteen henkisyydestä ja sen merkityksellisyydestä. Esimerkiksi taiteilija Wassily Kandinsky julkaisi 1912 tekstin *On the Spiritual in art*, joka korosti sitä, että taiteentekemisessä tulisi palata siihen perusideaan, että henkisyys olisi pääasiallinen inspiraatio.³⁵ Steiner korosti sitä, että entisaikojen kulttuureissa, kuten antiikin Kreikassa ja Roomassa, sekä Intiassa ei nähty mieltä ja kehoa toisistaan erillisinä asioina. Hän näki myös, että samanlainen yhteys kuin mielen ja kehon välillä oli, olisi myös taiteen ja henkisyyden välillä. Steinerin mielestä oli tärkeää, että keho toimisi harmonisesti, minkä vuoksi olisi olennaista myös esimerkiksi syödä hyvin, että keho voi toimia ideaalilla tavalla esimerkiksi tanssissa tai näytelmässä.³⁶

³² Kokkinen 2017.

³³ Norman 2012, 227.

³⁴ Kokkinen, Mahlamäki & Leskelä-Kärki 2020, 232–233.

³⁵ Cusack 2012, 178–179.

³⁶ Cusack 2012, 179–180.

3.3 Antroposofian käytännön soveltaminen

3.3.1 Steinerpedagogiikka ja steinerkoulujen toiminta

Steinerpedagogiikalla tarkoitetaan Rudolf Steinerin ajattelun perusteella syntyneitä kasvatusajattelua ja sen myötä syntyneitä koulujärjestelmää, jolla on omia piirteitään. Koulujen lisäksi on olemassa myös päiväkoteja ja vanhuksille tarkoitettuja hoitolaitoksia, joiden kasvatus- ja hoitomenetelmät pohjaavat steinerpedagogiikkaan. Steinerpedagogiikka perustuu Steinerin ajatukselle hengentieteestä, joka sisältää kattavan tiedon lapsesta ja nuoresta ja heidän kasvustaan, ja joka voi tarjota keinot ”kasvatuksen taiteeseen”.³⁷ Jan-Erik Mansikka ja Jarno Paalasmaa (2018, 6) kuvaavat steinerkasvatusta näin:

Nostamme steinerkoulun sivistyskäsityksen korostuksina esiin yksilöllisyyden tukemisen, esteettisyyden ja luontosuhteen. Steinerkasvatuksen idealistinen sivistyskäsitys näyttäytyy hyvin kokonaisvaltaisena, jossa on piirteitä klassisesta sivistysperinteestä. Se on sopusointua, yhteyden löytämistä itseen, toisiin ihmisiin ja luontoon. Se asettuu omalta osaltaan vastavoimaksi suuntauksille, jotka korostavat kilpailuyhteiskunnan arvoja koulun kehittämisen lähtökohtana. Kilpailua ja tehokkuusajattelua pyritään korvaamaan painottamalla eettistä vapautta, yhteisöllisyyttä, mielikuvitusta, esteettisyyttä ja luontosuhdetta. Kognitiivisten taitojen rinnalle nostetaan tunteen ja tahdon kehitys. Tavoitteena on eettinen persoonallisuus eli vapaa yksilö, joka toimii epäitsekkäästi laajemman kokonaisuuden hyväksi.

Tämän lisäksi Jarno Paalasmaa esittää teoksessaan *Steinerkoulun ABC* näin:

Toki Steinerin laajasta kirjallisesta tuotannosta voi halutessaan löytää myös nykyaikaan huonosti soveltuvia ajatuksia ja teorioita. Kuitenkin keskeisin ja menestynein Steinerin sovelluksista on steinerpedagogiikka, joka ei ole oppirakennelma vaan moneen suuntaan kehittyvä lähestymistapa lapsen ja nuoren kasvuun sekä kasvatukseen.³⁸

Paalasmaa mainitsee myös sen, ettei Steiner itsekään halunnut pedagogisiin esitelmiinsä ja kirjoitelmiinsa suhtauduttavan dogmeina, vaan ajatuksia ja innostusta herättävinä asioina.³⁹

Steinerpedagogiikassa painotetaan ihmisen kokonaisvaltaisuutta, mutta steinerpedagogiikasta on myös erotettavissa tietyt painoalueet, jotka ovat tiedollinen kasvatus, taidekasvatus, eettinen kasvatus, kasvatus toiminnallisuuteen, kasvatus sosiaalisuuteen sekä terapeutin kasvatus.⁴⁰ Jan-Erik Mansikka (2008, 8) esittää, että steinerpedagogiikan holistisuus tekee

³⁷ Frisk 2012, 195.

³⁸ Paalasmaa 2019, 102.

³⁹ Paalasmaa 2019, 103.

⁴⁰ Ehnqvist 2006, 153.

steinerpedagogiikasta potentiaalisen vaihtoehdon monille. Mansikka kuvaakin steinerkasvatusta romanttisena luonnonfilosofisena vaihtoehtona, sillä steinerkoulujen tietoteoreettinen tausta pohjautuu monien luonnonfilosofien, kuten Goethen ja Hegelin, ajattelulle.⁴¹

Antroposofiassa erotetaan erilaisia ihmisluonnon olemuksia. Fyysinen ruumis ja elämänruumis voidaan katsoa olevan kaikella olevaisella, kun taas vain ihmisillä ja eläimillä on sieluruumis.⁴² Nämä eri ihmisluonnon olemukset vaikuttavat olennaisesti steinerpedagogiikassa, sillä Steiner jakoi lapsen kasvun ja kehityksen eri kehityskausiin. Ensimmäinen kehityskausi on lapsen ollessa 0–7-vuotias, jolloin fyysinen ruumis kehittyy ja lapsi jäljittelee vanhempiaan. Elämänruumiin kehityskausi on vuorossa, kun lapsi on 7–14-vuotias. Tällöin kasvun painopiste siirtyy tunne-elämän alueelle. Kun lapsi tai nuori on 14–21-vuotias, kehittyy sieluruumis ja huomio keskittyy omakohtaisen ajattelun kehittymiseen. Ikäkausista huolimatta steinerpedagogiikassa kaikki lapset nähdään yksilöinä, tuntevina ja ajattelevina ihmisinä, joita tulee aktivoida eri tavoin, esimerkiksi taiteen ja toiminnan keinoin.⁴³

Toinen perustavanlaatuinen steinerpedagogiikan piirre on Steinerin antroposofiaan liittämä Hippokrateelta peräisin oleva oppi eri temperamenttityypeistä. Temperamenttityyppejä on neljä: koleerinen, flegmaattinen, sangviininen ja melankolinen, joista yksi tyyppi on vallitseva kussakin ihmisessä. Nämä temperamenttityypit vaikuttavat esimerkiksi lasten kohtaamiseen steinerkouluissa ja siihen, miten heidän yksilöllisyytensä koulussa huomioidaan. Esimerkiksi sangviinikot etenevät nopeasti asiasta toiseen, melankolikot harkitsevat asioita pitkään ja heillä on taipumus sulkeutuneisuuteen, koleerikot ovat voimakastahtoisia ja flegmaatit ovat mieltyneitä toistoon opetuksessa.⁴⁴

Näiden edellä mainittujen piirteiden lisäksi tyypillistä steinerpedagogiikalle ja steinerkouluille on pysyvä luokanopettaja, joka viettää yhden luokan kanssa kahdeksan vuotta seuraten lapsien kasvua ja kehitystä. Tämän lisäksi steinerkouluihin kuuluvat kiinteät luokkayhteisöt, jakso-opetus ja taidekasvatus esimerkiksi eurytmian ja muotopiirustuksen muodossa.⁴⁵

Steinerpedagogiikkaan yhdistettäviä kasvatuksellisia arvonäkökohtia ovat myös ekologinen ja

⁴¹ Mansikka 2008, 18.

⁴² Steiner 2016, 5–7.

⁴³ Steiner 2016, 12–27; Paalasmaa 2011, 126–128.

⁴⁴ Ehnqvist 2006, 72–73.

⁴⁵ Ehnqvist 1993, 51–57.

holistinen luontokäsitys, laadullinen tieto- ja tiedekäsitys, kritiikki välineellistä kasvatusta kohtaan sekä olettaus ihmisen henkisydestä.⁴⁶

Steinerkoulut ovat kouluja, joissa koulukohtainen opetussuunnitelma perustuu steinerpedagogiikkaan. Suomen ensimmäinen steinerkoulu perustettiin Helsinkiin vuonna 1955, jonka jälkeen kouluja perustettiin muun muassa Lahteen ja Tampereelle. Tämän jälkeen seuraavaksi 1980-luvulla steinerkoulujen määrä kasvoi Suomessa lähes räjähdysmäisesti. Suomessa on vuonna 2021 23 toimivaa steinerkoulua, joista 12 antaa opetusta luokka-asteille 1–9 ja 9 antaa opetusta luokka-asteille 1–12, eli myös lukio-opetusta. Näiden lisäksi Suomessa on 40 steinerpäiväkotia ja varhaiskasvatuksen ryhmää ja 11 muuta steinerpedagogista yhteisöä.⁴⁷ Steinerkoulut ovat yksityiskouluja, ja näin kunnalliselle koulutarjonnalle vaihtoehtona, vaikka Suomessa yksityisen ja kunnallisen sektorin koulujen välille ei juuri merkittävää eroa tehdä, sillä ne kaikki noudattavat koululainsäädäntöä ja yleisten ja yksityisten opetussuunnitelmien perusteita.⁴⁸

Steinerkouluissa työskentelevät opettajat ovat joko aineenopettajia, luokanopettajia tai erityisopettajia. Steinerkoulujen luokanopettajat ovat valmistuneet joko steinerpedagogisesta oppilaitoksesta (Suomessa yleensä Snellman-korkeakoulusta) tai he ovat peruskoulunopettajia, joilta voidaan edellyttää riittävää perehtyneisyyttä steinerpedagogiikkaan.⁴⁹ Steinerkoulujen opettajankoulutusta antaa Snellman-korkeakoulu, jossa voi opiskella eri opintosuuntia, kuten steinerpedagogisen luokanopettajan- tai päiväkodinopettajan opintosuuntaa, biodynaamista viljelyä ja luonnonhoitoa, eurytmiaa, draamaa, taideterapiaa ja puhetaidetta.⁵⁰

Steinerkouluissa on käytössä valtakunnallisen opetussuunnitelman lisäksi steinerkoulujen oma kansainvälinen opetussuunnitelma sekä koulukohtainen opetussuunnitelma. Opetussuunnitelman johdannossa on määritelty steinerpedagogiikan tehtävät, jotka tiivistetysti ovat seuraavat:

- Vaalia yksittäisen lapsen tervettä kehitystä.

⁴⁶ Paalasmaa 2011, 130.

⁴⁷ Paalasmaa 2011, 115; Steinerkasvatuksen viralliset Internet-sivut.

⁴⁸ Mansikka & Paalasmaa 2018, 8.

⁴⁹ Dahlström 1993, 42–43.

⁵⁰ Ehnqvist 2006, 42.

- Taata lapselle mahdollisuus toteuttaa itsessään oleva mahdollisuudet.
- Auttaa lapsia kehittämään taitoja, joita he tarvitsevat yhteiskunnassa.⁵¹

Terveen kehityksen vaaliminen tarkoittaa lapsen ja nuoren tärkeimpien kehitysvaiheiden huomioon ottamista, sekä mahdollisuuden antamista tärkeille kehityskokemuksille. Steinerkoulun opetussuunnitelmalla mainitaan myös olevan terapeuttinen tehtävä, koska se pyrkii antamaan lapsen ja nuoren persoonalle terveen kasvun mahdollisuuden ja tuen. Steinerkoulun opetussuunnitelmassa terveys nähdään lapsessa vaikuttavien voimien dynaamisena tasapainona. Kun tämä tasapaino on balanssissa, lapsi tai nuori kykenee tasapainoiseen yhteyteen maailman ja toisten ihmisten kanssa. Yksilökeskeisyys opetussuunnitelmassa näkyy erityisesti tässä kohdassa, sillä lapsessa vaikuttava yksilöllinen potentiaali pyritään saamaan esiin parhaalla mahdollisella tavalla.⁵²

Steinerpedagogiikkaan kuuluu ajatus kehitykseen liittyvästä arkkityypinomaisesta aikataulusta, jonka mukaan fyysinen, psykologinen ja henkinen kehitys tapahtuu tarkoituksenmukaisesti. Tämä on huomioitu steinerkoulun opetussuunnitelmassa siten, että tietynlaiset haasteet ja tietynlainen tuki kuuluu tiettyyn hetkeen, jotka ovat lapsen tai nuoren kehitykselle siinä hetkessä sopivia. Oikeastaan steinerkoulun opetussuunnitelman joka kohdassa näkyy pyrkimys siihen, että lapsi pääsee kasvamaan omaksi itsekseen, ja että hän pääsee toteuttamaan itseään, sillä kaikki lapset ja nuoret ovat erilaisia yksilöitä.

3.3.2 Eurytmia

Eurytmia on liikunnallinen taidemuoto, joka perustuu Rudolf Steinerin antroposofiseen filosofiaan ja pedagogiaan. Sitä ei voi ymmärtää näistä irrallisena, vaikka sillä onkin paljon yhteistä esimerkiksi voimistelun ja tanssin kanssa. Eurytmian tarkoituksena on ilmaista henkistä, emotionaalista ja hengellistä ulottuvuutta ihmisen olemuksessa liikkeen ja äänen avulla. Eurytmiassa kehon liike liittyy liikkujan makrokosmukseen eli maailmankaikkeuteen, jossa liikkuja toimii. Antroposofit kuvaavat eurytmiaa joskus ”sielun puheena”.⁵³ Eurytmiassa liikutaan usein äänien, musiikin ja runonlausunnan tahtiin, ja jokaisella ääniteellä on sitä vastaava liike. Eurytmia yhdistää siis liikkeen ja äänen ilmaisun. Eurytmiassa on sekä sanallista eurytmiaa (jossa ääntä ilmaistaan liikkeenä) että musiikillista eurytmiaa (jossa

⁵¹ Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma 2004, 11.

⁵² Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma 2004, 11.

⁵³ Cusack 2012, 180.

musiikkia ilmaistaan liikkeenä).⁵⁴ Musiikillisesti eurytmiassa hyödynnetään esimerkiksi eri säveliä, intervaleja, duuria ja mollia sekä sointuja ja riitasointuja.⁵⁵

Eurytmian keskeisiä piirteitä ovat rytmisyys ja harmonia. Antroposofian mukaan ihmisen elämää määrittelevät erilaiset rytmit, ja esimerkiksi ihmisen hengityksellä ja jokaisella sisäelimellä on omanlaisensa rytmi – nämä puolestaan ovat yhteydessä kehon kokonaisrytmiin. Eurytmiassa liikutaan rytmillisesti joko puheen tai musiikin tahdissa. Esimerkiksi jossakin musiikkiteoksessa on tietynlainen rytmi, jonka mukaan eurytmisesti suoritettavat liikkeet määrittyvät.⁵⁶

Harmonia puolestaan on eurytmian harjoittamisen päätavoite, joka ilmenee henkilökohtaisena sopusointuna. Eurytmian välityksellä pyritään välittämään kauneutta, tunnetta ja henkisyttä. Steinerin ajatuksen mukaan ihmistä taiteellisesti puhuttelevat asiat ovat joko plastiskuvallisia tai musiikillisrunollisia, ja ”täydellisessä” eurytmiassa näiden kahden teeman on mahdollista yhdistyä. Steiner kuitenkin katsoi, ettei hänen kehittämänsä eurytmia ollut täydellisen harmonista, vaan eurytmia kehittyi sitä mukaa, miten eurytmiaa harjoittava ihminen itseään haastaa. Eurytmian harjoittamisen tarkoitus voi liittyä itsetutkiskeluun, jossa pyritään olemaan yhteydessä syvempään henkisyteen tai luontoon, tai se voi liittyä esimerkiksi itsensä ilmaisuun liikkeellisesti. Eurytmisessä liikkeessä voidaan esimerkiksi imitoida luontokappaleiden liikkeitä musiikin tahtiin.⁵⁷

Eurytmiaa harjoitetaan monin eri tavoin ja se voi olla osa opetusta, antroposofista hoitoa, tai itsenäistä taiteellista ja liikkeellistä harjoittelua. Eurytmiaa harjoitetaan yhtenä oppiaineena steinerkouluissa, ja eurytmian opettajaksi voi Suomessa opiskella Snellman-korkeakoulussa Helsingissä. Steinerkouluissa opettavan eurytmian tavoitteena on opettaa oppilaille kehonhallintaa ja tietoisuutta omasta kehostaan – näiden taitojen avulla he pystyvät tekemään hyvinkin tarkkoja liikkeitä. Steinerkouluissa eurytmian opetukseen kuuluvat yleisesti myös koulun juhlissa esitetyt eurytmiaesitykset, joiden puolesta oppilaat pääsevät harjoittamaan esiintymistaitojaan. Ala-asteella eurytmian opetus tapahtuu muutenkin steinerpedagogiikalle tyypillisesti leikin keinoin, mutta eurytmiset harjoitteet muuttuvat haastavammiksi ylemmillä luokilla, oppilaiden iälliset kehityskaudet huomioon ottaen.

⁵⁴ Järvinen 1990, 133–135.

⁵⁵ Tuononen 2007, 16.

⁵⁶ Järvinen 1990, 136–137.

⁵⁷ Järvinen 1990, 137–142.

Kouluissa opetettavan ja opiskeltavan eurytmian lisäksi on olemassa eurytmian harjoitusmuoto, joka on oikeastaan osa antroposofisen lääketieteen hoitokeinoja – hoitoeurytmia. Hoitoeurytmia perustuu yhtä lailla antroposofian ja eurytmian periaatteisiin, mutta käyttötarkoitus on erilainen, sillä hoitoeurytmiaa käytetään antroposofisena hoitomuotona esimerkiksi erilaisten terveysongelmien ja fyysisten vaivojen hoidossa. Hoitoeurytmiassa muun muassa ajatellaan, että tiettyjä sointuja kuvastavat liikkeet auttavat tiettyihin terveysongelmiin, esimerkiksi tietty liike voi auttaa ruoansulatusongelmiin ja hengityksen parantamiseen. Hoitoeurytmian tarkoituksena on auttaa ihmistä itseään valjastamaan omassa kehossaan olevat voimat itsensä parantamiseksi tai hyvinvointinsa lisäämiseksi. Hoitoeurytmiasta on antroposofisen lääketieteen mukaan apua muun muassa allergioiden, astman, reuman ja syövän hoidossa. Hoitoeurytmiaa voi myös harjoittaa ennaltaehkäisevästi. Hoitoeurytmistin koulutus kestää noin 4–5 vuotta ja koulutusta järjestetään muun muassa Ruotsissa, Saksassa ja Sveitsissä.⁵⁸

3.3.3 Antroposofinen lääketiede

Antroposofinen lääketiede on vaihtoehtoinen lääketieteellinen järjestelmä, joka perustuu Rudolf Steinerin antroposofiseen filosofiaan ja lääketieteellisiin oppeihin. Tämä lähestymistapa korostaa kokonaisvaltaista näkemystä ihmisen terveydestä ja sairaudesta, ja se pyrkii yhdistämään fyysisen, psyykkisen ja hengellisen ulottuvuuden potilaan hoidossa. Antroposofinen lääketiede hyödyntää homeopatiaa, jonka kehitti 1755–1843 elänyt Samuel Hahneman.⁵⁹ Antroposofinen lääketiede syntyi 1920-luvulla Saksassa ja on sen jälkeen levinnyt eri puolille maailmaa. Steiner loi antroposofisen lääketieteen perusteet yhteistyössä lääkäri Ita Wegmanin kanssa, ja tällöin yksi ehdoton peruste antroposofisena lääkärinä toimimiselle oli, että henkilöllä oli voimassa oleva laillistetun lääkärin pätevyys.⁶⁰

Antroposofista lääketiedettä siis harjoittavat lääkärit, jotka ovat erityisesti koulutautuneet tähän lähestymistapaan, mutta heillä on kuitenkin lääkärin pätevyys.⁶¹ Antroposofiset lääkärit käyttävät sekä perinteisiä lääketieteellisiä diagnostisia menetelmiä että antroposofisia hoitomenetelmiä potilaiden hoidossa. Antroposofiset hoitomenetelmät perustuvat ajatukseen

⁵⁸ Tuononen 2007, 16–18.

⁵⁹ Cusack 2012, 178.

⁶⁰ Kurppa 2007, 7.

⁶¹ Granholm 2016, 50.

siitä, että mitä tapahtuu mikrokosmoksessa (ihmisessä, ihmiskehossa ja -mielessä) vaikuttaa siihen, mitä makrokosmoksessa (maailmankaikkeudessa) tapahtuu.⁶²

Kuten perinteiseenkin lääketieteeseen, niin antroposofiseen lääketieteeseenkin liittyy kaksi eri aspektia, patologia eli sairauden hoitaminen ja tämän lisäksi yksilön terveyden edistäminen. Antroposofiseen lääketieteeseen kuuluvat monet luonnonmukaiset ja terapeuttiset hoidot, joita voidaan hyödyntää niin sairauksien hoidossa kuin ennaltaehkäisevästikin. Antroposofisessa lääketieteessä korostetaan, että antroposofiset hoitomenetelmät ovat täydentäviä hoitoja muun lääketieteeseen pohjautuvan hoidon perusteella. Antroposofisen lääketieteen harjoittajat ja hyödyntäjät voivat kokea hoitomenetelmistä olevan apua, koska nämä menetelmät ottavat heidän mukaansa ihmisen hyvinvoinnin huomioon kokonaisuutena.⁶³

Antroposofisen lääketieteen hoitomuotoina käytetään esimerkiksi hoitoeurytmiaa, rytmistä hierontaa, musiikkiterapiaa ja antroposofista kuvataideterapiaa. Tämän lisäksi käytetään erilaisia ulkoisia hoitoja, jotka pitävät sisällään kääreitä, öljyjä ja hierontaa. Näiden lisäksi käytössä ovat homeopaattiset valmisteet ja kasvirohdokset. Antroposofisten laimennettujen rohdosvalmisteiden asema vertautuu homeopaattisiin lääkkeisiin ja on määritelty Suomen laissa.⁶⁴ Antroposofisen lääketieteen hoitomenetelmät voivat olla monimutkaisempia verrattuna tyyppilliseen oireenmukaiseen hoitoon ja vaativat enemmän aikaa ja sitoutumista potilaalta kuin monet perinteisen lääketieteen hoidot.

Monet kriitikot, erityisesti perinteisen lääketieteen edustajat ja tieteelliset yhteisöt, pitävät antroposofista lääketiedettä pseudotieteellisenä. Tieteellisesti vakuuttavat kliiniset tutkimukset ja näytöt antroposofisen lääketieteen tehokkuudesta puuttuvat, mikä lisää epäilyksiä sen uskottavuudesta. Antroposofinen lääketiede perustuu Steinerin antroposofisiin oppeihin, jotka sisältävät hengellisiä ja esoteerisia elementtejä ja joillekin ihmisille tämä hengellinen yhteys voi vaikuttaa epäilyttävältä tai ristiriitaiselta perinteisen lääketieteen tieteellisen lähestymistavan kanssa. On tärkeää huomata, että kriittinen suhtautuminen antroposofiseen lääketieteeseen ei välttämättä tarkoita, että kaikki sen osat olisivat haitallisia tai hyödyttömiä. Jotkut ihmiset saattavat kokea saavansa apua tai hyötyä antroposofisista hoitomenetelmistä, kun taas toiset suhtautuvat niihin skeptisesti. Antroposofinen lääketiede eroaa perinteisestä

⁶² Cusack 2012, 178.

⁶³ Kurppa 2007, 7–9.

⁶⁴ Zimmermann 2007, 64–65.

lääketieteestä filosofiansa ja hoitomenetelmiensä perusteella, ja se voi olla osa potilaan kokonaisvaltaista terveydenhuoltoa omien valintojen ja tarpeiden mukaan.

3.3.4 Biodynaaminen viljely ja biodynaaminen maatalous

Biodynaaminen viljely on maatalousmenetelmä, joka perustuu holistiseen ja ekologiseen lähestymistapaan maanviljelyssä. Biodynaamista viljelyä voidaan nimittää myös biodynaamiseksi maataloudeksi, sillä biodynaamisilla tiloilla on usein myös eläimiä. Se juontaa juurensa Rudolf Steinerein antroposofiseen filosofiaan ja hänen luentosarjaansa vuonna 1924, joka käsitteli maataloutta ja sen suhdetta kosmisiin voimiin ja luonnonrytmeihin.⁶⁵ Biodynaaminen viljely on yksi vanhimmista ja alkuperäisimmistä ekologisen maanviljelyn muodoista. Yksi biodynaamisen viljelyn perusajatuksista on se, että maata ei tule viljellä vain sen takia, että sitä voitaisiin käyttää pelkästään teknologian hyödynnettävissä olevana raaka-aineena, vaan viljely ja viljeltävä tila nähdään kokonaisuutena, ja tämän maaperän viljavuutta pidetään itseisarvoisen tärkeänä.⁶⁶ Steineriä kiinnosti myös muun muassa viljeltävän ruoan ravinteikkaus ja maku, ja hän olikin ollut pettynyt aikuisiällä nauttimiinsa perunoihin, verrattuna niihin, joita oli syönyt lapsena.⁶⁸

Biodynaamisen viljelyn ja maatalouden tyypillisiä piirteitä ja periaatteita ovat muun muassa kosminen tietoisuus, joka perustuu Steinerein opetukseen kosmisista voimista ja niiden vaikutuksesta maanviljelyyn.⁶⁹ Näihin opetukseen liittyvät kuunkierto ja planeettojen liikkeet, joiden ajatellaan vaikuttavan esimerkiksi siihen, miten viljely tulee ajoittaa. Biodynaamisessa viljelyssä ja maataloudessa katsotaan, että kuun ja tähtien asennot voivat vaikuttaa kylvöaikoihin, sadonkorjuuseen ja muihin maatalouden toimiin.

Toinen biodynaamisen viljelyn olennainen piirre liittyy kompostointiin. Komposti nähdään tärkeänä elävänä organismina, joka tuottaa arvokasta lannoitetta. Keinotekoisien lannoitteiden käyttöä ei hyväksytä. Biodynaamisessa maanviljelyssä keskitytään erityisesti maaperän elinvoimaisuuden ylläpitämiseen, mikä edistää terveitä kasveja. Biodynaamiseen maatalouteen kuuluukin niin sanottujen preparaattien käyttö, joilla on kullakin oma tarkoituksensa ja jotka ovat esimerkiksi erilaisia sekoituksia eläinten lannoitteista, eri

⁶⁵ Norman 2012, 213.

⁶⁶ Järvinen 2016, 167.

⁶⁷ Norman 2012, 214.

⁶⁸ Norman 2012, 221.

⁶⁹ Norman 2012, 215.

mineraaleista ja kasveista.⁷⁰ Biodynaamisissa maataloissa saattaa myös olla kotieläimiä, kuten lehmiä ja kanoja, jotka osallistuvat maatilan ekosysteemiin ja tuottavat lannoitetta.

Biodynaamisen viljelyn periaatteiden mukaan eläintilojen tehotuotanto nähdään huonona asiana.⁷¹

Biodynaaminen maatalous on usein pienimuotoista, ja siinä korostuu ihmistenvälinen yhteisöllisyys, joka tavanomaisessa tehotuotannossa usein typistyy minimiin.

Biodynaamisella tilalla työtä tekevien ihmisten määrä on yleensä suuri, sillä esimerkiksi isoja töitä tekeviä koneita ei juuri ole, vaan tilan töiden tekemiseen tarvitaan lukuisia ihmiskäsiä.

Biodynaamista viljelyä ja maataloutta harjoitetaan ympäri maailmaa, mutta se on erityisen tunnettu Saksassa, missä se sai alkunsa. Vaikka biodynaaminen viljely on edelleen pienimuotoista verrattuna perinteiseen maatalouteen, se on saanut kiinnostusta ja kannatusta niiden keskuudessa, jotka arvostavat sen ekologisia periaatteita ja haluavat tukea kestäväää maataloutta. Biodynaamisesti voidaan viljellä lukuisia eri kasveja, kuten juureksia, kasviksia, hedelmiä ja kukkia, mutta tunnetuinta puolta biodynaamisesta viljelystä edustaa viiniköynnösten viljely, josta tuotetaan biodynaamisia viinejä.

3.3.5 Antroposofinen arkkitehtuuri

Antroposofinen arkkitehtuuri on arkkitehtuurin muoto, joka perustuu Rudolf Steinerin antroposofiaan. Se eroaa monin tavoin perinteisestä arkkitehtuurista ja korostaa ihmisen ja ympäristön kokonaisvaltaista suhdetta, luonnollisten materiaalien käyttöä, ekologisuutta ja henkistä ulottuvuutta rakennetussa ympäristössä.

Antroposofisen arkkitehtuurin erityispiirteitä ovat muun muassa luonnonmukaisuus ja ekologisuus: antroposofinen arkkitehtuuri painottaa luonnonmukaisten materiaalien käyttöä, kuten puuta, kiveä ja savea, sekä ekologista rakentamista. Rakennukset suunnitellaan ympäristöystävällisiksi ja kestäviksi. Antroposofinen arkkitehtuuri pyrkii ilmaisemaan antroposofian keskeisiä periaatteita taiteen avulla, eikä pelkästään käsitteiden ja ajatusten muodossa.⁷² Steineristä keskeistä antroposofisessa arkkitehtuurissa oli se, että rakennukset eivät orjallisesti imitoi havainnoitua luontoa, vaan ne tuli esittää elävän luonnon kaltaisina.

⁷⁰ Norman 2012, 216.

⁷¹ Järvinen 2016, 170–177.

⁷² Hasler 2010, 11.

Steiner näki rakennukset kirjaimellisessa merkityksessä elävinä, ja ne muodostivat toiminnallisen ja luovan maiseman.⁷³

Antroposofisen arkkitehtuurin suunnittelussa ja rakennuksissa on henkisiä ja symbolisia elementtejä, jotka perustuvat antroposofisiin oppeihin. Esimerkiksi rakennusten geometriset muodot voivat olla merkityksellisiä. Tällaisesta arkkitehtuurista esimerkki on antroposofisen arkkitehtuurin tunnetuin rakennus, Sveitsissä sijaitseva Goetheanum, joka on myös maailmanlaajuisen Yleisen antroposofisen seuran keskuspaikka. Goetheanumeja on ollut antroposofien historiassa kaksi, ensimmäinen Goetheanum I oli rakennettu puusta, mutta se paloi maan tasalle, ja nykyinen Goetheanum II on rakennettu betonista, mikä tarjosi erilaisia arkkitehtuurisia ilmaisuväyliä, sekä paremman kestävyuden.⁷⁴ Steinerin kosmologiset näkemykset on Goetheanum II:ssa pyritty ilmentämään veistoksellisissa ja luonnonmukaisissa muodoissa, vaikka Steinerin kuolema esti sen, että Steiner koskaan näkisi rakennusta valmiina.⁷⁵ Goetheanum II:n piirissä on 17 erilaista rakennusta, ja näiden rakennusten rakentamista 1900-luvun alkupuolella voidaan pitää yhtenä antroposofian merkittävimmistä saavutuksista, jotka ruumiillistavat antroposofian ideoita.⁷⁶

Lisäksi antroposofisen arkkitehtuurin periaatteita on sovellettu erilaisiin rakennuksiin, kuten kouluihin, hoitolaitoksiin, asuinrakennuksiin ja yhteisökeskuksiin ympäri maailmaa. Nämä rakennukset pyrkivät edustamaan antroposofista arkkitehtuuria korostaen sen periaatteita ekologisuudesta ja henkisestä yhteydestä. Suomessa antroposofista arkkitehtuuria edustavat useat steinerkoulujen rakennukset, jotka on suunniteltu antroposofian periaatteet huomioiden kunnioittamaan luonnonmukaista ja mahdollisimman ympäristöystävällistä lähestymistapaa elämään. Vaikka jotakin rakennusta ei olisi rakennettu antroposofisen arkkitehtuurin periaatteita noudattaen, voidaan kuitenkin esimerkiksi koulurakennuksissa soveltaa joitakin antroposofisen arkkitehtuurin piirteitä. Tällaisia mahdollisuuksia tarjoavat esimerkiksi sisätilojen maalaaminen tilan käyttötarkoitukseen sopivilla väreillä, joilla on suuri vaikutus tilan tunnelmaan. Esimerkiksi Goetheanum II:n sisätilojen värit on toteutettu siten, että Steinerin kuvailun mukaan violetti on mystiikan väri, sininen rauhoittava väri, vihreä liittyy maanläheisyyteen ja punainen luo juhlallista tunnelmaa.⁷⁷

⁷³ Cusack 2012, 180–181.

⁷⁴ Hasler 2010, 11.

⁷⁵ Cusack 2012, 185.

⁷⁶ Cusack 2012, 174–175.

⁷⁷ Cusack 2012, 186.

3.3.6 Kristiyhteisö

Kristiyhteisö on kristillinen kirkollinen liike, jonka pohja on antroposofiassa. Suuri osa antroposofian käytännön sovelluksista on syntynyt Steinerin pitämien luentosarjojen perusteella, kuten myös Kristiyhteisö, joka syntyi Steinerille esitetyn kysymyksen jälkeen vuonna 1922. Liikkeeseen kuului sen alkuaikoina erään yliopiston teologisessa tiedekunnassa opiskelleita henkilöitä.⁷⁸ Suomen Kristiyhteisö perustettiin vuonna 1967 ja nykyään sillä on toimintaa muun muassa Lahdessa ja Helsingissä, sekä noin 250 jäsentä.⁷⁹ Jukka Kuoppamäen mukaan (2016, 114–115) Kristiyhteisö eroaa muista kristillisistä kirkkoista esimerkiksi siten, että Kristiyhteisön jäsen pystyy toteuttamaan uskoaan millä tavoin haluaa ja miten parhaaksi näkee, sillä Kristiyhteisössä ei ole dogmeja eli opinkappaleita.

Kuoppamäen mukaan myöskään Kristiyhteisön pappi ei välttämättä ole antroposofi, mutta antroposofia näkyy ja vaikuttaa Kristiyhteisön pappien koulutuksessa, että koulutuksessa opiskellaan pääasiallisesti ”luonnontieteitä”, jotka tässä yhteydessä tarkoittavat Steinerin ajatuksia siitä, miten maailma toimii, miten energia siinä virtaa ja miten pystyy irrottautumaan materialistisesta maailmankuvasta.⁸⁰

Kristiyhteisössä on omanlaisensa jumalanpalvelus ja sakramentit, jotka ovat hengellisiä toimituksia. Keskeinen sakramentti on ehtoollinen, jossa useimmista kristillisistä kirkkoista poiketen pappi ja seurakunta suuntaavat katseensa samaan suuntaan. Ehtoolliseen nähdään liittyvän myös mystinen muuntuminen, joka edellyttää ehtoollisen suorittamista keskipäivään mennessä. Ehtoollista vietetään jokaisessa jumalanpalveluksessa. Tämän lisäksi Kristiyhteisössä toteutetaan seitsemää sakramenttia, jotka ovat samat kuin katolisessa kirkossa. Tämän lisäksi Kristiyhteisön oppeihin kuuluu myös oppi kolmiyhteisestä Jumalasta, sekä ehtoollisessa nautittavan leivän ja viinin muuttuminen alitajuisesti Kristuksen ruumiiksi ja vereksi.⁸¹

Kristiyhteisö nähdään Suomessa osana antroposofiaa ja sen muita ilmiötä, steinerkouluja, biodynaamista viljelyä, mutta se voidaan nähdä myös itsenäisenä uskonnollisena yhteisönä, joka perustuu kristinuskoon. Sakramenttien oikeaa toteutumista, lähetystyötä ja pappien koulutusta Kristiyhteisössä valvoo Berliinistä käsin Kristiyhteisön papistosta koostuva

⁷⁸ Kuoppamäki 2016, 114.

⁷⁹ Granholm 2016, 49.

⁸⁰ Kuoppamäki 2016, 115.

⁸¹ Kuoppamäki 2016, 116–122.

hallintoelin. Kristiyhteisö on Suomessa rekisteröity uskonnolliseksi yhdyskunnaksi ja siihen kuulutaan rekisteröityneiden seurakuntien kautta. Kristiyhteisöllä on myös Suomen kouluissa oma uskonnon oppiaineen opetussuunnitelmansa.

4 Teorettinen viitekehys ja työkäsitteet

4.1 Kehysanalyysi

Kehykset ovat tapoja, joilla jäsennellään jotakin ilmiötä tai tapahtumaa ja niitä voidaan pitää ”kaikille tuttuina” tai ”itsestään selvinäkin”. Yleisesti mielletään, että kehys eli ”frame” on sosiaalisesti määrittynyt asia, mutta kehykset ovat kuitenkin myös kulttuurisesti määrittynyt. Kehykset vaikuttavat siihen, miten informaatiota tulkitaan ja luokitellaan uusissa tilanteissa - kehyksillä pyritään yhdistämään jokin asia johonkin tiettyyn asiayhteyteen.⁸² Kehysanalyysin ja kehyksen käsitteen tunnetuksi tieteellisessä tutkimuksessa teki Erving Goffman, joka tarkasteli kehysteorian avulla erityisesti sosiaalista vuorovaikutusta. Goffman oli kiinnostunut mikrososiologiasta, eli hänen mielenkiintonaan olivat erityisesti ihmisten arkipäiväisen elämän ilmiöiden tutkiminen.⁸³ Goffman tunnetaan käyttämästään tilannemääritelmän⁸⁴ käsitteestä, jonka mukaan ihmiset tekevät päässään tulkintoja tilanteista erilaisten vihjeiden perusteella, joita he tilanteesta saavat. Tilannemääritelmät ovat myös kehyksiä, eli niiden perusteella ihmiset tulkitsevat ja nimeävät tapahtumia.⁸⁵

Kehysanalyysia on pidetty sosiologiassa eräänlaisena analyysimenetelmien klassikkona, mutta sitä on myös kritisoitu, lähinnä siksi, että kehyksen käsite on nähty jähmeänä.⁸⁶ Kuitenkin näen, että käsite voi olla tässä tutkielmassa hyödyllinen, sillä kun halutaan selvittää jonkin ilmiön julkisuuskuvaa, ja varsinkin kun on kyseessä antroposofian kaltainen laaja-alainen filosofia, johon liittyy erilaisia käytännön sovelluksia, kehykset ikään kuin jäsentävät selkeämmin monimutkaista ilmiötä. Tutkielmassa voi myös tulla ilmi joitakin kehyksiä, joita antroposofiaa ajatellessa ei heti ensimmäisenä tule mieleen. Käsitän kehyksen käsitteen tässä tutkielmassa perinteisellä tavalla siten, että kehys on jotakin sosiaalisesti jaettua, jotakin kaikille tuttua (ainakin jonkin tietyn kulttuurin sisällä), eikä pelkästään yksilön henkilökohtainen mielikuva jostakin asiasta.⁸⁷

Tutkielmani teorettinen viitekehys muodostuu sille olettamalle, että antroposofia ja sen ilmentyminen käytännössä saa mediassa erityyppisiä kehyksiä. Antroposofia siis kehystyy Helsingin Sanomien jutuissa eri tavoin. Tutkielmassani hyödynnän kehysanalyysia ja siihen

⁸² Entman 1993, 57.

⁸³ Puroila 2002, 6–18.

⁸⁴ Karjalainen 2011, 23.

⁸⁵ Karjalainen 2011, 24.

⁸⁶ Puroila 2002, 6–7.

⁸⁷ Karjalainen 2011, 25.

liittyvää käsitettä framing, joka on useimmiten suomennettu sanalla kehystäminen, ja tätä termiä käytän myös tässä työssä, kun puhun toiminnasta, jonka avulla kehyksiä muodostetaan.

Toinen tuoreempi kehysanalyysia hyödyntänyt tutkija amerikkalainen viestinnän professori on Robert M. Entman, joka on erikoistunut erityisesti politiikan viestintään ja siihen, miten mediassa käsitellään politiikkaa. Hän on tunnettu teoksistaan ja tutkimuksistaan viestinnän, politiikan ja median parissa. Entman on kirjoittanut teoksia ja artikkeleita, joissa hän tarkastelee median vaikutusta yleisön mielipiteisiin, poliittiseen osallistumiseen ja päätöksentekoon. Median toiminnalla on suuri vaikutus ja valta siihen, miten jotakin ilmiötä kehystetään, ja tämä vaikuttaa osakseen myös millainen julkisuuskuva ilmiöstä median uutisoinnin perusteella syntyy. Entmanin teos *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm* keskittyy framing-käsitteeseen (kehystyminen, kehystäminen) mediatutkimuksessa ja siihen, miten käsite voi olla pirstaloitunut, sekä miten kehyksen käsitteellä muodostetaan sosiaalista todellisuutta ja miten kehykset voivat vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen.⁸⁸

Kehysanalyysi ja siihen liittyvät käsitteet toimivat tutkielmassani, sillä tutkielmani aiheena on yleisesti ihmisten toiminta ja se, miten he arkipäiväisissä tilanteissaan lähes jatkuvasti luovat erilaisista asioista itselleen erilaisia mielikuvia – eli kehystävät jotakin ilmiötä. Kuitenkaan ihmiset eivät voi kehittää ilmiöistä kehyksiä itselleen tyhjiössä, vaan monet asiat, kuten muiden ihmisten ja tahojen puheet ja mielipiteet, sekä se, miten media esittää tai kirjoittaa joistakin asioista, vaikuttaa kehysten muodostumiseen.

Kehys on hyödyllinen keino, joka ohjaa kirjoittamista esimerkiksi toimittajan työssä, jossa toimittaja osin tiedostamattakin sovittaa erilaisia ilmiöitä eri kehyksiin – usein tämä tehdään toimittajan työlle tuttuun tapaan ripeästi. Myös toimittajan omat intressit voivat näkyä siinä, millaiseen kehykseen jokin asia tai ilmiö sovitetaan. Kuitenkaan kehyksiä ei läheskään aina käytetä tietoisesti tai konkreettisesti.⁸⁹ Vaikka tiettyjen kehysten ylläpitoa tehdään tiedostamattomasti, toimittajilla on siis kuitenkin valtaa, kun he kirjoittavat juttuja, ja lehdillä on valtaa julkaistessaan niitä, sillä näin pidetään helposti yllä tietynlaisia ja samoja mielikuvia, joita ihmisillä jostakin asiasta jo on. Kirjoittaessa jonkin ilmiön tiettyjä puolia helposti korostetaan ja tiettyjä häivytetään. Omassa tutkielmassani tilanne on se, että toimittajat kirjoittavat suurelle yleisölle melko lailla tuntemattomasta ilmiöstä,

⁸⁸ Entman 1993, 51.

⁸⁹ Karvonen 2000, 78.

antroposofiasta, joten teksteillä on merkitystä siihen, miten ihmiset kyseessä olevasta ilmiöstä ajattelevat.

4.2 Julkisuuskuva

Julkisuuskuva tarkoittaa yleisesti ottaen käsitystä tai mielikuvaa, jonka yleisö muodostaa jostakin henkilöstä, organisaatiosta, tuotteesta tai asiasta. Se on tapa, jolla jokin tietty asia tai ilmiö nähdään ja tulkitaan julkisuudessa. Julkisuuskuva voi olla merkittävä liiketoiminnalle, organisaatioille, julkisuuden henkilöille ja poliittisille toimijoille, sillä se voi vaikuttaa siihen, miten yleisö suhtautuu niihin ja niiden tarjoamiin tuotteisiin, palveluihin tai ajatuksiin. ”Hyvä” julkisuuskuva voi lisätä luottamusta ja houkutella asiakkaita tai kannattajia, kun taas ”huono” julkisuuskuva voi vahingoittaa mainetta ja vaikuttaa negatiivisesti kannatukseen tai liiketoimintaan.

Julkisuuskuvaa on tutkittu ainakin 1900-luvun alusta, ja tätä aihetta alun perin esitteli tiedotustutkimusta harjoittanut Walter Lippman, kun hän käytti *yleisen mielipiteen* käsitettä, jota voidaan pitää julkisuuskuvan kanssa hyvin samankaltaisena.⁹⁰ Joissakin tutkimuksissa yleisen mielipiteen käsite ja julkisuuskuvan käsite on rinnastettu keskenään.⁹¹ Myös samankaltainen käsite on mielikuva, joka on kuitenkin mielipidettä laajempi ja stabiilimpi käsite.⁹²

Tässä tutkielmassa tarkastelen sitä, millainen Steinerin antroposofian julkisuuskuva on ollut Helsingin Sanomien juttujen perusteella vuosina 2001–2022. Aikaväli on pitkä osakseen sen takia, että olen kiinnostunut uutisoinnissa mahdollisesti tapahtuneesta muutoksesta ja sen vaikutuksesta tai mahdollisista tulevista vaikutuksista antroposofian kehystymiseen ja julkisuuskuvaan. Tutkielmassa käytän käsitteitä julkisuuskuva, yleinen mielipide ja mielikuva, sillä ne ovat osin päällekkäisiä ja samantapaisia.

Julkisuuskuva-käsite voi kuulostaa siltä, että se on jotakin, mikä on aina tietoisella harkinnalla luotu (joko esimerkiksi jokin yhteisön omasta toimesta). Kuitenkin tässä tutkimuksessa keskityn siihen julkisuuskuvaan, jota media antroposofiasta ja sen alailmiöistä luo uutisjuttujensa kautta. En keskity esimerkiksi steinerkoulujen itsensä harjoittamaan brändäykseen tai muuhun vastaavaan. Kuitenkaan median luoma julkisuuskuva on vain osa

⁹⁰ Huhta 2001, 18.

⁹¹ ks. esim. Huhta 2001, 8.

⁹² Alatalo 2014, 17.

ilmiön kokonaisvaltaista julkisuuskuvaa, sillä vaikka medialla ja lehtikirjoittelulla onkin suuri vaikutus ihmisten ajatteluun, eivät kuitenkaan kaikki mielipiteet perustu siihen, mitä mediassa kirjoitetaan. Julkisuuskuvaa tai yleistä mielipidettä jostakin aiheesta ei kuitenkaan voi määrittää päteväksi pelkästään lehtiaineiston perusteella, mutta senkin avulla voidaan tuottaa jotakin suuntaa antavaa tutkimustietoa.⁹³

⁹³ Huhta 2014, 19.

5 Aineisto

5.1 Aineiston muodostus ja esittely

Aineistona tutkielmassa on *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022 julkaistut jutut, jotka aiheeltaan liittyvät antroposofiaan ja sen eri ilmiöihin. *Helsingin Sanomat* valitsin tutkimuskohteeksi sen vuoksi, että se on Suomen suurilevikkisin sanomalehti. Aineiston keräämistä varten tilasin *Helsingin Sanomien* luku-oikeuden, sillä valtaosa aiheesta kirjoitetuista jutuista oli maksumuurin takana, niin sanottuja ”timanttijuttuja”.

Tiedonhaussa käytin seuraavia hakusanoja: antroposofia, antroposofinen arkkitehtuuri, antroposofinen lääketiede, biodynaaminen, biodynaamikka, biodynaaminen viljely, eurytmia, Goetheanum, Kristiyhteisö, muotopiirustus, Rudolf Steiner, steinerkasvatus, steinerkoulu, steinerpedagogiikka ja steinerpäiväkoti, ja näistä sanoista ja sanapareista käytin siis katkaisuja ja lainausmerkkien avulla tiedonhakua varten johdettuja muotoja. Katsoin, että näihin hakusanoihin sisältyy itse antroposofian lisäksi sen merkittävimmät ja tunnetuimmat käytännön osa-alueet sekä antroposofiaan liittyvät ilmiöt ja liikkeet. Tiedonhakua suorittaessani huomasin myös, että edellä mainitut hakusanat olivat ne, joiden avulla löytyi aiheeseen liittyviä juttuja – ”erikoisemmilla” sanoilla, kuten esimerkiksi ”eetteriruumis”, ei löytynyt juuri mitään. Loppujen lopuksi juttuja kertyi yhteensä 81 kappaletta.

Juttuja olisi ollut enemmänkin, mutta niitä jäi pois erilaisista syistä: lyhyet menovinkit erilaisista tapahtumista jäivät pois usein sisältönsä suppeuden perusteella; tällaisessa jutussa saattoi olla esimerkiksi lyhyt maininta eurytmiaan liittyvästä tanssiesityksestä. Myös siinä tapauksessa, mikäli haastatteluissa ja henkilökuvissa oli ikään kuin sivulauseessa mainittuna se, että henkilö on käynyt steinerkoulun, työskennellyt steinerkoulussa opettajana tai vaikkapa ollut Kristiyhteisön jäsen, päätin jättää jutun pois, mikäli aiheeseen ei jutussa itsessään enää tarkemmin palattu. Toisaalta kiinnostavaa voisi olla myös pohtia sitä, miksi vastaavanlainen asia koetaan mainitsemisen arvoisena. Pois jäivät myös video- ja kuvamuodossa olevat jutut, sillä tutkielmassa tarkoitus oli analysoida tekstiä. Eräs tiedonhakuun liittyvä kuriositeetti oli myös se, että steinerkoulu-hakusanalla tuli esiin joitakin koronapandemiaan ja koronarokotteeseen liittyviä juttuja, joissa ei kuitenkaan mainittu steinerkouluja tai antroposofiaa mitenkään – näitä juttuja ei myöskään voinut käyttää aineistona.

Pitkä ajanjakso, 2001–2022, valikoitui tutkielmaani kahdesta syystä; ensinnäkin siitä, että antroposofiaan kiinteästi liittyviä juttuja ei ole ylipäänsä kirjoitettu *Helsingin Sanomissa*

kovinkaan paljoo, joten pidempi ajanjakso takaisi määrällisesti suuremman aineiston. Toisekseen tässä tutkielmassa olin myös kiinnostunut tarkastelemaan mahdollista uutisoinnin muutosta ajan saatossa, vaikka tässä tutkimusaineiston perusteella ja tämän opinnäytteen laajuudessa aiheesta pystyy tekemään vain hyvin pieniä päätelmiä.

Aineiston jutut edustavat erilaisia tekstilajeja. Suurin osa jutuista edustaa väljästi määriteltynä jonkinlaista artikkelia, jossa tekstin tehtävänä on suhteellisen perusteellisesti kertoa jostakin ilmiöstä tai esittää jokin näkökulma aiheeseen. Seuraavaksi eniten aineistossa on henkilökuvia esimerkiksi edesmenneestä henkilöstä, useimmiten taiteilijasta, sekä haastatteluja. Joukossa on myös erityyppisten näyttelyiden esittelyjä sekä arvosteluja aina kirja-arvioista biodynaamisten viinien makutesteihin. Varsinaisia mielipidekirjoituksia aineistossa on kuusi ja *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksia kaksi. Suurin osa jutuista oli Kulttuuri-kategorian alla. Huomattava seikka aineistossa oli myös se, että 81 jutusta *Helsingin Sanomien* toimittaja Pirkko Kotirinta oli kirjoittanut 17 kappaletta.

Aineiston kokoamisen ja teemoittelun jälkeen aineistosta nousi selkeästi erilaisia kehyksiä. *Helsingin Sanomien* jutuista pystyi nostamaan viisi kehystä, jotka nimesin länsimaisen esoterian kehykseksi, steinerpedagogiikan kehykseksi, taiteen kehykseksi, vaihtoehtoisen elämäntavan kehykseksi sekä antroposofian kritiikin kehykseksi. Nämä kehykset siis heijastavat sitä, minkälaisista näkökulmista tai minkälaisen ”silmälasisien” läpi antroposofiaa ja sen ilmiöitä tarkastellaan. Kehystä voi pitää myös hyvin samankaltaisena käsitteenä kuin mielikuva. On selvää, kun kyseessä on monitahoinen filosofia ja ilmiö, kehykset eivät ole täysin ehyitä ja ne ovat myös osin päällekkäisiä.

Länsimaisen esoterian kehyksen kuvittelin korostuvan aineistossa, koska tutkittava antroposofia liittyy niin vahvasti sen piiriin. Kuitenkin joissain jutuissa oli täysin ”maallinen”, arkipäiväinen sisältö, eikä juttua aiheensa ja sisältönsä perusteella yhdistä länsimaiseen esoteriaan. Tällaisia juttuja olivat esimerkiksi viiniarvostelut (HS25, HS26), joissa voitiin ilmaista viinin biodynaamisuus, mutta filosofiaa sen taustalla ei avattu. Tulin myös siihen tulokseen, että kaikkia juttuja ei voinut suoraan sovittaa mihinkään viidestä kehyksestä, usein sen perusteella, että antroposofia tai jokin siihen liittyvä ilmiö oli mainittu niin suppeasti tai pinnallisesti. Nimeämällä kehykset tällä tavalla koin kuitenkin tuovani yleisimmät ja tutuimmat kehykset, joista antroposofiaa katsotaan. Luvussa 6 esittelen tarkemmin kehyksiä ja sitä, millaisia lehtijuttuja kukin kehys piti sisällään.

5.2 Aineiston analyysimenetelmät

Analyysimenetelmänä tutkimuksessani toimii kehysanalyysin välineiden lisäksi yleisesti laadullinen sisällönanalyysi ja sen menetelmät, kuten Jouni Toimi ja Anneli Sarajärvi (2009) ne määrittelevät. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmää, jolla analysoidaan joko kirjoitettuja, nähtyjä tai kuultuja sisältöjä, ja näitä sisältöjä pyritään kuvailemaan sanallisesti.⁹⁴ Sisällönanalyysi voidaan nähdä tekstianalyysin piiriin kuuluvana analyysimenetelmänä, ja se sopii analyysimenetelmäksi tutkimukseeni muun muassa sen takia, että analysoin steinerkoulujen opettajien tuottamia tekstimuotoisia vastauksia. Koska tutkimukseni aineistona on tekstimuotoista, teen aineistosta päätelmiä tekstin muodon ja pragmaattisen eli tilannekohtaisen merkityksen kautta syntyvien tulkintojen pohjalta, eli analyysi on tekstianalyttistä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää aineiston analyysimenetelmän lisäksi löyhänä tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä.⁹⁵

Käytän aineiston jäsentämismenetelmänä myös teemoittelua, jolla tutkielmassani tarkoitan sitä, että olen järjestänyt tutkimusaineistoni analyysiä varten eri aineistosta esiin nousseiden teemojen mukaan. Teemoittelu tarkoittaa tutkimusaineistosta usein toistuvien aihepiirien etsimistä ja niiden järjestämistä kokonaisuuksiksi. Etsin siis aineistossa useasti vastaan tulevia aiheita, ja niistä syntyvien kokonaisuuksien perusteella teen päätelmiä. Kun teemoittelua käytetään tutkimusaineiston luokittelutapana, on erityisen olennaista se, mitä kustakin teemasta on sanottu.⁹⁶ Kun tutkimusaiheena niinkin laaja ilmiö kuin antroposofia, on teemoittelu looginen aineiston luokittelu- ja esitystapa, sillä erilaisia teemoja todennäköisesti löytyy useita. Teemat toimivat apuvälineinä aineiston jäsentämiseen, mutta tässä tutkimuksessa esittelen tutkimustulokset kehysanalyysista tutun kehyksen käsitteen avulla.

Kehysanalyysia esittelin tarkemmin jo aiemmassa luvussa – tässä tutkielmassa käsitän siis kehyksen sellaisena, mikä on jotakin sosiaalisesti jaettua ja mikä voidaan nähdä ei pelkästään henkilökohtaisena mielikuvana jostakin asiasta, vaan jollakin ylemmällä tasolla jaettuna. Kehyistäminen puolestaan on tähän liittyvää toimintaa. Siihen, millaisia kehyksiä antroposofia *Helsingin Sanomien* jutuissa saa, on juttujen kirjoittajilla suuri vaikutus, mutta toimittajat myös jakavat ja ylläpitävät jo olemassa olevia kehyksiä, eivätkä välttämättä edes tunnista kirjottavansa jostain aiheesta tietyn kehyksen ”sisältä”. Tässä tutkielmassa kehysanalyysi on

⁹⁴ Toimi & Sarajärvi 2009, 105–107.

⁹⁵ Toimi & Sarajärvi 2009, 104.

⁹⁶ Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.

hyödyllinen analyysimenetelmä, sillä katson kehys-käsitteen tuovan tutkittavan aiheen ja ilmiön helpommin ymmärrettäväksi.

6 Aineiston analyysi

6.1 Länsimaisen esoterian kehys

Tässä tutkielmassa olen teemoitellut *Helsingin Sanomien* jutut länsimaisen esoterian kehykseen tietyn periaattein. Koko jutun sisältö ei välttämättä liittynyt länsimaiseen esoteriaan saatikka antroposofiaan, mutta jutuissa oli osia ja mainintoja aiheesta, kuitenkin länsimaista esoteriaa ja antroposofiaa tuli käsitellä enemmän kuin ohimennen sivulauseessa. Kaikissa jutuissa ei ollut kyse juuri antroposofiasta, vaan esoteerisuutta kuvailtiin laajemmassa mittakaavassa yhdessä esimerkiksi okkultin ja uushenkisyyden käsitteiden kanssa, joihin lukeutuvista filosofioista antroposofia oli usein esimerkkinä. Monet länsimaisen esoterian kehyksen jutut sopivat myös taiteen kehyksen sisään, sillä monet aiheeseen liittyvät jutut käsittelevät esimerkiksi länsimaisesta esoteriasta ja antroposofiasta kiinnostuneiden taiteilijoiden elämää. Kehykset ovat siis osittain päällekkäisiä. Taiteen kehystä käsitellen luvussa 8. Länsimaisen esoterian kehyksen muodostavat jutut ovat tekstilajiltaan artikkeleja, arvosteluja ja muistokirjoituksia.

Aineiston jutuissa, jotka sopivat länsimaisen esoterian kehykseen, oli havaittavissa jo otsikkotasolla tietynlaisia samantapaisia piirteitä. Otsikoissa käytetään sanoja kuten ”mystinen”, ”arvoituksellinen”, ”boheemi”, ”salatiede” ja ”meedio” jotka luovat lukijoille tietynlaisia mielikuvia aiheesta. Jutuissa kerrotaan myös käynnissä olevasta uskonnon murroksesta, joka on juttujen mukaan saanut ihmiset kiinnostumaan erilaisista tavoista harjoittaa henkisyttä, tavoista, jotka poikkeavat esimerkiksi evankelisluterilaisesta uskonnonharjoituksesta.

Antroposofia ei välttämättä ole monille tunnetuin osa länsimaisen esoterian kenttää, sillä ainakin *Helsingin Sanomien* jutuissa antroposofia toimii esimerkkinä tai on esitelty vain lyhyesti, muiden filosofioiden kuten teosofian, Ruusu-Ristin, spiritismin tai astrologian saadessa enemmän palstatilaa (esimerkiksi jutut HS27, HS59 ja HS63). Kuitenkin antroposofia esitetään kiinteänä osana länsimaisen esoterian kenttää. Jutuissa ei esitellä esimerkiksi antroposofian tunnettua käytännön sovellusta, steinerpedagogiikkaa, vaan tunnutaan keskittyvän enemmän salamyhkäisiin ja vaikeasti tulkittaviin Steinerin filosofian osiin. Tämä luo mielikuvan, että antroposofia voidaan nähdä myös osittain steinerkoulujen toiminnasta irrallisena, eikä niitä kiinteästi linkitetä yhteen tässä kehyksessä.

Myöskään jutussa HS77 ”Mahtisukujen vesat Olly ja Uno Donner liihottivat pitkin Eurooppaa loistohotelleissa ja kylpylöissä – Ylellisen elämän taustalta paljastuu lapsettomuutta ja monia sairauksia”, esitellyt Olly ja Uno Donner eivät välttämättä ole suurelle yleisölle tunnettuja antroposofian edustajia, vaikka he aikansa hyväosaista, kosmopoliittia sivistyneistöä olivatkin. He myös olivat Steinerin antroposofiasta niin innoissaan, että toivat muun muassa biodynaamisen viljelyn Suomeen ja perustivat Suomen ensimmäisen antroposofista hoitopedagogiikkaa noudattavan kodin erityislapsille. Heidän testamenttilahjoituksellaan on myös perustettu uskontotieteellisen ja kulttuurihistoriallisen tutkimuksen edistämiseen keskittyvä Donner-instituutti Turussa.

Länsimaisen esoterian kehyksessä antroposofia näyttäytyy osana suurempaa ilmiötä. Se saattaa olla suurelle yleisölle tuntemattomampi osa länsimaisen esoterian kenttää, mikä voi johtua esimerkiksi Steinerin filosofian laajuudesta, monista erilaisista osa-alueista ja vaikeaselkoisistakin piirteistä. Kuitenkin myös antroposofia on noussut esiin, kun vaihtoehtoisia tapoja löytää ja käsitellä henkisyttä on tullut julkisen kiinnostuksen kohteeksi jälleen tässä ajassa.

6.2 Steinerpedagogiikan kehys

Kun halusin analysoida sitä, miten steinerpedagogiikka kehystyy *Helsingin Sanomien* jutuissa, sisällytin tähän lukuun ne jutut, joissa käsiteltiin steinerpedagogiikkaa tai steinerkouluja, sekä ne jutut, joissa haastateltiin esimerkiksi steinerkoulun käynnyttä, steinerkoulun opettajaa tai muulla tavalla Steinerin kasvatustilafilosofiaa työhönsä soveltavaa henkilöä. Steinerpedagogiikan kehysten muodostavat jutut tässä tutkielmassa olivat tekstilajiltaan uutisia, artikkeleja, mielipidekirjoituksia ja haastatteluja. Joukossa on myös yksi pääkirjoitus. Steinerpedagogiikka-teemaan kuuluvia juttuja aineistossa on 22 kappaletta.

Aineistossa oli haastatteluja, joissa mainittiin (usein lyhyesti) henkilön steinerkoulutausta. Tällainen maininta saattoi toimia jutussa jonkinlaisena aasinsiltana tai muuten vain kiinnostavana lisäinformaationa. Esimerkiksi näyttelijä Alina Tomnikovin haastattelussa jutussa HS49 ”Tuntuu kuin olisi rangaistavaa, että saa tehdä rakastamaansa työtä”, sanoo Alina Tomnikov, joka on nyt kaikkialla ja saa kuulla siitä kovia kommentteja” mainitaan Tomnikovin olleen koulukiusattu, kunnes hän siirtyi kolmannelle luokalle Vantaan steinerkouluun, jossa hän ”sai olla rauhassa”. Tällöin syntyi myös kiinnostus näyttelemiseen. Samantyyppinen kuvaus löytyy jutusta HS65 ”Näyttelijä Heidi Heralan elämä muuttui 14-vuotiaana, kun hänen isoveljensä kuoli auto-onnettomuudessa – Kolme vuotta sitten hänen

poikansa Lauri Majjalan ohjaustyö ”lävisti sydämen” ja nosti itkun ensi kertaa 50 vuoden takaa”, joka on Heidi Heralan ja Lauri Majjalan yhteishaastattelu. Heidi Herala kertoo, miten hänen poikansa joutuivat koulukiusaamisen vuoksi ala-asteella vaihtamaan koulua steinerkouluun, jossa kiusaaminen loppui, vaikka pojista Lauri välillä ajautuikin oppilaiden kanssa kahakoihin. Herala kuvaa myös sitä, miten hänen poikansa ”tie luovuuteen aukesi, kun hän pääsi koulussa tekemään isoja näytelmäproduktioita”.

Tässä on toki vain kaksi samankaltaista tarinaa, mutta ne osaltaan ylläpitävät tietynlaista, kenties melko yleistäkin, kehystä siitä, että steinerkouluissa olisi vähemmän koulukiusaamista. Tällainen mielikuva puolestaan voi johtua esimerkiksi siitä, että steinerkouluissa opettajilla ajatellaan olevan enemmän aikaa oppilaille yksilöinä muun muassa luokkamuuotoisen opetuksen takia. Tämän lisäksi myös Steinerin kokonaisvaltainen käsitys taiteesta näkyy myös hänen pedagogiassaan, minkä takia steinerkoulujen voidaan ajatella olevan kouluja, joissa ”luovat pääsevät toteuttamaan luovuuttaan” paremmin kuin jossain muualla.

Kiusaamisen kannalta vastakkaista näkökulmaa edustaa juttu HS69 ”Dokumentaristi Jasper Lake muisteli vanhaa steinerkouluun lämmöllä kunnes kuuli koulukavereidensa muistoja – Syntyi hieno dokumentti Valitut lapset”, jossa eteläruotsalaisen Solvikskolanin vanhat oppilaat ovat kertoneet kiusaamisesta, suosimisesta ja lasten turvallisuudesta piittaamattomuudesta. Jutun premissi ei kuitenkaan liity Suomen steinerkouluihin, eikä ylipäänsä edes steinerkouluihin yleisesti, sillä ”koulu tulkitsi Rudolf Steinerin oppeja tavalla, jota Ruotsin steinerkoulujen liitto ei hyväksynyt”. Tämän vuoksi on hämäävää, että jutun otsikossa on mainittu steinerkoulu, kun jutussa on ollut kyseessä yksittäinen omaa opintulkintaa noudattava koulu.

Steinerpedagogiikan kehystyminen luonnonmukaisuuteen ja ”vihreisiin arvoihin” näkyy myös joissakin aineiston jutuissa. Esimerkiksi jutussa HS51 ”Se on pahuksen mukavaa, välillä jännääkin” – Cecil Hagelstamin ura kirjakauppiana on kestänyt jo yli 40 vuotta mutta innostus on tallella” kirjakauppias Cecil Hagelstamin haastattelussa kuvaillaan seuraavanlaisesti:

Kapteeninkadun valoisassa näyttelytilassa hän saa olla omillaan mieluisassa miljöössä, sillä hän maalautti Kapteeninpuistikoon avautuvan huoneiston seinät suosikkivärillään vihreällä.

”Minä olen ollut kaikessa aina vähän vihreä”, Hagelstam vitsailee. Ja totta: hän kävi äitinsä aloitteesta steinerkoulun sekä opiskeli Helsingin yliopistossa biologiaa, mutta ei ole tehnyt koskaan koulutustaan vastaavaa työtä.

Näin kirjoittaja ja Hagelstam linkittävät muun muassa steinerkoulun sen tarkemmin määrittelemättömiin ”vihreisiin” aatteisiin. Steinerkoulun tapauksessa tämä voi viitata esimerkiksi luonnonmukaisuuteen, taiteellisuuden arvostamiseen, oppilaslähtöisiin opetustapoihin ja yleisesti muihin niin sanottuihin pehmeisiin arvoihin. Pehmeiden arvojen korostus kovaa talouspuhetta vastaan ilmenee myös steinerkoulun opettajana toimivan Jarno Paalasmaan haastattelussa (HS42), jossa Paalasmaa kuvailee ideaalisen opetuksen pohjaavaan ”taiteeseen, kauneuteen, moraaliiin, eettisyyteen ja luontoon”.

Steinerkoulutaustan vaikutusten lisäksi aineiston jutuissa tulevat esiin steinerpedagogiikalle tyypilliset menetelmät, opetustavat ja niiden mahdollinen erikoisuus ja poikkeavuus julkisten valtion koulujen ”yleispedagogiikasta”. Jutuissa korostetaan pääasiassa steinerpedagogiikan eroja koulumaailmassa ja hoitokotitoiminnassa verrattuna julkisiin valtion kouluihin ja hoitolaitoksiin, samoihin tai samankaltaisiin piirteisiin ei keskitytä. Jutuissa ei ole esimerkiksi mainittu steinerkouluissa noudatettavan samoja opetussuunnitelmia, kuin kaikissa muissakin Suomen kouluissa (koulukohtaisten opetussuunnitelmien lisäksi). Otsikkotasolla pedagogisia erikoisuuksia tuodaan esiin, kuten esimerkiksi jutuissa ”Kahdet villasukat jalkaan: Helsingin steinerkoululaiset aloittivat opiskelun jurtassa” (HS34) ja ”Steinerkoululaiset tekevät kirjojakin itse” (HS35), varmasti sen takia, että lukijaa kiinnostaa klikata juttu auki. Puolestaan steinerkoululaisten digiosaamista ja -opetusta käsittelevässä jutussa (HS43) kerrotaan steinerkoululaisten opettelevan koodaamista esimerkiksi eurytmian keinoin. Erikoispiirteiden korostaminen ylläpitää steinerpedagogiikkaan liittyvää erikoisuuden mielikuvaa.

Juttujen perusteella tietynlainen sirpaleisuus ja hajanaisuus näkyy mielestäni juuri tässä steinerpedagogiikan kehyksessä, etenkin kun pohtii antroposofian ja steinerpedagogiikan suhdetta suomalaisissa kouluissa. Antroposofian osuus steinerkoulujen toiminnassa määrittyi juttujen perusteella myös melko epäselväksi. Steinerkoulujen digitalisaatiosta kertovassa jutussa (HS43) steinerkouluja kuvataan esimerkiksi näin:

Steinerkouluja on arvosteltu opetusta läpäisevän antroposofian uskonnollisesta luonteesta. Varsinaisesti kouluissa ei opeteta antroposofiaa, mutta oppiaineena on esimerkiksi eurytmia, hengellinen voimistelu, jossa Steinerin mukaan ruumis, sielu ja henki työskentelevät harmoniassa. Steinerille antroposofia oli okkultistinen tiede, jonka oli tarkoitus täyttää uskonnon tehtävä nykymaailmassa.

Yllä esitetystä sitaatista jätetään pitkälti lukijan tulkittavaksi se, harjoitetaanko steinerkouluissa antroposofiaa vai ei. Sen sijaan, kun Sammatin kyläkoulussa vuonna 2015 levisi tuhkarokkoepidemia (HS37), kun koulun oppilaiden tuhkarokon rokotekattavuus oli 50 prosenttia tyypillisen 95 prosentin asemasta, koulun vararehtori kommentoi näin:

Steiner-pedagogiikka ei kehota ketään olemaan rokottamatta, se on opetusmetodi. Rokottamattomuus voi olla vaihtoehto joillekin perheille, kuten Steiner-pedagogiikka on vaihtoehto. Meillä on lapsia kaikenlaisista perheistä, emmekä ole jokin erityisen vahva antroposofinen yhteisö.

Etenkin lainauksen viimeinen lause saa antroposofian ja steinerpedagogiikan suhteen vaikuttamaan epämääräiseltä. Kun yleinen mielikuva on, että steinerpedagogiikka perustuu antroposofiaan, mutta steinerkoulun henkilökuntaan kuuluva henkilö kuvailee koulua ”ei erityisen vahvaksi antroposofiseksi yhteisöksi”, voi lukijalle jäädä aiheesta kahtalainen vaikutelma, mikäli siitä ei itse tee enemmän tiedonhakua. Siihen, miten antroposofia käytännössä näkyy esimerkiksi koulumaailmassa, vaikuttavat todennäköisesti useimmat tekijät, kuten opettajan perehtyneisyys antroposofiaan ja se, onko opettaja mahdollisesti käynyt steinerkoulun luokanopettajan koulutuksen vaiko esimerkiksi aineenopettajan koulutuksen yliopistossa. Myös opettajien ja vanhempien välisen yhteistyön laatu ja tiiviys voi vaikuttaa.

Toisaalta jutuissa, joissa kuvattiin suoraan steinerkoulujen toimintaa (esimerkiksi jutut HS7, HS43, HS53), oli usein eräänlainen kainaloteksti, jossa kerrottiin muun muassa steinerkoulujen ja muiden steinerpedagogiikkaan nojaavien yhdistysten määrästä Suomessa, steinerpedagogiikan historiasta ja esimerkiksi siitä, että steinerkoulut ovat avoinna kaikille halukkaille. Tietolaatikoiden sisältö saattaa toimia lukijalle ilmiötä selkeyttävänä tekijänä.

Steinerpedagogiikkaan keskittyvät mielikuvat aineiston perusteella liittyivät muutoinkin antroposofiaan yhdistettävissä olevaan luonnonmukaisuuteen, taiteen ja taiteellisuuden arvostukseen ja ihmislähtöisyyteen. Toinen steinerpedagogiikkaan ja steinerkouluihin liittyvä mielikuva ovat Helsingin Sanomien juttujen perusteella myös se seikka, että steinerkouluissa kiusattaisiin vähemmän ja ohjattaisiin luovuuteen. Ottaen huomioon, että steinerpedagogiikka on tunnetuin antroposofian käytännön sovellus, vaikuttaa olevan epäselvää, mikä on antroposofian ja steinerpedagogiikan suhde - tai ainakaan asiasta ei ole yhtäläistä julkista mielipidettä.

6.3 Taiteen kehys

Tähän lukuun olen käsittänyt taiteen sisältämään kuvataiteen, kuvanveiston, musiikin, kirjallisuuden, arkkitehtuurin, näyttämötaiteen ja elokuvataiteen, sillä näitä taiteenaloja aineistossa tuli esiin. Eri tavoin taiteeseen liittyvien juttujen määrä on tässä tutkielmassa myös melko suuri, ja aineiston analyysia tehdessä pystyi melko nopeasti toteamaan, että taiteeseen jollain tavalla liittyvien juttujen määrä kasvoi mitä lähemmäs nykypäivää kohden kuljettiin. Vuodesta 2018 eteenpäin kirjoitetuista jutuista lähes jokainen oli Helsingin Sanomien Kulttuuri-osion alla. Yleisesti tässä tähän lukuun kuuluvat jutut ovat tekstilajeiltaan artikkeleja, haastatteluja ja arvosteluja.

Näiden juttujen pohjalta ei voi kuitenkaan tehdä esimerkiksi sitä päätelmää, että kiinnostus esoteeriseen tai antroposofiseen taiteeseen ja kulttuuriin olisi selkeän eksponentiaalisesti kasvanut. Nimittäin juttuja, joissa antroposofia kehystyy taiteen kautta, löytyy aineistosta 35 kappaletta, ja 17 niistä on kirjoittanut sama toimittaja, Pirkko Kotirinta - mikä on merkittävä aineistollinen seikka tutkielmassani. Kotirinta on aktiivinen Helsingin Sanomien kulttuuritoimittaja, joka on kirjoittanut yleisemminkin juttuja, jotka sivuavat esimerkiksi länsimaista esoteriaa tai uskontoa. Juttujensa perusteella häntä kiinnostavat näiden lisäksi taide ja sen henkiset ulottuvuudet. Suuri osa taiteen kehuksesta tässä tutkimusaineistossa muotoutuu Pirkko Kotirinnan juttujen perusteella, mikä mahdollisesti voi vääristää ilmiötä, minkä vuoksi tässä luvussa ja tästä aiheesta ei voi tehdä kovin pitkälle vietyjä tulkintoja.

Kuitenkin aineistossa on muidenkin toimittajien kirjoittamia juttuja, ja yleisesti ottaen juttuja yhdistää samantyyppiset teemat. Suurin osa taiteeseen liittyvistä jutuista on kirjoitettu vuodesta 2018 eteenpäin, mitä selittävät esimerkiksi useat länsimaiseen esoteriaan liittyvät tieteelliset julkaisut, taidenäyttelyt ja julkaistu romaanikirjallisuus (esimerkiksi jutut HS54, HS55, HS56, HS60, HS61 ja HS64). Juttujen yhdistävä tekijä on taiteilijoiden kiinnostus ”salaperäiseen ja arvoitukselliseen” ja tämän ilmeneminen heidän taiteessaan ja mahdollisesti myös heidän elämäntavassaan. Toimittajien jutuissa siis korostuu taiteilijoiden kiinnostus länsimaisen esoterian ilmiöihin, muun muassa antroposofiaan, sekä teosten tulkinta tästä näkökulmasta.

Pääasiassa jutuissa tulevat esiin kuvataiteilijat, esimerkiksi suomalaiset Helene Schjerfbeck, Hugo Simberg, Magnus Enckell, Akseli Gallen-Kallela ja Tyko Sallinen. Kun puhutaan esoteerisesta taiteesta kiinnostuneista taiteilijoista tai taitelijoista, joiden taiteessa oli esoteeriseksi tulkittavia piirteitä, on puhuttu myös etsijöistä. Etsijöillä saattaa olla kiinnostusta

esoteerisiin ilmiöihin, mutta suhde esoteriaan voi muuten olla väljä, he eivät välttämättä esimerkiksi kuulu mihinkään esoteeriseen liikkeeseen. Tällaisina etsijöinä jo aikalaiset pitivät juuri esimerkiksi Gallen-Kallelaa ja Simbergiä.⁹⁷ Perusteellinen ja kuvaava juttu on HS54 ”Tuore tutkimus paljastaa taiteilijoiden salatut aatteet: Pekka Halonen sai yhteyden kuolleeseen veljeensä ja spiritualismi lumosi myös Gallen-Kallelan ja Simbergin”, joka esittelee samalla Nina Kokkisen Totuuden etsijät teosta, ja yleisemmin suomalaisten ”kansallistaiteilijoina” pidettyjen kuvataiteilijoiden kiinnostusta esoteriaan ja sen näkymistä heidän teoksissaan. Jutun ingressi esittää kuvaavasti:

Kolmivuotinen Uuden etsijät -tutkimushanke pureutuu esoteeriseen kiinnostukseen, jolta on tähän asti ummistettu silmät. Henkiset virtaukset näkyvät lukemattomissa teoksissa, jos osaa katsoa, Nina Kokkisen väitöstyö näyttää.

Kyseessä on siis tieteen kentässä uusi kiinnostuksen aihe, vaikka esoteerisuus ja sen ilmiöt itsessään ovat näkyneet taiteilijoiden elämässä ja töissä jo pitkään. Samanlainen teema tuntuu yhdistävän juttuja, oli kyseessä sitten kuvataide tai esimerkiksi tuoreemmat viime vuosina julkaistut romaanit (HS55, HS60) tai elokuva (HS80). Jutussa HS59 ”Niin Katri Helenalla kuin Vesa-Matti Loirilla on yhteys sala-tieteistä ammentavaan esoteriaan – Yli-luonnollisuus ja henkinen kasvu kiinnostaa yhä useampia” todetaan:

Tänä keväänä (2020) ilmestyy useita esoteriaa ja okkultismia käsitteleviä kirjoja. Kiinnostus liittyy meneillään olevaan suureen uskonnon murrokseen, joka on nostanut esiin vaihtoehtoisen henkisyden. Siinä on paljon vanhoja piirteitä.

Myös populaarikulttuurin ilmiöt näkyvät osaltaan aineistossa. Jutussa HS79 kerrotaan iskelmätahti Jukka Kuoppamäen työskentelystä Kristiyhteisön pappina, kun taas laajassa artikkelissa HS59 mainitaan tuttuja nimiä historiasta, mutta myös metalliyhtyeiden kiinnostuksesta esoterian ilmiöihin ja Katri Helenan kommunikoinnista enkeleiden ja henkien kanssa. Pirkko Kotirinta puolestaan tuo jo vuonna 2003 julkaistussa jutussaan HS5 ”Georg Malmstén oli iskelmän maailmassa omaa luokkaansa” esiin Malmsténin ja tämän vaimon kiinnostuksen antroposofiaan, jota ei ollut aiemmin tuotu ilmi. Aiemmin mainitulla etsijyydellä voidaan myös modernimmassa asiayhteydessä tarkoittaa henkilöä, jota ohjaavat omat individualistiset valinnat, ja jotka voivat yhdistellä monia eri perinteisten esoteeristen liikkeiden ominaisuuksia sekä uudempia henkisyden elementtejä omalla henkisyden

⁹⁷ Kokkinen, Mahlamäki & Leskelä-Kärki 2020, 235.

etsintään keskittyvällä polullaan.⁹⁸ Edellä mainitut julkisuudenhenkilöt voidaan siis jutuissa nähdä tällaisina henkisyiden etsijöinä.

Yleisesti ottaen monista jutuista ei pystynyt suoraan toteamaan taiteilijan kiinnostusta juuri antroposofiaan, vaan yleisemmin länsimaisen esoterian laajempaan kirjoon ilmiöitä, tiedon rajojen venyttämiseen, itsensä henkiseen löytämiseen ja niin edelleen. Kuitenkin jutuissa nousi esiin yksi taiteilija, joka oli viehtynyt nimenomaan antroposofiasta. Erityisesti Pirkko Kotirinnan jutuissa keskitytään ruotsalaiseen taiteilijaan, Hilma af Klintiin, hänen hahmoonsa, historiaansa ja teoksiinsa niin kuvataiteen kuin kirjallisten tuotosten osalta. Tämän lisäksi aineistossa on useita Villa Gyllenbergiä käsitteleviä juttuja. Villa Gyllenberg on antroposofien Ane ja Signe Gyllenbergin entinen koti, jossa on nykyään esillä heidän ympäri Eurooppaa keräämäänsä hyvin monipuolista taidetta.

Taiteen kehys tässä tutkielmassa muodostuu monelta osin jutuissa käytettyjen termien ja kuvailevien sanojen pohjalta – keskiössä on erilaisten taiteilijoiden kiinnostus kautta aikojen ”järjellä selittämättömään”. Taiteen kehyksessä nimenomaan aiheen salaperäisyyttä korostetaan. Tämän kaltaiset jutut *Helsingin Sanomissa* ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina esoteeristen ilmiöiden ja niiden laajuuden tultua esiin erilaisten taiteilijoiden töissä. Vaikka esimerkiksi toimittaja Pirkko Kotirinta on kirjottanut esoterian teemoja sivuavia juttuja jo vuodesta 2003, ovat myös muut toimittajat löytäneet viime vuosina aiheen äärelle. Jutuissa myös viitataan siihen, että hyvin monilla suomalaisillekin tutuilla taiteilijoilla on ollut yhteyksiä erilaisiin esoteerisiin liikkeisiin, mutta ilmiö ei ole ollut tuttu pitkään, ennen viime vuosien aikana tehtyä tieteellistä tutkimusta. Yksi vaikuttava tekijä esoteriaan liittyvän uutisoinnin lisääntymiseen on varmasti Uuden etsijät -hanke, joka on tuonut esiin muun muassa esoteriasta kiinnostuneita suomalaisia taiteilijoita ja muita kulttuurisesti merkittäviä henkilöitä.⁹⁹

6.4 Vaihtoehtoisen elämäntavan kehys

Vaihtoehtoisella elämäntavalla tarkoitan tässä tutkielmassa esimerkiksi sellaista tilannetta, jossa ihminen on päättänyt tehdä elämässään jotain merkittävää, joka jollakin tavalla poikkeaa valtavirrasta, johon tässä tapauksessa liittyy antroposofia tai joku sen käytännön sovellus. Tässä tutkielmassa vaihtoehtoiseen elämäntapaan voi liittyä esimerkiksi myös

⁹⁸ Kokkinen, Mahlamäki & Leskelä-Kärki 2020, 235.

luonnonmukaisesti eläminen luontoa kunnioittamalla ja hyödyntämällä. Niissä *Helsingin Sanomien* jutuissa, jotka sopivat tähän kehykseen, tulee jollakin tavalla esiin niin sanotusti oravanpyörästä jättäytyminen. Kuitenkaan en määrittele tässä elämäntapaa siten, että niin sanotun muutoksen täytyisi olla pitkäaikainen tai pysyvä, vaan kyseessä voi olla esimerkiksi jonkin vaihtoehdoisen harrasteen löytäminen. Tässä luvussa en käsittele Steinerin kasvatustilafilosofiaan, steinerpedagogiikkaan, liittyviä juttuja, sillä esimerkiksi lapsensa laittaminen steinerkouluun ei välttämättä ole synonyymi vaihtoehdoiselle elämälle.

Tämän aihepiirin juttuja pystyi selkeästi erottamaan tekstistä keskenään suhteellisen erityyppisiä juttuja. Tekstilajiltaan jutut ovat haastatteluja ja artikkeleja, mukana on myös yksi kirja-arvio. Aiheeseen perehtymätön ei välttämättä yhdistä näitä juttuja ja niihin sisältyviä viittauksia juuri antroposofian ilmiöihin keskittyviksi, vaan laajemmin luonnonmukaiseen elämäntyyliin, henkiseen hyvinvointiin, itseensä keskittymiseen ja ”hippeilyyn” liittyviksi.

Jutuista kaksi, HS17 ”Majvikin isäntä toivoo idyllin säilyvän – biodynaamista viljelijää uhkasi rakennustyömaa” ja HS18 ”Stressitöntä karitsaa biodynaamiselta tilalta” keskittyivät biodynaamiseen maatalouteen päätyneisiin tilallisiin henkilöihin. Kummassakin jutussa korostuu jo otsikon tasolla kaksi asiaa, jotka voivat houkutella ihmistä jollakin tapaa muuttamaan elämänsä suuntaa; ”idylli” ja ”stressitön”. Jälkimmäisessä jutussa stressittömyys kuitenkin yhdistetään koskemaan nimenomaan tilan lampaiden elämää. Biodynaamisen viljelytavan valintaa tilan pitäjä sen sijaan selittää muun muassa luonnonmukaisuudella:

Biodynaaminen viljely oli siihen aikaan ainoa luonnonmukainen viljelytapa, jolla oli selvät säännöt. Se on nimenomaan maan viljelyä, koska se pyrki ylläpitämään ja parantamaan maan viljavuutta.

Valinnan vaakakupeissa luonnon ja maaperän vaalimisella oli siis tärkeä merkitys. Juttu HS17 kertoo Majvikin tilan isännästä, jonka olemassaoloa uhkaa rakennustyömaa. Jutussa isännän kerrotaan sanovan:

Hän on tehnyt tiettäväksi oman näkemyksensä: että rakentaminen olisi pienimuotoista, että luontoarvoja kunnioitettaisiin, ja kaupunkimainen rakentaminen siroteltaisiin luonnon keskelle niin, että jäisi tilaa puistoille ja puutarhoille.

Sitaatissa tulevat jälleen esiin niin kutsutut pehmeät arvot, luonnon arvostaminen ja se, että kaikkea rakentamista ei tulisi toteuttaa pelkästään ihmisten etuja ajatellen. Luonnonmukaisuus arvokkaana asiana tulee esiin myös jutussa HS22 ”Kodin seinät kätkevät kauraa ja ruista”, joka kertoo talonrakennusprojektista, jonka inspiraatio syntyi Snellman-korkeakoululle

valmistuneesta olkiateljeesta. Talon asukkaat perustelivat talon rakentamisen oikeutusta luonnonmukaisten aineiden, kuten oljen käytöllä, ja sillä, että talosta tulisi mahdollisimman pitkäikäinen, vähintään sata vuotta kestävä.

Tämän lisäksi vaihtoehtoisen elämäntavan kehykseen lasken mukaan myös aineistossa esiintyvät Jouko Mykkäsen kirjoittamat jutut, jotka ovat viiniarvioita. Niiden sisältö ei itsessään korosta yksilön tai yhteisön valitsemaa vaihtoehtoista tapaa elää, mutta aiheeltaan ne sivuavat sitä kuitenkin hieman eri tavoin. Niissä tulee esiin vaihtoehtoiseen valintaan, tässä tapauksessa biodynaamiseen viininviljelyyn, perustuva ajatus. Nämä jutut ovat HS25 ”Marjoja ja maata maussa”, HS26 ”Viiden tähden muscat”, HS52 ”HS-raati testasi ja lyttäsi trendikkäät alkuviinit: lähes kaikki olivat perin outoja” ja HS58 ”Moni haluaa nyt juoda luomuviinejä, mutta maistuvatko ne paremmalta? HS testasi biodynaamisesti tuotettujen punaviinien helmet”. Varsinkin viimeksi mainittu juttu jo otsikossaan korostaa sitä, että yhä useammat ovat kiinnostuneita vaihtoehtoisin menetelmin valmistetuista tuotteista. Juttu HS25 on kirjoitettu vuonna 2013, kun biodynaamisesti viljeltyt viinit eivät vielä olleet niin tunnettuja, saati suosittuja, kun taas viimeisin näistä jutuista, HS58, on kirjoitettu vuonna 2020, jolloin otsikossa kuvailtiin ”monen” haluavan juoda biodynaamisia viinejä. Ilmiön voi ajatella liittyvän yksilön arkisessa elämässä tehtyihin mikrotason valintoihin, jotka voivat perustua muun muassa kiinnostukseen luonnonmukaisuudesta, henkisyteen liittyvästä valmistustavasta, mausta, yleisestä kiinnostuksesta viineihin, tai kokeilunhaluun. Biodynaamisten viinien suosio on esimerkki siitä, miten yksittäisten tuotteiden ostaminen voi olla joillekin väylä ilmaista vaihtoehtoista tai edes hieman luonnonmukaisempaa elämäntapaa.

Vaihtoehtoinen elämäntapa tuli esiin hieman eri tavalla aineiston muissa jutuissa. Se linkittyy enemmän henkilökohtaiseen elämään, elämänvalintoihin ja siihen, miten näihin asennoituu omaa hyvinvointiaan ajatellen. Tähän kategoriaan kuuluivat seuraavat jutut: HS3 ”Ekoyhteisöillä pitkä historia”, HS21 ”Laulutunnit vaihtuivat lauluvuodeksi” ja HS79 ”Iskelmätähti Jukka Kuoppamäen päätös muuttaa perheineen Saksaan ja opiskella papiksi johti henkilökohtaiseen tragediaan, kertoo elämäkerta”. Näitä juttuja yhdistää ajattelu, että ihmisen on mahdollista tehdä jotain niin sanotusti ”epätyypillistä” elämällään, ja poiketa, vaikka vain hetken verran, tavanomaisesta ja yleisesti yhteiskunnassa hyväksytystä tavasta elää. Juttu HS3 kertoo antroposofisten ”ekoyhteisöjen” tilanteesta vuonna 2002, jolloin tällainen elämänvalinta on todennäköisesti ollut vieläkin epätyypillisempi. Juttu ei kuitenkaan kerro ekoyhteisöjen asukkaiden näkökulmia yhteisössä elämiseen, vaan on toteavaan tyyliin kirjoitettu juttu ekoyhteisöjen tilasta ja toimintaperiaatteista tuona aikana.

Juttu HS21 puolestaan kertoo opettajasta, joka oli uupumuksen partaalla, ja koki tarvitsevansa välivuoden työstään. Hän löysi Snellman-korkeakoululla järjestettävän ”lauluvuoden”, joka oli ikään kuin antroposofinen kouluvuosi, jossa laulun lisäksi opiskeltiin ”eurytmiaa, maalausta, puhe- ja draamataidetta, musiikinteoriaa ja musiikki-improvisaatiota”. Opettaja koki saaneensa vuoden vain itselleen ja itsetutkiskelulle. Jutussa HS79 kuvataan kirja-arviossa Jukka Kuoppamäen elämäkertaa, jossa kerrotaan pappisviran saamisen Kristinyhteisöstä auttaneen Kuoppamäkeä löytämään vastauksia elämäkysymyksiinsä, vaikka jatkuva etsiminen on ollut hänen elämälleen tyypillistä.

Vaihtoehtoinen elämäntapa kehystyy näissä jutuissa luonnonmukaisuuden ja henkisyuden, henkisen tai henkilökohtaisen polun löytämisen ympärille. Kuten kehyksen nimessäkin on nähtävissä, antroposofinen filosofia tai jokin sen käytännön ilmiö toimii vaihtoehtona jollekin muulle asialle. Tavanomaisemmat viljelymuodot tai maatalouden harjoittaminen voi vaihtua biodynaamiseen viljelyyn, niin kuin opettajan työ voi vaihtua antroposofiseen oppivuoteen tai evankelisluterilainen uskonto vaihtua Kristiyhteisön oppeihin. Jollekin myös mahdollisuus tarttua biodynaamiseen viiniin on eräänlainen arkielämän ostokäyttäytymiseen liittyvä vaihtoehto.

6.5 Antroposofian kritiikin kehys

Antroposofian kritiikin kehyksellä tarkoitan tässä tutkielmassa niitä lehtijuttuja, jotka otsikoiltaan, sisällöltään ja näkökulmaltaan olivat kriittisiä antroposofiaa tai jotakin sen ilmiötä kohtaan. Tällaisia juttuja aineistossa ei ollut kovin montaa. Oli odotettavaa, että jutut, joissa jonkinlaista kritiikkiä oli havaittavissa, olivat tekstilajiltaan arvosteluja ja mielipidekirjoituksia. Mukana oli myös yksi uutinen, HS39 ”Tutkijoilla riita vaihtoehtohoitoja käsittelevästä seminaarista: ”Yliopiston varojen väärinkäyttöä”, jota ei ollut kirjoitettu suoranaisesti kriittisestä näkökulmasta, mutta jonka sisältö käsitteli vaihtoehtohoitoja käsittelevän seminaarin järjestämistä yliopistolla ja eri tahojen suhtautumista tähän seikkaan.

Kriittistä näkökulmaa pitivät sisällään jutut HS16 Huuhaa-terapioilta eivät välty eläimetkään”, HS19 ”Viljelykasvien geenit eivät valtaa luontoamme” ja HS57 ”Miksi Alko myy horoskooppiinejä”. Jutut HS16, HS19 ja HS57 ovat mielipidekirjoituksia, joita eivät ole kirjoittaneet *Helsingin Sanomien* toimittajat, vaan yksityishenkilöt. *Helsingin Sanomien* Internet-sivuilla kunkin mielipidekirjoituksen alla lukee: ”Lukijan mielipiteet ovat HS:n lukijoiden kirjoittamia puheenvuoroja, joita *Helsingin Sanomien* toimitus valikoi ja

toimittaa.” Jutun HS16 on kirjoittanut professori, jutun HS19 kasvinjalostuksen dosentti ja maatalous- ja metsätieteiden tohtori, kun taas jutun HS57 ovat kirjottaneet ”filosofian ylioppilaat”. Voidaan siis olettaa, että juttujen kirjoittajilla on yksi tai useampi akateeminen tutkinto tai muuten akateemista taustaa. Juttuihin HS16, HS19, HS39 ja HS57 palaan myöhemmin tässä luvussa.

Juttujen joukossa oli myös erilaisia arvioita. Arviolle tai arvostelulle tyypilliseen tapaan jutuissa korostuivat arvostelijan omat mielipiteet ja mieltymykset. Jutussa HS52 ”HS-raati testasi ja lyttäsi trendikkäät alkuviinit: lähes kaikki olivat perin outoja” toimittajat arvostelivat biodynaamisesti valmistettuja viinejä. Kriittisyys perustuu tuotteen ”outouteen”, joka puolestaan perustuu tuotteen ominaisuuksiin; tässä tapauksessa ei kritisoida varsinaisesti biodynaamista viljelytapaa, vaan pelkästään tuotteen makua. HS13 ”Yks muistaa vaan Turmio-ryhmän ensimmäinen esitys on hienon tarinan, taitavan ohjaajan ja huikeiden näyttelijöiden juhlaa” puolestaan on arvio teatteriesityksestä, jossa arvostelija jutun loppupuolella toteaa: ”Muutaman eurytmialta näyttävän ojentelun ja kaksiaänisesti deklamoidun repliikin olisi ehkä voinut jättää väliin, mutta toisaalta, miten paljon voikaan ilmaista parilla hatulla!”. Lauseen sisällön ja eurytmian esiin nostamisen perusteella ilmenee, että arvioija itse ei eurytmiasta todennäköisemmin liiammin perusta. Edellä mainitut ovat kirjoittajien henkilökohtaisia mielipiteitä, jotka perustuvat mieltymyksiin eivätkä niinkään niihin seikkoihin, joista antroposofia ja sen eri käytännöt ovat useimmiten saaneet kritiikkiä. Kuitenkin arviot voivat vaikuttaa ihmisten ostoskäyttäytymiseen tai päätökseen mennä katsomaan taidetta eri muodoissaan. Tässä tapauksessa varsinkin juttu HS52 jo otsikkotasollaan voi vaikuttaa siihen, haluaako jutun lukenut tarttua biodynaamiseen viiniin ensi kerralla Alkossa vieraillessaan.

Näkyvämpi ja suuremman mittakaavan kritiikki ei kuitenkaan pohjautu pelkästään makuasioihin. Antroposofia ja varsinkin tietyt sen osa-alueet tai käytänteet, kuten antroposofinen lääketiede, ovat saaneet kritiikkiä epätieteellisestä tai pseudotieteellisestä maailmankuvasta ja näkemyksistä. Steiner itse piti filosofiaansa hengentieteenä, mutta monet niin sanotusti tieteellisen maailmankuvan (naturalistinen tiedekäsitys¹⁰⁰) omaavat eivät pysty allekirjoittamaan hänen ajatuksiaan. Antroposofinen lääketiede on myös asetettu kyseenalaiseksi esimerkiksi sen epätyypillisten hoitomenetelmien takia, joita on pidetty

¹⁰⁰ Von Boguslawski 2020, 214.

tehottomina tai vaarallisinaakin. Myös länsimaisen esoterian kenttään yleisesti etenkin arkipuheessa liitetty salamyhkäisyys on omiaan herättämään kritiikkiä¹⁰¹.

Tutkimusaineistossani oli neljä juttua, joissa edellä mainitun kaltaiset näkökulmat ja huolet nousivat esiin. Jutuissa H16, HS19 ja HS57 kritiikki oli tuotu esiin mielipidekirjoitukselle tyypilliseen tapaan kärjistäen ja erilaisin retorisin keinoin. Jutun HS16 kirjoittaja on huolissaan vaihtoehtoisten hoitomuotojen suosion kasvusta, sekä pitää näitä ”uskontona”, ”uskomushoitoina vailla tieteellistä näyttöä” ja jo otsikossa nimeää ilmiön huuhaaksi. Kirjoittaja viittaa myös hoitomuotojen käyttäjien mahdolliseen kaksinaismoralismiin toteamalla:

Hoitoja markkinoidaan kokonaisvaltaisina, kehon omia parantavia voimia elvyttävinä sekä luonnonmukaisina. Mitä laimeampi liuos, sitä voimakkaampi vaikutus. Liuokseen saadaan voimaa ravistelemalla siinä olleen aineen molekyylin "muistia". Tabletteina myytävät homeopaattiset valmisteet tehdään synteettisesti Keski-Euroopassa. Siitä on luonnonmukaisuus kaukana.

Kirjoittaja asettaa kyseenalaiseksi vaihtoehtoisten hoitomenetelmien luonnonmukaisuuden ja tehokkuuden sekä osaltaan osoittaa käytettyjen menetelmien olevan irrationaalisia. Samankaltaista näkökulmaa tulee esiin jutussa HS39, jossa kerrotaan vaihtoehtoahoitoja käsitelleen seminaarin järjestämisestä Tampereen yliopistolla ja aiheen tiimoilta kirvonneesta kritiikistä. Jutussa on haastateltu lääketieteen alan asiantuntijoita ja esitetty heidän mielipiteitään, minkä lisäksi on avattu joitakin antroposofisen lääketieteen hoitomuotoja. Eräs haastateltu on terveystieteiden professori Markku Myllykangas, joka haastattelussa toteaa:

Kun yliopistojen resursseja on leikattu, jäljellä olevat varat on kohdennettava oikein. Tämä on selvästi yliopiston varojen väärinkäyttöä. Lääketieteessä on muutenkin käytössä turhia hoitoja, niiden lisäksi ei todellakaan tarvita humpuukia.

Tämän lisäksi Myllykangas epäilee seminaarin järjestäjillä olevan vaihtoehtoahoitoja ajava agenda, jossa asiakkaalle tarjotaan perinteisten lääketieteellisten hoitojen lisäksi vaihtoehtoahoitoja. Tällaisen kommentin voi ajatella kytkeytyvän koskemaan laajempaa ilmiötä osana medikalisaatiota ja terveyden kaupallistumista, jossa kaikkiin vaikeisiin on erilaisia hoitoja ja lääkkeitä. Monet vaihtoehtoisia hoitomenetelmiä kyseenalaistavat ajattelevat kyseessä porsaanreikä ihmisten rahastukselle. Jutussa HS39 mainitaan myös

¹⁰¹ Kokkinen & Mahlamäki 2020, 14.

antroposofiseen lääketieteeseen kuuluva mistelihoito syöpäsairaille, jonka jutussa kuvataan estävän syövän eteneminen, vähentävän sytostaattihoitojen haittavaikutuksia ja pidentävän elinikää. Tällaisten väitteiden esittäminen mahdollisesti herkässä tilassa olevalle sairastuneelle sotii monien moraalikäsitystä vastaan, kun väitteillä ei ole pitäviä tieteellisiä todisteita.

Jutussa HS19 puolestaan kirjoittaja kysyy:

”Miksi geenivastustajille ei kelpaa tiede? Aate ajaa sen yli. Jotkut tutkijat eivät sallisi gm-kasveja kehitysmaillekaan. Kieltokampanjaan "itämaista" aatetta tuovat Maharishi-kultti ja antroposofia, oppaana joogalentäjä Jeffrey M. Smithin pamfletti "Petoksen siemenet".

Kysymyksessään rinnastaen antroposofian ja transsendenttisen meditaation kehittäjän sekä tunnetun geenimuuntelun vastustajan ja viittaa ilmiöihin ei-vakavasti otettavina. Kirjoittajan esittämien väitteiden perusteella hän on sitä mieltä, että mainitun kaltaisilla asioilla ei pitäisi olla valtaa vaikuttaa siihen, mitä ”tieteen piirissä” voi tehdä esimerkiksi geenimanipulaation suhteen. Jutussa HS70 jutun kirjoittajat kyseenalaistavat sen, miksi Alkossa myydään biodynaamisesti tuotettuja viinejä. Alkon ei tulisi valtionyhtiönä ”legitimoida huuhaata”. Jutussa HS19 antroposofia nähdään osana sellaista liikehdintää, joka hidastaa tieteen kehitystä, kun taas juttu HS57 pitää biodynamiikkaa vitsinä ja viljelyyn liittyviä seikkoja järjettöminä.

Vaikka selkeän kriittisesti antroposofiaan suhtautuvia juttuja ei aineistossa määrällisesti esiintynyt montaa, kriittisyyden kehykseen osin sopivat myös jutut, jotka eivät olleet sisällöltään yksiselitteisesti tai suoraan kriittisiä, mutta sisälsivät jollain tavalla selkeästi esimerkiksi huvittuneisuutta tai vähättelyä. Tällaista on omiaan edistämään antroposofiaan ja ylipäänsä länsimaiseen esoteriaan yhdistettävissä oleva epätieteellisyys, tai esimerkiksi tietämättömyys steinerkoulujen opetustavoista. Uskonnon ja tieteen piiriin liittyvien asioiden rajoja on määritelty vuosisatojen saatossa eri tavoin, ja esoteriseen perinteeseen on kuulunut sellainen ajatus, että tieteen ja henkisyyden erillisiin piireihin liittyvät seikat ovat voineetkin esiintyä yhdessä. Tieteen ja esoterian yhteyttä on jopa esoterisissa liikkeissä yritetty todentaa ja vahvistaa.

Kuitenkaan nykyaikana tällainen ajattelu ei enää yleisesti ole tyypillistä, kun määritelmät siitä, mikä on hyväksyttyä tiedettä, ovat muuttuneet.¹⁰² Esoteeristen liikkeiden ja esimerkiksi luonnontieteiden perusteluissa siitä, millä tavoin ja mistä ilmiöistä voidaan saavuttaa tietoa,

¹⁰² Von Boguslawski 2020, 196.

on myös eroavaisuuksia, vaikka kummatkin ovat kiinnostuneita näistä asioista. Nykypäivänä vaikuttava tiede yleisesti perustuu käsitykseen, että tieteellistä tietoa voidaan saavuttaa empiiristen kokeiden avulla, kun taas antroposofiassa näkemys perustuu laajempaan asetelmaan ja menetelmiin, jotka kaikki eivät ole vastaavalla tavalla selitettävissä.¹⁰³

Jonkinlaista asennetta ilmentävät esimerkiksi erilaiset sanavalinnat, joita ei välttämättä ole edes juuri ajateltu tai harkittu sen kummemmin. On kuitenkin vaikea sanoa, mitkä sanavalinnoista ovat harkittuja ja mitkä kirjoitettu tekstiin ikään kuin automaatiolla jonkin ennalta omatun kehysten sisältä. Tällainen kirjoittaminen voi ilmentää sellaista kehystä, joka toimittajalla antroposofiasta tai jostakin sen ilmiöstä on. Tällaisia ikään kuin sivulauseen viittauksia tai yksittäisiä sanavalintoja on kuitenkin hankala löytää ja tunnistaa tekstistä, ja kun niitä etsitään tekstistä ja niiden perusteella pyritään tekemään päätelmiä, ovat päätelmät tietysti tulkinnanvaraisia. En myöskään halunnut tehdä liian pitkälle vietyjä päätelmiä, joten tässä tutkielmassa en keskittynyt pienimpiin jutuissa esiintyneisiin nyansseihin.

Antroposofian kritiikin kehys tämän tutkimusaineiston pohjalta muodostuu pääasiallisesti sen ympärille, miten antroposofia ja sen eri käytännön ilmiöt poikkeavat niin sanotusti perinteisestä tavasta hahmottaa tiedettä ja tietoa, esimerkkinä antroposofisen lääketieteen erot verrattuna tieteelliseen näyttöön perustuvan lääketieteen standardeihin. Antroposofian kehystyminen tällä tavoin johtuu ihmisten erilaisista tavoista jäsentää ja arvottaa maailmaa, sekä erilaisista käsityksistä esimerkiksi eettisyydestä. Tämänkaltaista kehystä ylläpitävät ilmiön salaperäisyys ja tuntemattomuus, kuin myös tiedekeskeinen maailmankuva, joka monesti eroaa esimerkiksi juuri antroposofian näkemyksistä suhteessa tietoon ja sen saavuttamisen mahdollisuuksiin.

¹⁰³ Von Boguslawski 2020, 197–199.

7 Antroposofian julkisuuskuva *Helsingin Sanomissa*

7.1 Toiseuttava julkisuuskuva

Antroposofia on laaja ja osin monimutkainen filosofinen järjestelmä, jolla on paljon erilaisia käytännön ilmiöitä, tämän vuoksi sen julkisuuskuva koostuu monenlaisista asioista. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut selvittämään sitä, millaiseksi julkisuuskuva muodostuu Suomen merkittävässä sanomalehtimediassa, *Helsingin Sanomissa*. Tällainen tarkastelu ei voi alkuunkaan määrittää minkään ilmiön koko julkisuuskuvaa, siihen vaadittaisiin monipuolisia tutkimusmenetelmiä ja aiheen syvää historian sekä nykypäivän tuntemusta. Tässä tutkielmassa määrittelyyn vaikuttaa sekin seikka, että suuri osa tutkimusaineiston jutuista on saman kirjoittajan kirjoittamia. Julkisuuskuvan muodostumista voi tässä tutkielmassa kuitenkin tarkastella tekstianalyttisesti tutkimusaineistoon kuuluvien juttujen sisällön ja niistä tehtyjen päätelmien perusteella.

Jonkin ilmiön tai esimerkiksi jonkin uskonnollisen liikkeen julkisuuskuvaan vaikuttavat muun muassa se, miten tunnettu liike on ihmisten keskuudessa. Antroposofia tämän tutkielman tutkimusaineiston perusteella vaikuttaa olevan sellainen filosofinen ja hengellinen järjestelmä, joka ei länsimaisen esoterian kehityksessä ole kovin tuttu. Tätä näkemystä vahvistavat jutuissa esiintyvät tekstianalyttiset seikat, kuten esimerkiksi antroposofian kuvailun vähäisyys ja suppeus, ja muiden esoteeristen liikkeiden korostus. Tältä osin antroposofia ilmiönä lähtökohtaisesti esiintyy ikään kuin ”toisena”, kun se vertautuu niin sanottuun ”valtakulttuuriin”. Toiseus käsitteenä viittaa siihen, kun tehdään ero ”meidän” ja ”muiden” tai ”itsen” ja ”toisen” välillä, nähdään jokin itselle vieras toisena. Toiseuden käsite on laaja ja monimuotoinen, mutta sen keskiössä on yksinkertaisimmillaan kaksi ihmistä ja heidän kohtaamisensa. Toiseuden teemat voivat liittyä esimerkiksi kulttuurien välisiin kohtaamisiin kuin myös yksilöllisempiin henkilökohtaisen elämän aiheisiin.¹⁰⁴ Toiseuden käsitettä on hyödynnetty paljon muun muassa maahanmuuttajien parissa tehdyssä tutkimuksessa, mutta käsite on toimiva ja hyödyllinen muuallakin, sillä käsitettä voidaan hyödyntää koskemaan myös esimerkiksi yksittäisen ihmisen elämää tai kirjallisuuden hahmoa. Esimerkki tällaisesta tutkimuksesta ovat artikkelit Hirviön toiseus – Draculan, kummitusten ja ihmissyöjien filosofiaa sekä Eksistentiaalismin ja valistusaatteen kamppailu – filosofisia huomioita Eino

¹⁰⁴ Kivistö & Pihlström 2022, 7–10.

Leinosta toiseuden ja sivistyksen runoilijana Sari Kivistön ja Sami Pihlströmin teoksessa *Toista ajatellen – Historiallisia ja kulttuurillisia näkökulmia toiseuden kohtaamiseen*.

Medialla on suuri merkitys yleisesti siinä, millaiseksi julkisuuskuva jostakin ilmiöstä muodostuu suuren yleisön mielissä. Tämän vuoksi olin kiinnostunut työskentelemään media-aineiston, vaikkakin suhteellisen perinteisen sellaisen, parissa. Julkisuuskuvan muodostumiseen vaikuttaa myös se, pitävätkö median kuluttajat jotakin median väylää luotettavana ja puolueettomana. Toistaiseksi itse näen, että *Helsingin Sanomilla* on ainakin toistaiseksi melko suuri luotettavuus suomalaisten keskuudessa. Myös Kunnallisanan kehittämissäätiö teki vuonna 2019 tutkimuksen, jonka mukaan 66 prosenttia kyselyyn vastanneista (1127 henkilöä) kertoi pitävänsä *Helsingin Sanomien* uutisia joko erittäin luotettavina tai melko luotettavina. Myös Pohjois- ja Itä-Suomessa luottamus oli 62 prosenttia.¹⁰⁵ Pääasiallisesti näkisin, että *Helsingin Sanomien* uutisointi antroposofiasta ja sen käytännön sovelluksista on niin ”neutraalia”, kuin uutisointi jostakin länsimaisen esoterian ilmiöstä voi olla. Jutuissa ilmiöt kuitenkin esitetään jonkinlaisina kuriositeetteina, erikoisuutta korostaen.

Julkisuuskuvaan vaikuttaa yleisestikin jonkin ilmiön saama kritiikki. Tässä tutkielmassa antroposofian varsinaista suoraa kritiikkiä tuli ilmi vain melko pienissä määrin, mutta toisaalta kritiikki tuli akateemisilta tahoilta, mikä voi osakseen vaikuttaa ihmisten mielikuviin antroposofiasta, ja tätä myöten vaikuttaa julkisuuskuvaan. Vastavuoroisesti ihmisten positiiviset kokemukset, jotka jollain tavalla liittyvät antroposofiaan, vaikuttavat ihmisten mielikuviin ja mielipiteisiin, ja mikäli esimerkiksi mediassa näkyy paljon vastaavanlaisia juttuja, voivat ne lopulta vaikuttaa osakseen myös ilmiön julkisuuskuvaan. Julkisuuskuvaan vaikuttavat kriittiset ja positiiviset näkökulmat, joista antroposofiaa tarkastellaan. Myös näiden näkökulmien perusteluilla ja perusteluiden uskottavuudella on vaikutus siihen, millaiseksi laajempi julkisuuskuva muodostuu. Tällaisissa tilanteissa on merkitystä esimerkiksi sillä, millaisia sanavalintoja aiheesta kirjoittava tekee. Toisaalta myös ihmisten tulkinnat sanojen sävystä vaikuttavat; joku voi kokea sanan ”mystinen” asiana, joka voi tarjota henkisen ja syvän lähestymistavan johonkin asiaan, kun taas toisella herää sanasta negatiiviset konnotaatiot, joihin liittyvät esimerkiksi outous, humpuuki ja epätieteellisyys.

¹⁰⁵ Helsingin Sanomat 5.10.2019.

Tutkimusaineiston perusteella näkisin, että julkisuuskuva antroposofiasta muodostuu myös toiseuttavaksi¹⁰⁶. Toiseus käsitteenä viittaa siihen, kun tehdään ero ”meidän” ja ”muiden” tai ”itsen” ja ”toisen” välillä, nähdään jokin itselle vieras toisena. Toiseuttamisella puolestaan tässä tutkielmassa viitataan tähän liittyvään toimintaan. Toiseuden käsite on laaja ja monimuotoinen, mutta sen keskiössä on yksinkertaisimmillaan kaksi ihmistä ja heidän kohtaamisensa. Toiseuden teemat voivat liittyä esimerkiksi kulttuurien välisiin kohtaamisiin kuin myös yksilöllisempiin henkilökohtaisen elämän aiheisiin.

Tämän tutkimuksen tutkimusaineistossa toiseuttaminen oli näkyvässä siten, että hyvin monissa jutuissa antroposofia ja sen osa-alueet nähtiin salaperäisinä, kummallisina, potentiaalisesti huonompina ja mahdollisesti siten, että vain tiettyjä osia korostettiin luoden yksipuolista kuvaa moninaisesta ilmiöstä. Yleisesti tämän voi katsoa vaikuttavan antroposofian julkisuuskuvaan siten, että sen nähdään olevan jotain ”erilaista”. Esimerkiksi tutkimusaineiston jutuissa esiintyvissä haastatteluissa usein alleviivataan sitä, että haastateltava on käynyt steinerkoulun tai -lukion (esimerkiksi Alina Tomnikovan haastattelu HS49) ilman, että asiaa sen enempää avataan. Tämä voi vaikuttaa siihen, että julkisuuskuva steinerkouluista ja steinerkoulun käyneistä pysyy erikoisuutta ja toiseutta korostavana.

Antroposofian kaltaisesta laajasta järjestelmästä oppeja ja erilaisia käytännön ilmentymiä on vaikeaa ylipäättään esittää, millaiseksi julkisuuskuva muodostuu, esimerkiksi sen takia, että sen hengelliset perusteet ovat monilta tietämättömissä ja sen eri osa-alueet esimerkiksi steinerpedagogiikka ja Kristiyhteisö ovat jo keskenään hyvin erityyppisiä. Tämän lisäksi antroposofia filosofiana näiden taustalla ilmenee ja vaikuttaa eri tavoin. En pyrikään siis esittämään mitään kokonaisvaltaista julkisuuskuvaa, vaan joitakin julkisuuskuvan piirteitä, joita tämän tutkimusaineiston pohjalta voi päätellä. Seuraavassa alaluvussa käsittelen vielä tarkemmin sitä, mikä vaikutus *Helsingin Sanomien* juttujen otsikoinnilla voi olla julkisuuskuvan muodostumiseen.

7.2 Otsikoinnin vaikutus mielikuviin ja julkisuuskuvaan

Otsikoinnilla on erittäin suuri merkitys artikkelissa ja muissa teksteissä. Otsikko on ensimmäinen tekstin elementti, jonka lukija kohtaa, ja sillä on tärkeä tehtävä houkutellessa lukija kiinnostumaan tekstistä ja lukemaan se loppuun asti. Hyvin muotoiltu otsikko voi olla esimerkiksi informatiivinen ja antaa lukijalle vihjeen siitä, mitä artikkeli käsittelee - se kertoo

¹⁰⁶ Kivistö & Pihlström 2022, 7–10.

tekstin aiheen tai pääkohdan tiivistetysti. Kuitenkaan varsinkaan Internetissä otsikot eivät ole puhtaasti informatiivisia, vaan niiden avulla voidaan yksinkertaisesti vain pyrkiä houkuttelemaan lukija klikkaamaan juttua. Kuitenkin verkossa jo otsikko voi sisältää avainsanoja, jotka helpottavat jutun löytymistä hakukoneissa.

Otsikointi jo itsessään herättää tietynlaisia mielikuvia jutusta. Otsikko voi antaa vihjeen artikkelin sävystä ja tyylistä. Esimerkiksi humoristinen otsikko viittaa todennäköisesti humoristiseen sävyyn tekstissä. Kryptiseltä kuulostava otsikko voi kätkeä taakse jutun, jonka kuvailema ilmiö tai näkökulma tähän ilmiöön voi olla monille etukäteen tuntematon. Tutkimusaineistoa kerätessäni panin merkille, että otsikoinnilla todella on merkitystä. Otsikon pääasiallinen tarkoitus on tiivistää jutun pääpointti ja sisältö (vaikka kyseessä olisikin nykypäivälle tyypillinen klikkiotsikko), joten kun toimittajat kirjoittavat otsikoita juttuihinsa, he vaikuttavat myös siihen, millaisia kehyksiä päähämme iskostuu juttua lukiessamme.

Suurin osa tutkimusaineiston juttujen otsikoista noudattaa perinteisen hyvän otsikon piirteitä, eikä niin sanotusti raflaavia otsikoita aineistossa ollut. Nykypäivää kohden tultaessa juttujen otsikot pidentyvät sanamäärässä, muuttuvat informatiivisemmiksi ja niiden perusteella saa paremmin selvää, mitä juttu käsittelee. Tällaisia juttuja olivat esimerkiksi HS73 ”Kuusisaaren taidekoti on kuin korurasia, jossa katsottavaa riittää taideteosten lisäksi antiikkihuonekaluissa ja itämaisissa matoissa” ja HS77 ”Mahtisukujen vesat Olly ja Uno Donner liihottivat pitkin Eurooppaa loistohotelleissa ja kylpylöissä – Ylellisen elämän taustalta paljastuu lapsettomuutta ja monia sairauksia”. Tällaisella otsikoinnilla voi olla vaikutusta siihen, että vain aiheesta jotakin tietävät tai aiheesta kiinnostuneet lukijat lukevat jutun.

Kuinka moni *Helsingin Sanomien* lukijoista lukee jutusta pelkän otsikon? Otsikon perusteella tehdään hyvin nopeita päätöksiä siitä, onko juttu lukemisen arvoinen vai ei. Yksikään tutkimusaineiston otsikko ei pitänyt sisällään sanaa ”antroposofia”, mikä on varmasti toimittajilta tietoinen valinta, sillä se ei varsinaisesti houkuttele suurta yleisöä lukemaan juttua. Sen sijaan otsikoissa korostuivat erilaiset sanat ja termit antroposofian eri kehysten mukaan, kuten ”luonnonmukainen”, ”huuhaaterapia”, ”henkinen taide”, ”vaihtoehtohoito”, ”trendikkäät alkuviinit”, ”taiteilijoiden salatut aatteet”, ”yliluonnolliset kokemukset” ja ”salaperäinen erakko”. Tällaiset otsikot todennäköisesti houkuttelevat useampaa lukijaa klikkaamaan jutun auki. Toimittajien on varsinkin nykyään työssään myös kärjistettävä laajempia ilmiötä saadakseen lukijoita. Toisaalta tällaisella otsikoinnilla ja aiheen

kehystämällä on vaikutusta siihen, millaisia mielikuvia ihmiset esimerkiksi antroposofiasta saavat, varsinkin jos he lukevat pelkät otsikot.

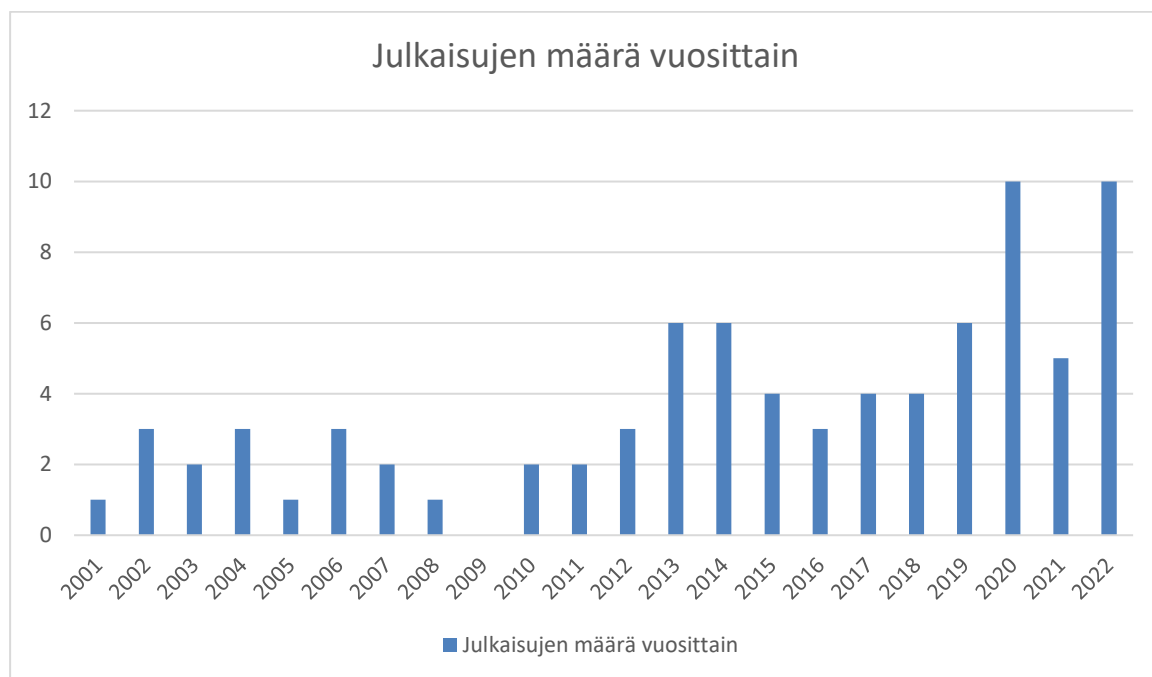
Tämän tutkimuksen kannalta pohdin myös sitä, miten niin sanotun maksumuurin takana olevat jutut ja niiden otsikot voivat vaikuttaa mielikuviin ja antroposofian julkisuuskuvaan. Aineistossa jotkin pitkät syväluotaavat artikkelit ja vanhemmat jutut ovat lähes kaikki maksumuurin takana, eli ne ovat niin sanottuja *Helsingin Sanomien* timanttijuttuja. Monesti esimerkiksi Internetin eri kommenttikentissä ihmiset ovat näreissään, jos he huomaavat jonkin heitä kiinnostavan jutun lukemisen vaativan lehden tilaamista. Tällaisissa tapauksissa on myös hyvin mahdollista, että jutun otsikosta tulee täysin vääränlainen, mahdollisesti jopa päinvastainen mielikuva, mikäli juttua ei pääse lukemaan.

Osaltaan myös juttujen otsikot ovat vaikuttamassa siihen, millaiseksi antroposofian ja sen käytännön sovellusten julkisuuskuva tämän tutkimusaineiston perusteella muodostuu. Tämä johtuu siitä, että monet ihmiset selaavat juttuja esimerkiksi puhelimellaan, ja näkevät pelkät otsikot. Jos he tekevät mielessään päätelmiä aiheesta otsikoiden perusteella tai eivät lue juttua kokonaisuudessaan, mielikuvat ovat usein karikoituja. Mielikuvat perustuvat siihen, mitä toimittajat *Helsingin Sanomissa* kirjoittavat, ja voivat laajemmassa mittakaavassa vaikuttaa myös ilmiön julkisuuskuvaan – tässä tutkielmassa on kuitenkin kyse vain hyvin pienestä osasta julkisuuskuva, jota pystytään kuvailemaan vain suppean sanomalehtiaineiston perusteella.

8 Muutos uutisoinnissa

Halusin tutkielmassani tarkastella antroposofiasta uutisoinnin mahdollista muutosta (ja sen vaikutusta antroposofian kehyksiin ja julkisuuskuvaan) ajan saatossa. Tutkielmani aikaväli sijoittuu vuosille 2001–2022, eli tutkittava ajanjakso on 21 vuotta. Kuitenkaan pelkkään sanomalehtiaineistoon perustuvan datan perusteella ei voi tehdä kovin kummoisia päätelmiä aiheesta, mutta data voi kuitenkin olla suuntaa antavaa. Aineiston perusteella ei pysty tekemään yleistettävyyttä, mutta se ei toisaalta ole laadullisen sisällönanalyttisen tutkimuksen tarkoituksaan. Tutkin varsin pientä ilmiötä ja pyrin tekemään johtopäätöksiä, jotka aineistoni mahdollistaa. Tässä luvussa esitän siis, millaisia muutoksia *Helsingin Sanomien* uutisoinnissa on keräämäni aineiston perusteella tapahtunut.

Taulukko 1. Antroposofiaan liittyvien julkaisujen määrä *Helsingin Sanomissa* vuosina 2001–2022

Taulukosta 1 voi päätellä pienoista aiheesta uutisoinnin kasvua vuosien saatossa. Yleisesti ottaen uutisointi on ollut tasaisen vähäistä. Tässä tutkielmassa monet seikat vaikuttavat muutoksen tutkimiseen, esimerkiksi yleisesti aiheen marginaalisuus ainakin sanomalehdissä. Tämän tutkimusaineiston kohdalla suuri vaikutus on myös sillä, että 81 jutusta 17 on saman toimittajan, Pirkko Kotirinnan kirjoittamia. Hän on myös kirjoittanut suuren osan jutuistaan vuodesta 2013 eteenpäin, missä kohtaa taulukossa voidaan nähdä juttujen julkaisumäärän kasvu. Voidaan myös ajatella toimittajien kirjoittavan yleisesti omista kiinnostuksenkohteistaan, joten juttujen julkaisun määrän tai jostakin tietystä aiheesta

lisääntyneestä kirjoittelusta ei vielä voida päätellä sitä, että kiinnostus jostakin tietystä ilmiöstä tai aiheesta olisi suuremmalla mittakaavalla kasvanut. Toisaalta toimittajilla ja *Helsingin Sanomilla* on julkaisemillaan jutuilla vaikutus siihen, mitä suurin osa suomalaisista ainakin mahdollisesti lukee.

Aineistoa tarkastella näki, että kirjoitettujen juttujen otsikoiden, ja myös itse juttujen pituus on kasvanut, eli ne ovat sanamäärältään pidempiä. Mukaan mahtuu kuitenkin tuoreemmissakin jutuissa lyhyempiä, ”infopaketinomaisia” uutisjuttuja (kainalotekstejä), jotka ovat toisaalta kirjoitettu erilaista tarkoitusta varten, kuin pidemmät, jotakin aihetta syvemmin ja spesifimmin käsittelevät jutut. Aineiston alkupään jutuista monet ovat hyvin lyhyitä, jopa yhden tai kahden kappaleen mittaisia. Tästä voi päätellä esimerkiksi sen, että perehtyneisyys aiheeseen juttujen taustalla on lisääntynyt; toimittajat tekevät juttuja kirjoittaessaan enemmän taustatyötä aiheeseen tutustuessaan ja he mahdollisesti ottavat herkemmin yhteyttä aihetta tunteviin asiantuntijoihin.

Esimerkkejä tällaisista jutuista aineistossa ovat muun muassa HS59 ”Niin Katri Helenalla kuin Vesa-Matti Loirilla on yhteys salatieteistä ammentavaan esoteriaan – Yliluonnollisuus ja henkinen kasvu kiinnostaa yhä useampia”, HS62 ”Henkistynyt pankkiiri hankki kokoelmaansa myös henkioppaiden opastuksella maalattuja töitä: Elämyksellinen näyttely nostaa esiin julkisuudessa harvoin nähtyjä teoksia”, HS63 ”Keskellä Helsinkiä on harvojen tuntema salaisen tiedon temppele – Kellarissa kokoontuva joukko ei tee suurta numeroa mystiikkaa huokuvista opeistaan” ja HS67 ”Hilma af Klint on esitetty aina salaperäisenä erakkona, joka eli vain taiteelleen – Salapoliisi-romaanin lailla kirjoitettu uusi suomalainen tietokirja tuo lisätietoa ruotsalaistaiteilijan tarinaan”, jotka kaikki on kirjoitettu hyvin perusteellisella ja analyttisellä tyylillä.

Aineiston perusteella pystyi huomaamaan, että länsimaiseen esoteriaan ja taiteeseen liittyvistä asioista kirjoittaminen on lisääntynyt *Helsingin Sanomissa*. Lähes kaikki vuosina 2018–2022 julkaistut jutut sopivat länsimaisen esoterian tai taiteen kehykseen, tai kumpaankin. Käsitellyt aiheet ovat pääasiassa taiteeseen liittyviä arvosteluja tai artikkeleja, sekä artikkeleja, jotka kertovat ”uskonnon murroksesta” ja lisääntyneestä kiinnostuksesta länsimaiseen esoteriaan. Tällaisia juttuja ovat Pirkko Kotirinnan ohella kirjoittaneet myös muut kulttuuritoimittajat.

Hauska yksityiskohta aineistoa analysoidessani oli huomata, että aineistoni ensimmäinen, 27.5.2001 julkaistu juttu oli otsikoitu ”Tuntematon museo Kuusisaaren kätköissä”. Juttu käsitteli Villa Gyllenbergiä. Tämän jälkeen Villa Gyllenbergistä on kirjoitettu tähän mennessä

2020-luvulla neljä juttua, joista yksi kuvaili Gyllenbergin koronapandemian aikaista näyttelyä kävijämenestykseksi 9000 kävijällä, ja toinen oli otsikoitu ”Suureen suosioon noussut Kuusisaaren taideparatiisi Villa Gyllenberg avautui ison peruskorjauksen ja laajennuksen jälkeen”. Näin kirjoitettiin 2.2.2022 – eli ainakin Villa Gyllenbergin kehityskaari on ollut noususuhdanteinen.

Muutoksen pystyy näkemään myös siinä, millaisessa määrin antroposofian kritiikin kehys aineistossa esiintyy eri vuosina. Tutkielman aineiston aikahaarukan alkuvuosina antroposofiasta ja sen käytännön sovelluksista oli määrällisesti vähäisempää, mutta kautta aikain kritiikin teemat ovat pysyneet samankaltaisina. Antroposofiaa on *Helsingin Sanomissa* julkaistuissa jutuissa pääasiallisesti kritisoitu siitä, että siihen liittyy pseudotieteellisyys, ja että esimerkiksi antroposofisen lääketieteen hoitomuodot ovat tehottomia, koska niillä ei ole tieteellisesti todistettuja vaikutuksia tai ne ovat vaarallisia, jos niitä käytetään ainoana hoitomuotoina. Jutuissa mainitaan muun muassa homepaattisten uutteen käyttö sekä lohjalaisessa koulussa vuonna 2015 puhjennut tuhkarokkoepidemia, joka yhdistettiin antroposofiaan liittyvään rokottamattomuuteen.

Uudestaan antroposofiaan liittyvä rokote kriittisyys tuli esiin uudenaikaisena ilmiönä yhdessä aineiston jutussa, joka on julkaistu korona-aikana. Tässä jutussa kerrotaan koulun vaativan vanhemmilta lupalappua koronarokotteen ottamiseen, vaikka lapsella tulisi olla asiasta päätäntävalta – kyseessä oli kuitenkin loppujen lopuksi koulun mukaan THL:n tarjoaman informaation epäselvyys. Antroposofian kritiikin aiheet, jotka jutuissa esiintyvät, tuntuvat siis pysyvän, mutta ne aika-ajoin pulpahtelevat pinnalle uudestaan erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi korona-aikana ja sen myötä rokotevastaisuus sai enemmän näkyvyyttä muutenkin mediassa ja ihmisten puheissa.

Steinerkouluihin liittyvissä jutuissa aineiston perusteella suurta muutosta ei ole huomattavissa. Jutut noudattavat pitkälti samantyyppistä kaavaa, jossa kerrotaan steinerkoulujen toiminnasta ja siitä, millä tavoin ne eroavat julkisista valtion kouluista. Silti jutut ovat keskenään esimerkiksi hyvin eri mittaisia, toisaalta tähän vaikuttaa myös se, onko kyseessä esimerkiksi uutinen vai artikkeli. Tuoreemmissa jutuissa ei myöskään enää niin alleviivaavasti selitetä, mikä steinerkoulu on tai mitä steinerpedagogiikka on. Tämä voi kieliä siitä, että ainakin steinerkoulujen peruseriaatteet ja mielikuvat ovat ihmisille selkeämpiä (tai näin toimittajat voivat olettaa), kun aihetta ei jutuissa enää välttämättä taustoiteta ollenkaan.

Aineiston perusteella voi päätellä ainakin sen, että tällä hetkellä suosituin ilmiö, josta toimittajat kirjoittavat, liittyy länsimaisen esoterian kenttään ja myös siihen, miten se näkyy taiteessa ja esimerkiksi populaarikulttuurissa. Kirjoitetaan enemmän taiteilijoista, joilla oli salaperäinen menneisyys tai tuntemattomia kiinnostuksen kohteita, jotka ovat esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen myötä tulleet ilmi myös suurelle yleisölle. Vaikuttaa siltä, että tällä hetkellä kirjoitetuissa jutuissa antroposofia kehystyy erityisesti osana muita ”salamyhkäisiä” ilmiöitä ja henkisiä vaihtoehtoja. Samalla antroposofian muut erilaiset käytännön ilmiöt kuten steinerpedagogiikka ja steinerkoulujen toiminta eivät ole juuri nyt kirjoittelun keskiössä.

9 Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut ja selvittänyt Rudolf Steinerin kehittämän filosofian antroposofian ja sen erilaisten käytännön ilmentymien *Helsingin Sanomissa* saamia kehyksiä vuosina 2001–2022. Antroposofian käytännön ilmentymiä ovat esimerkiksi steinerpedagogiikka, eurytmia, antroposofinen lääketiede, antroposofinen arkkitehtuuri, Kristiyhteisö ja biodynaaminen viljely. Antroposofian kehystymisen lisäksi olen käsitellyt uutisoinnissa tapahtunutta muutosta, sekä sitä, millaiseksi antroposofian julkisuuskuvan voidaan *Helsingin Sanomien* juttujen perusteella nähdä muotoutuvan.

Kehysanalyysin, sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla pystyin erottamaan keräämästäni aineistosta länsimaisen esoterian, steinerpedagogiikan, taiteen, vaihtoehtoisen elämäntavan ja antroposofian kritiikin kehykset. Kehys on sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittynyt tapa, jonka kautta jotakin asiaa katsotaan. Tässä tutkielmassa antroposofia on saanut erilaisia kehyksiä, joita kuitenkin yhdistävät samanlaiset piirteet, joita ovat esimerkiksi luonnonmukaisuus, ihmislähtöisyys ja salamyhkäisyys. Antroposofia kehystyy tutkimusaineiston perusteella esimerkiksi salaperäiseksi mystiikaksi, huuhaaksi, epätieteelliseksi tai vaihtoehdoksi jollekin muulle.

Aineiston perusteella voidaan päätellä, että antroposofia *Helsingin Sanomien* jutuissa näyttäytyy vahvasti osana länsimaisen esoterian kenttää. Länsimaiseen esoteriaan liittyvä uutisointi on viime vuosina ollut vahvasti kytköksissä taiteeseen ja taitelijoihin eri taiteenaloilla. Tähän liittyy myös jutuissa ilmi tullut ”uskonnon murros” ja uudenlainen kiinnostus henkisyteen.

Antroposofian kokonaisvaltaista julkisuuskuvaa oli tämän tutkielman lähtökohdilla mahdotonta selvittää, mutta pystyin esittämään, millaiseen suuntaan *Helsingin Sanomat* voi uutisoinnillaan osakseen vaikuttaa antroposofian julkisuuskuvan muotoutumiseen.

Uutisoinnin perusteella julkisuuskuva ei suinkaan ole yhtenäinen. Tähän vaikuttaa se, että antroposofia on muutenkin laaja ja vaikeatulkintainen filosofia, mutta myös se, että tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena olivat myös kaikki yleisimmät antroposofian käytännön ilmentymät, joissa osasta antroposofia ilmenee enemmän, kun taas toisissa vähemmän. Tämän vuoksi antroposofian ja sen käytännön ilmiöiden julkisuuskuvaa on vaikea kuvailla, koska toiset antroposofian osa-alueet saavat toisia enemmän huomiota, steinerpedagogiikan ja steinerkoulujen ollessa varmastikin antroposofian tunnetuin käytännön sovellus – kuitenkin

tästä aiheesta ei uutisoitu eniten. Tämän vuoksi julkisuuskuvan tutkimus ja kehysanalyysi täydensivät toisiaan, sillä eri kehykset ovat ikään kuin erilaisia näkökulmia, josta aihetta tarkastellaan, ja nämä kaikki näkökulmat voivat vaikuttaa julkisuuskuvan muodostumiseen erilaisilla painotuksilla.

Tutkielmassa todettiin, että antroposofian ja sen käytännön ilmiöiden julkisuuskuvaan, joka *Helsingin Sanomien* juttujen kautta piiryy, vaikuttavat erilaiset seikat. Esimerkiksi juttujen otsikot voivat osaltaan muovata niitä mielikuvia, joita ihmisille antroposofiasta syntyy. Näillä mielikuvilla voi taas olla vaikutusta julkisuuskuvaan, mikäli ne yleistyvät ihmisten keskuudessa ja kehittyvät julkisen mielipiteen suuntaan. Yleisesti tämän tutkielman tutkimusaineiston perusteella voidaan sanoa, että vaikka julkisuuskuva on sirpaleinen ja koostuu erilaisista kehyksistä, yksi yhdistävä tekijä on jonkinlainen syväluotaava erilaisuus, toiseus.

Tutkielmassa tarkastelin myös uutisoinnissa tapahtunutta muutosta vuosien 2001–2022 välillä. Koska aineisto oli pieni, suuria muutoksia ja suhdannevaihteluja ei ollut oletettavissa. Kuitenkin aineiston perusteella pystyttiin toteamaan pienoista kiinnostuksen heräämistä aiheen suhteen, joka ilmeni kirjoitettujen juttujen julkaisu tiheydessä ja määrässä. Tämän lisäksi uutisoinnissa oli tapahtunut muutos, joka liittyi juttujen pitenemiseen mihin liittyi myös se, että toimittajat kirjoittivat syväluotaavampia juttuja, jotka vaativat aiheeseen perehtymistä ja aiheen asiantuntijoiden konsultointia.

Huomionarvoinen teema uutisoinnin muutoksessa oli myös se, että länsimaisen esoterian ilmiöitä käsiteltiin jutuissa vuosina 2018–2022 reilusti enemmän kuin aiempina vuosina. Tähän on todennäköisesti vaikuttanut Uuden etsijät -hanke ja sen saama huomio mediassa. Sen sijaan esimerkiksi antroposofian kritiikkiin liittyvä uutisointi tuntui pysyvän asiana, joka silloin tällöin aina palaa uutisoinnin aiheeksi; aika ajoin esitetään enemmän tai vähemmän perusteltua antroposofian kritiikkiä, jonka aiheet kuitenkin pysyvät samankaltaisina liittyen esimerkiksi rokotekriittisyyteen, antroposofisen lääketieteen menetelmiin tai yleiseen pseudotieteellisyteen. Tällä hetkellä (vuonna 2023) vaikuttaa siltä, että menneiden vuosien *Helsingin Sanomien* juttuja tarkastellessa voi huomata kiinnostuksen siirtyneen muista antroposofian ilmiöistä sen linkittymiseen länsimaisen esoterian kenttään ja taiteeseen.

Tässä tutkielmassa käytössä olleen aineiston perusteella voidaan todeta, että antroposofia ja sen käytännön sovellukset eivät ole *Helsingin Sanomissa* yleinen uutisoinnin aihe; reilun kahdenkymmenen vuoden ajalta kirjoitetuista jutuista tutkimusrajaukseeni sopi lopulta vain

81 juttua. Myös mahdollisen aineistollisen ”vääristymän” voi aiheuttaa se, että yksi toimittaja oli kirjoittanut 17 kappaletta aineiston 81 jutusta. Kuitenkin pyrin ottamaan huomioon tasaisesti kaikki juttujen kirjoittajat.

Uskontotieteellisiä jatkotutkimusmahdollisuuksia antroposofian suhteen on lukuisia. Esimerkiksi tämän tutkielman kaltainen tutkimus olisi mielenkiintoista toteuttaa erityyppisellä aineistolla tai tarkemmin rajattua ilmiötä tutkimalla. Voisi olla yksinkertaisempaa tutkia esimerkiksi pelkkää antroposofiaa filosofiana ja sen julkisuuskuvaa, tai esimerkiksi steinerkoulujen julkisuuskuvaa, tai vielä spesifimmin jonkin tietyn steinerkoulun julkisuuskuvaa. Olen huomannut Suomen eri steinerkoulujen sosiaalisia medioita seurattessani, että osa kouluista on ottanut sosiaalisen median toden teolla haltuun, ja suoranaisesti brändännyt itseään esimerkiksi julkaisemalla vaatemalliston ja järjestämällä kulttuuri- ja musiikkifestivaalin.

Itse olin alun perin kiinnostunut tutkimaan pro gradussani steinerkoulujen opettajien visioita työstään haastattelujen avulla, mutta koronapandemia torppasi tämän aiheen. Olisi kiinnostavaa tutkia esimerkiksi steinerkoululaisten tai steinerkoulujen opettajien antroposofiaan liittyvistä mielikuvista, tai siitä, miten antroposofia heidän mielestään ilmenee steinerkouluissa. Tätä aihetta voisi rajata spesifimmäksi haastatteleamalla esimerkiksi pelkästään eurytmian opettajia.

Näiden tutkimusmahdollisuuksien lisäksi itselläni nousi kiinnostus antroposofian ja rokotevastaisuuden suhteeseen. Tästä aiheesta voisi tehdä kirjalliseen aineistoon perustuvan tutkimuksen, tai esimerkiksi haastatteleamalla antroposofiaan perehtyneitä tai siihen itsensä identifioivia, steinerkoululaisia, heidän opettajiaan tai vanhempiaan. Aiheeseen sopisi hyvin perinteinen haastattelu- tai kyselytutkimus. Tämän lisäksi aiheeseen voisi perehtyä Internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kirjoittelun perusteella, tai voisi tutustua erilaisten ryhmiin kuuluvien ihmisten (esim. Facebook, Jodel) aiheesta käymään keskusteluun. Esimerkiksi Facebookissa on paljon rokotekriittisiä ryhmiä, ja niitä havainnoimalla tekstianalyysin keinoin voisi tutkia, näkyykö antroposofia tällaisissa ryhmissä. Tällaiseen mahdollisesti suljetun yhteisön tutkimiseen kuitenkin liittyy erilaisia tutkimuseettisiä näkökohtia, koskien esimerkiksi tutkittavien oikeudesta päättää itse osallistuuko tutkimukseen vai ei.

Lähteet

Primaariaineisto

- Aho, Kaija. Sofia-koti hoitaa luonnonmukaisesti. 7.12.2003.
- Ahonen, Anneli. Suurin osa Down-lapsista päätyy Venäjällä laitokseen. 2.1.2013.
- Ahonen, Riitta. Huuhaa-terapioilta eivät välty eläimetkään. 21.7.2007.
- Alftan, Maija. Tunteiden museo Kuusisaaren kätkeissä. 27.5.2001.
- Andersson, Kukka. Steinerkoululaiset järjestivät näyttävän musiikkiesityksen juhlavuotensa kunniaksi. 22.3.2019.
- Bäckgren, Noona. Arvopaperi: Rock-yhtye Apulanta osti 300 neliön aatelishuvilan Helsingin Munkkiniemestä. 7.9.2017.
- Huusko, Jukka. Natsit arvostivat luomua, eläintensuojelua ja kasvissyöntiä – nyt natsien ympäristöintoilusta saavat maksaa nykyvihreät. 22.8.2017.
- Jokinen, Riku. Steiner, Malaguzzi ja Montessori. 17.5.2007.
- Junkkari, Marko. Toimittaja luki Väyrysen koko tuotannon, ja kysyi, selittääkö praktinen syllogismi hänen toimintaansa. 14.2.2016.
- Jäntti, Laura & Liisa Urpelainen. Lavastaja oli monipuolinen käsityöläinen. 16.7.2011.
- Kamppinen, Matti. Lasten tiedekysymykset - Miksi ihmisen kädet heiluvat, kun ihminen kävelee? Entä miksi me kutiamme?. 8.12.2017.
- Kanerva, Arla. Suurin osa kirjailijoista kuulee kirjojensa hahmojen puhuvan heille, kertoo tuore tutkimus – tällaisia kokemuksia suomalaikirjailijoilla on: ”Kuulostaa tosi kummalliselta”. 2.5.2020.
- Kantola, Anne. Keskellä Helsinkiä on harvojen tuntema salaisen tiedon temppeli – Kellarissa kokoontuva joukko ei tee suurta numeroa mystiikkaa huokuvista opeistaan. 1.7.2020.
- Keski-Oja, Laura. Helsinkiläiskoulu vaati lupalappua rokotukseen, vaikka päätösvallan pitäisi olla lapsella – ”Kun rokotusvastaisuutta on liikkeellä, viestinnän onnistuminen on tärkeää”. 20.8.2021.
- Kiipula, Riitta. Ekoyhteisöillä pitkä historia. 6.10.2002.
- Kivinen, Lasse. Mitä tapahtuu viinakaupassa, jonka ympärillä asuineliö maksaa yli 8 000 euroa? Konkarimyyjä kertoo arjesta 90-vuotiaan Alkon klassikkomyymälässä. 3.4.2022.
- Korkalainen, Katja. Laulutunnit vaihtuivat lauluvuodeksi. 13.5.2012.
- Kotirinta, Pirkko. Georg Malmstén oli iskelmän maailmassa omaa luokkaansa. 5.1.2003.
- Järjellä selittämätön kiinnostaa taiteilijoita. 29.3.2013.

Hilma af Klintin teoksia Espoon Emmaan keväällä. 13.11.2013.

Hilma af Klintin henkinen taide monistetaan Acnen vaatteiksi. 13.3.2014.

Hilma odottaa otollista aikaa. 31.7.2014.

Hilma af Klint pystyi tekemään näkymättömästä näkyvää. 17.8.2014.

Tuore tutkimus paljastaa taiteilijoiden salatut aatteet: Pekka Halonen sai yhteyden kuolleeseen veljeensä ja spiritualismi lumosi myös Gallen-Kallelan ja Simbergin. 19.4.2019.

Antti Tuurin taiteilijaromaani boheemista Arvid Bromsista ja koukuttavat tietokirjat Nobel-palkinnon kiemuroista ja suomalaisista suvuista. 28.9.2019.

Yliluonnolliset kokemukset yhdistivät kolmea taiteilijaa, joiden näyttely Tukholmassa herättää nyt valtavasti kiinnostusta. 10.10.2019.

Niin Katri Helenalla kuin Vesa-Matti Loirilla on yhteys salatieteistä ammentavaan esoteriaan – Yliluonnollisuus ja henkinen kasvu kiinnostaa yhä useampia. 28.3.2020.

Villa Gyllenbergin Salatun tiedon tie on houkutelut jo yli 9 000 kävijää: Näyttelyyn linkittyvä kirja tuo uutta tietoa taiteilijoiden ja mesenaattien kiinnostuksesta henkisyyteen. 11.9.2020.

Suosittujen esoterianäyttelyiden sarja jatkuu kirjallisuusaiheella Helsingissä. 27.11.2020.

Keraamikko Lillemor Mannerheimin ura on nostettu uudelleen ansaitusti esiin – nyt myös Suomessa. 12.7.2021.

Suureen suosioon noussut Kuusisaaren taideparatiisi Villa Gyllenberg avautui ison peruskorjauksen ja laajennuksen jälkeen. 2.2.2022.

Yhdysvaltalainen museo onnistui hankkimaan kokoelmiinsa Hilma af Klintin teossarjan, jonka ei koskaan pitänyt tulla myyntiin. 17.2.2022.

Mahtisukujen vesat Olly ja Uno Donner liihottivat pitkin Eurooppaa loistohotelleissa ja kylpylöissä – Ylellisen elämän taustalta paljastuu lapsettomuutta ja monia sairauksia. 10.5.2022.

Tulevan ajan temppeli. 28.7.2022.

Ruotsin nimekkäimpiin kuuluva ohjaaja turvautui meedioiden apuun luodessaan elokuvaa Hilma af Klintistä. 20.10.2022.

Kuosmanen, Pirkko. Taivaankappaleet puutarhassa. 7.5.2004.

Kytölä, Laura. Dokumentaristi Jasper Lake muisteli vanhaa steinerkouluun lämmöllä kunnes kuuli koulukavereidensa muistoja – Syntyi hieno dokumentti Valitut lapset. 26.7.2021.

Lahdenperä, Johan. Kiivaan filosofin vaarallinen sisko halusi itsekin olla tärkeä. 12.10.2002.

- Lahelma, Marjo. Hilma af Klint on esitetty aina salaperäisenä erakkona, joka eli vain taiteelleen – Salapoliisiromaanin lailla kirjoitettu uusi suomalainen tietokirja tuo lisätietoa ruotsalais-taiteilijan tarinaan. 15.5.2021.
- Laitinen, Jaana. Stressitöntä karitsaa biodynaamiselta tilalta. 16.9.2010.
- Lampuoti, Jarkko & Taavi Heikkilä. Miksi Alko myy horoskooppiviinejä?. 12.1.2020.
- Lassila, Anni. Tällainen on suomenruotsalainen säätiökenttä, joka jakaa vuosittain noin 150 miljoonan euron verran tukia. 28.5.2018.
- Liiten, Marjukka. Steinerkouluilla ”kolmas aalto”. 13.4.2004.
- Lindroos, Annette & Marja-Terttu Lounavaara. Reinald Witters 1929–2018. 26.6.2018.
- Manninen, Antti. Helsingin konservatoriosta tuli säveltäjä Erkki Melartinin elämäntyö. 9.3.2008.
- Mielonen, Matti. Tuhkarokko ajanut kymmeniä koululaisia kotikaranteeniin Lohjalla. 24.1.2015.
- Moilanen, Hanna. Kodin seinät kätkevät kauraa ja ruista. 2.9.2012.
- Moilanen, Kaisu. Kahdet villasukat jalkaan: Helsingin steinerkoululaiset aloittivat opiskelun jurtassa. 10.11.2014.
- Mononen, Sini & Jukka O. Miettinen. Liikettä veistoksissa, maalauksissa ja lavalla – Hamissa avautui suuri näyttely, joka kertoo tanssista osana kuvataidetta. 1.4.2022.
- Mykkänen, Jouko. Marjoja ja maata maussa. 7.2.2013.
- Viiden tähden muscat. 14.2.2013.
- HS-raati testasi ja lyttäsi trendikkäät alkuviinit: lähes kaikki olivat perin outoja. 20.3.2019.
- Moni haluaa nyt juoda luomuviinejä, mutta maistuvatko ne paremmalta? HS testasi biodynaamisesti tuotettujen punaviinien helmet. 19.2.2020.
- Mäenpää, Kukka. Emme kuuntele, mikä ikääntyville itselleen olisi tärkeää, sanoo steineroppeja vanhustentyöhön soveltava Tiina Kuisma. 28.7.2016.
- Mäkelä, Janne. Iskelmätähti Jukka Kuoppamäen päätös muuttaa perheineen Saksaan ja opiskella papiksi johti henkilö-kohtaiseen tragediaan, kertoo elämäkerta. 30.8.2022.
- Nenonen, Säde. Ei päivääkään ilman luovaa työtä. 1.9.2002.
- Nordberg, Lilian, Jarno Paalasmaa & Outi Silfverberg. Pienet yhdistyspohjaiset päiväkodit ovat pulassa Helsingissä. 23.10.2021.
- Nummi, Lassi. Isa Gripenberg & Freelance-toimittaja oli kontaktien ihminen. 7.9.2006.
- Pale, Pia. Steinerkouluissa opetus on maksutonta. 13.2.2015.

- Petäjä, Jukka. Arvoituksellinen suomalainen hieroja kuiskutti Himmlerin korvaan, kun keskitysleirivankien vapauttamisesta käytiin kauppaa toisen maailmansodan lopussa. 19.11.2018.
- Pystynen, Venla. Näyttelijä Heidi Heralan elämä muuttui 14-vuotiaana, kun hänen isoveljensä kuoli auto-onnettomuudessa – Kolme vuotta sitten hänen poikansa Lauri Maijalan ohjaustyö ”lävisti sydämen” ja nosti itkun ensi kertaa 50 vuoden takaa. 2.10.2020.
- Rantama, Vesa. Heikki Kännön romaani on fantastinen tulkinta siitä, miten luotiin natsien valtaannousun mahdollistanut kulttuuri. 4.4.2020.
- Riiali, Marianne. Roihuvuoren Steiner-päiväkoti sulki ovensa Helsingissä. 21.9.2022.
- Riikonen, Jose. ”Tuntuu kuin olisi rangaistavaa, että saa tehdä rakastamaansa työtä”, sanoo Alina Tomnikov, joka on nyt kaikkialla ja saa kuulla siitä kovia kommentteja. 9.7.2018.
- Rinne, Jaana. Megatrendien ennustaja uskoo, että Suomen suurin haaste osoittautuu kivuliaaksi. 1.1.2015.
- Sirén, Vesa. Natsit tappoivat Ullmannin ja musersivat Zemlinskyn. 29.8.2004.
- Suonio, Saga. Myös steinerkoulujen tulevaisuus tulee turvata. 5.2.2006.
- Syrjälä, Hanna. Opettaja huolestui: Sivistys on katoava sana, kun koulu valmentaa talouselämään. 1.9.2016.
- Tammisola, Jussi. Viljelykasvien geenit eivät valtaa luontoamme. 7.2.2011.
- Tulonen, Hannele. Majvikin isäntä toivoo idyllin säilyvän. 17.8.2010.
- Uusitorppa, Harri. ”Se on pahuksen mukavaa, välillä jännääkin” – Cecil Hagelstamin ura kirjakauppiaina on kestänyt jo yli 40 vuotta mutta innostus on tallella. 15.1.2019.
- Valjakka, Timo. Henkistynyt pankkiiri hankki kokoelmaansa myös henkioppaiden opastuksella maalattuja töitä: Elämyksellinen näyttely nostaa esiin julkisuudessa harvoin nähtyjä teoksia. 5.6.2020.
- Kuusisaaren taidekoti on kuin korurasia, jossa katsottavaa riittää taideteosten lisäksi antiikkihuonekaluissa ja itämaisissä matoissa. 2.2.2022.
- Valtavaara, Marjo. Steinerkoulut siirtyvät digiaikaan, vaikka osa opettajista ja vanhemmista vastustaa älylaitteita. 14.1.2017.
- Vasantola, Satu. Tutkijoilla riita vaihtoehtohoitoja käsittelevästä seminaarista: ”Yliopiston varojen väärinkäyttöä”. 11.11.2015.
- Venäläinen, Riikka. Väittely opetuskuluista on väittelyä periaatteista. 27.9.2012.
- Viljanen, Kaisa. Mystinen taitelija maalasi tuleville sukupolville. 30.3.2013.

Virtanen, Leena. Venäläisohjaaja Ilya Khrzhanovsky puolustaa taide-elokuvaa McDonalds-kulttuurissa. 18.9.2005.

Vuori, Suna. Yks muistaa vaan Turmio-ryhmän ensimmäinen esitys on hienon tarinan, taitavan ohjaajan ja huikeiden näyttelijöiden juhlaa. 19.10.2006.

Muut jutut

Kirjoittaja ei näkyvässä. Kainaloteksti. Hilma af Klint Acnen kourissa. 15.3.2014.

Kirjoittaja ei näkyvässä. Kainaloteksti. Steinerkoululaiset tekevät kirjojakin itse. 11.11.2014.

Kirjallisuus

Alatalo, Jani. 2014. *Pohjoinen herätysliike ja modernisaation kipukohdat.*

Vanhoillislestadiolaisuuden julkisuuskuva Suomessa 1961–1985. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.

Bennett, Andy. 2017. Ethnography, Popular Music, and Religion. – Christopher H. Partridge & Marcus Moberg (eds) *The Bloomsbury handbook of religion and popular music*, 13–21. London: Bloomsbury.

Cusack, Carole M. 2012. ”And the Building Becomes Man”: Meaning and Aesthetics In Rudolf Steiner’s Goetheanum. – Cusack, Carole M. & Alex Norman (eds) *Handbook of new religions and cultural production*, 173–191. Leiden; Boston: Brill.

Dahlström, Marja. 1993. Steiner-pedagogiikka: opetus henkisen kasvun tukena. – Pirjo Stähle (toim.) *Pedagogisia vaihtoehtoja*, 41–49. Helsinki: Painatuskeskus.

Ehnqvist, Tarja. 2006. *Miten antroposofia ilmenee steinerpedagogiikassa?*. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia. Helsinki: Helsingin yliopisto.

1993. Peruskoulun ja Steiner-koulun näkemyksellisistä taustoista. – Pirjo Stähle (toim.) *Pedagogisia vaihtoehtoja*, 50–60. Helsinki: Painatuskeskus.

Entman, Robert M. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal Of Communication* 43 (4), 51–58. New Jersey: Wiley.

Frisk, Liselotte. 2012. The Anthroposophical Movement and the Waldorf Educational System. – Cusack, Carole M. & Alex Norman (eds) *Handbook of new religions and cultural production*, 193–211. Leiden; Boston: Brill.

Granhölm, Kennet. 2016. Anthroposophy in Finland. – Henrik Bogdan & Olav Hammer (eds) *Western Esotericism in Scandinavia*, 49–52. Leiden: Brill.

Hasler, Hans. 2010. *Goetheanum: Rakennuksen, sen ympäristön ja historian opas.* Suom. Päivi Lappalainen ja Hans Hasler. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.

Hemleben, Johannes. 1988. *Rudolf Steiner.* Suom. Jukka Pajukangas. Juva: WSOY.

- Huhta, Ilkka. 2000. ”Täällä on oikea Suomenkansa”. *Körttiläisyyden julkisuuskuva 1880–1918*. 2. painos. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Järvinen, Johanna. 1990. Eurytmia itsen projektina. *Liikunnan filosofia: eri tarkastelukulmia* 133–142. Tampere: Liikunnan filosofian tutkimusyksikkö Talfix.
- Järvinen, Kari. 2016. Maanviljelyn uudistuminen. *Antroposofisia virikkeitä Suomelle*, 167–187. Helsinki: Osuuskunta Ciris.
- Kivistö, Sari & Sami Pihlström. 2022. *Toista ajatellen. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia toiseuden kohtaamiseen*. Helsinki: SKS.
- Kokkinen, Nina & Tiina Mahlamäki. 2020. Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Näkökulmia esoteerisuuteen ja okkultismiin. *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*, 11–30. Tampere: Vastapaino.
- Kokkinen, Nina & Tiina Mahlamäki & Maarit Leskelä-Kärki. 2020. Esoteerisuus taiteessa ja kirjallisuudessa. *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*, 221–246. Tampere: Vastapaino.
- Konstenius, Reetta. 2020. Kielitieteen etiikka: hyvä tutkimus murroksessa. – Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.) *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*, 158–175. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kuoppamäki, Jukka. 2016. Uskonnon ja hengellisyyden uudistuminen. *Antroposofisia virikkeitä Suomelle*. Helsinki: Osuuskunta Ciris.
- Kurppa, Reijo. 2007. Johdanto. *Antroposofinen lääketiede Suomessa*, 7–9. Helsinki: Antroposofisen lääketieteen yhdistys ry.
- Lachman, Gary. 2007. *Rudolf Steiner: An Introduction to His Life and Work*. New York: Penguin.
- Mahlamäki, Tiina. 2020. Kuvittelu esoteerisuuden ja taiteen tekniikkana: Esimerkkinä kirjailija ja antroposofi Kersti Bergroth. – Aila Viholainen, Jaana Kouri & Tiina Mahlamäki (toim.) *Kuvittelu ja uskonto: Taustoja, tulkintaa ja sovelluksia*, 199–223. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
2018. A relation of Swedenborgianism and anthroposophy - The case of the Finnish author Kersti Bergroth and her novel *The Living and the Dead*, *Approaching Religion* Vol. 8 No. 1 (2018): The history of modern Western esotericism, 69–78. Turku: The Donner Institute.

- Norman, Alex. 2012. Cosmic Flavour, Spiritual Nutrition? The Biodynamic Agricultural Method and the Legacy of Rudolf Steiner's Anthroposophy in Viticulture. – Cusack, Carole M. & Alex Norman (eds) *Handbook of new religions and cultural production*, 213–234. Leiden; Boston: Brill.
- Paalasmaa, Jarno. 2019. *Steinerkoulun ABC: Leikistä luovaan ajatteluun*. Helsinki: Into-kustannus.
2011. Rudolf Steiner ja steinerpedagogiikka. – Jarno Paalasmaa (toim.) *Lapsesta käsin: Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja*, 113–117. Jyväskylä: PS-kustannus.
2011. Steinerpedagogiikan tausta-ajatukset. – Jarno Paalasmaa (toim.) *Lapsesta käsin: Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja*, 117–135. Jyväskylä: PS-kustannus.
2011. Suomalainen koulujärjestelmä, kunnallinen perusopetus ja vaihtoehdot. – Jarno Paalasmaa (toim.) *Lapsesta käsin: Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja*, 17–21. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Puroila, Anna-Maija. 2002. *Erwing Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä*. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Rawson, Martyn & Tobias Richter. 2004. *Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma*, suom. Hannele Laakso & Marketta Rauramo. Tampere: Vastapaino
- Turunen, Kari. 1990. *Rudolf Steinerin kehitys ja ajattelu*. Väitöskirja. Helsinki: Hakapaino.
- Steiner, Rudolf. 2016. *Lapsen kasvatusta hengentieteen kannalta*. 7. painos. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Steiner, Rudolf. 2001. *Antroposofinen hengentiede pääpiirteittäin: Rudolf Steiner*. Suom. Maire Olkkonen. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.
- Steiner, Rudolf. 1979. *Vapauden filosofia*. Suom. Reijo Wilenius. Jyväskylä: Gummerus.
- Toimi, Jouni & Anneli Sarajärvi. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuononen, Raija. 2007. Hoitoeurytmia. *Antroposofinen lääketiede Suomessa* 16–18. Helsinki: Antroposofisen lääketieteen yhdistys ry.
- Turunen, Kari E. 1990. *Rudolf Steinerin kehitys ja ajattelu*. Helsinki: Arator.
- Von Boguslawski, Julia. 2020. Antroposofia. *Moderni esoteerisuus ja okkultismi Suomessa*, 149–167. Tampere: Vastapaino.
- Wilenius, Reijo. 2010. Rudolf Steiner ja ”henkinen ylösnousemus” Steinerin elämästä ja työstä. *Rudolf Steiner filosofina*, 5–10. Helsinki: Snellman-korkeakoulun julkaisuja 1/2010.

Zimmermann, Peter. 2007. Antroposofisten lääkkeiden asema. *Antroposofinen lääketiede Suomessa*, 64–64. Helsinki: Antroposofisen lääketieteen yhdistys ry.

Sähköiset lähteet

Boguslawski, Julia von & Jasmine Westerlund. 2018. Putting the spiritual into practice
Anthroposophy in the life and work of Olly and Uno Donner, *Approaching Religion*
8(1), 48–68. [viitattu 30.10.2023] <https://doi.org/10.30664/ar.66739>.

Helsingin Sanomat:

Arla Kanerva. 2019. *Suomalaisten luottamus Helsingin Sanomien uutisointiin on kasvanut, sosiaalisen median uutisiin luotetaan vähemmän*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006262015.html> [viitattu 4.10.2023]

Vesa Rantama. 2020. Heikki Kännön romaani on fantastinen tulkinta siitä, miten luotiin
natsien valtaannousun mahdollistanut kulttuuri. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006464164.html> [viitattu 20.9.2023]

Mahlamäki, Tiina. 2018. A relation of Swedenborgianism and anthroposophy:
The case of the Finnish author Kersti Bergroth and her novel *The Living and the Dead*,
Approaching Religion 8(1), 69–78. [viitattu 30.10.2023]
<https://doi.org/10.30664/ar.66723>

Mansikka, Jan-Erik. 2008. Steinerkoulut - post-romanttinen kasvatusnäkemys nykyajassa?
Kasvatus & Aika, 2(4), 7–23. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=153
[viitattu 12.4.2021]

Mansikka, Jan-Erik & Jarno Paalasmaa. 2018. Steinerkasvatus sivistyskäsityksen
viitekehysessä. *Kasvatus & Aika*, 12(1), 6–24.
<https://journal.fi/kasvatusjaika/article/view/69903> [viitattu 23.4.2021]

Steinerkasvatuksen viralliset Internet-sivut:

<https://steinerkasvatus.fi> [viitattu 7.4.2021]

Steinerkasvatuksen Internet-sivut Peda.netissä:

<https://peda.net/steinerkasvatus/miss%C3%A42> [viitattu 7.4.2021]

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen
loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja
2/2023.

Uuden etsijät -hankkeen Internet-sivut:

<https://uudenetsijat.com/> [viitattu 20.9.2023]

Villa Gyllenbergin Internet-sivut:

<https://www.villagyllenberg.fi/nayttelyt/vagen-till-dold-kunskap> [viitattu 20.9.2023]

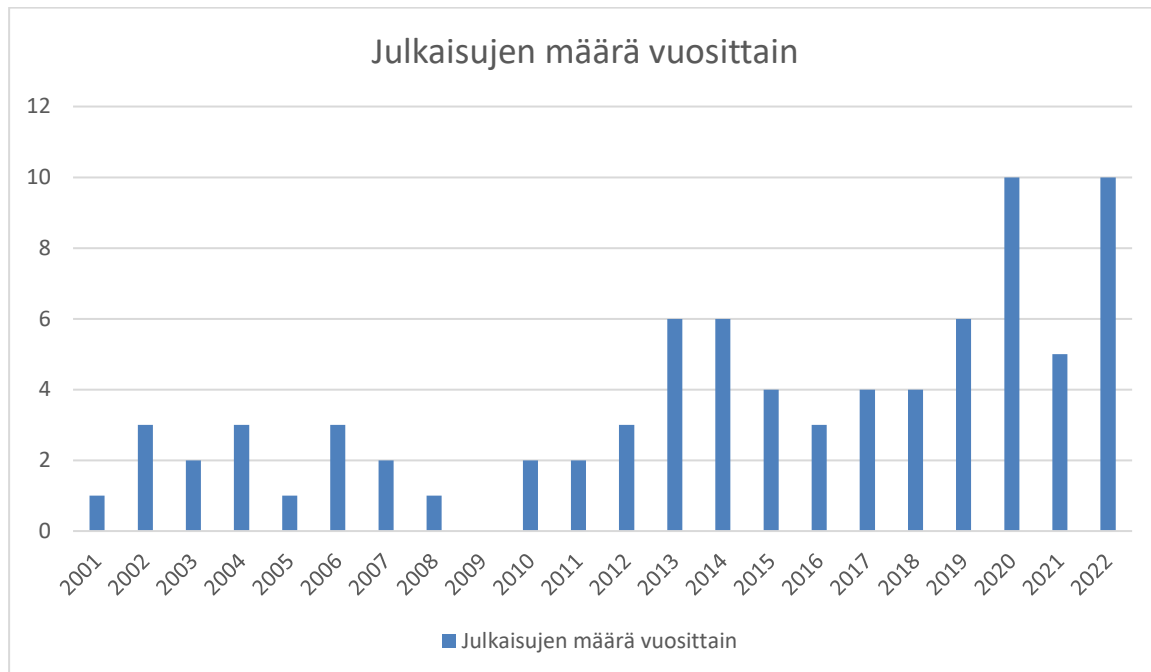
Muut lähteet

Kokkinen, Nina. 2017. *Taide, taitelijat ja esoteerisuus*. Tutkijatohtori Nina Kokkisen luento

Länsimainen esoteria -kurssilla 17.3.2017 Turun yliopistossa.

Liitteet

Liite 1. Taulukko 1. Antroposofiaan liittyvien julkaisujen määrä Helsingin Sanomissa vuosina 2001–2022.

Liite 2. Helsingin Sanomien uutisjutut järjestyksessä julkaisupäivämäärän mukaan.

Jutun lyhenne	Jutun otsikko	Julkaisupäivämäärä	Linkki juttuun
HS1	Tuntematon museo Kuusisaaren kätköissä	27.5.2001	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003971872.html
HS2	Ei päivääkään ilman luovaa työtä	1.9.2002	https://www.hs.fi/ihmiset/art-2000004078365.html
HS3	Ekoyhteisöillä pitkä historia	6.10.2002	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004087960.html
HS4	Kiivaan filosofin vaarallinen sisko halusi itsekin olla tärkeä	12.10.2002	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004089400.html
HS5	Georg Malmstén oli iskelmän maailmassa omaa luokkaansa	5.1.2003	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004110365.html
HS6	Sofia-koti hoitaa luonnonmukaisesti	7.12.2003	https://www.hs.fi/ihmiset/art-2000004187316.html
HS7	Steinerkouluilla ”kolmas aalto”	13.4.2004	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004216281.html
HS8	Taivaankappaleet puutarhassa	7.5.2004	https://www.hs.fi/koti/art-2000004221792.html
HS9	Natsit tappoivat Ullmannin ja musersivat Zemlinskyn	29.8.2004	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004247898.html

HS10	Venäläisohjaaja Ilya Khrzhanovsky puolustaa taide-elokuvaa McDonalds-kulttuurissa	18.9.2005	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004338087.html
HS11	Myös steinerkoulujen tulevaisuus tulee turvata	5.2.2006	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004375316.html
HS12	Isa Gripenberg & Freelance-toimittaja oli kontaktien ihminen	7.9.2006	https://www.hs.fi/muistot/art-2000002626623.html
HS13	Yks muistaa vaan Turmio-ryhmän ensimmäinen esitys on hienon tarinan, taitavan ohjaajan ja huikeiden näyttelijöiden juhlaa	19.10.2006	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004433723.html
HS14	Steiner, Malaguzzi ja Montessori	17.5.2007	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004483606.html
HS15	Huuhaa-terapioilta eivät välty eläimetkään	21.7.2007	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004498406.html
HS16	Helsingin konservatoriosta tuli säveltäjä Erkki Melartinin elämäntyö	9.3.2008	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004553872.html
HS17	Majvikin isäntä toivoo idyllin säilyvän	17.8.2010	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004749917.html
HS18	Stressitöntä karitsaa biodynaamiselta tilalta	16.9.2010	https://www.hs.fi/ruoka/art-2000004756273.html
HS19	Viljelykasvien geenit eivät valtaa luontoamme	7.2.2011	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004786376.html
HS20	Lavastaja oli monipuolinen käsityöläinen	16.7.2011	https://www.hs.fi/ihmiset/art-2000004818159.html
HS21	Laulutunnit vaihtuivat lauluvuodeksi	13.5.2012	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002529809.html
HS22	Kodin seinät kätkevät kauraa ja ruista	2.9.2012	https://www.hs.fi/koti/art-2000002556039.html
HS23	Väittely opetuskuluista on väittelyä periaatteista	27.9.2012	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002562207.html
HS24	Suurin osa Down-lapsista päätty Venäjällä laitokseen	2.1.2013	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002603166.html
HS25	Marjoja ja maata maussa	7.2.2013	https://www.hs.fi/ruoka/art-2000002611634.html
HS26	Viiden tähden muscat	14.2.2013	https://www.hs.fi/ruoka/art-2000002613524.html
HS27	Järjellä selittämätön kiinnostaa taiteilijoita	29.3.2013	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002628556.html
HS28	Mystinen taitelija maalasi tuleville sukupolville	30.3.2013	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002628766.html
HS29	Hilma af Klintin teoksia Espoon Emmaan keväällä	13.11.2013	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002688361.html
HS30	Hilma af Klintin henkinen taide monistetaan Acnen vaatteiksi	13.3.2014	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002716394.html

HS31	Hilma af Klint Acnen kourissa	15.3.2014	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002716750.html
HS32	Hilma odottaa otollista aikaa	31.7.2014	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002749797.html
HS33	Hilma af Klint pystyi tekemään näkymättömästä näkyvää	17.8.2014	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002753976.html
HS34	Kahdet villasukat jalkaan: Helsingin steinerkoululaiset aloittivat opiskelun jurtassa	10.11.2014	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002776347.html
HS35	Steinerkoululaiset tekevät kirjojakin itse	11.11.2014	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002776493.html
HS36	Megatrendien ennustaja uskoo, että Suomen suurin haaste osoittautuu kivuliaaksi	1.1.2015	https://www.hs.fi/i ihmiset/art-2000002789182.html
HS37	Tuhkarokko ajanut kymmeniä koululaisia kotikaranteeniin Lohjalla	24.1.2015	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002704710.html
HS38	Steinerkouluissa opetus on maksutonta	13.2.2015	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002800372.html
HS39	Tutkijoilla riita vaihtoehtohoitoja käsittelevästä seminaarista: ”Yliopiston varojen väärinkäyttöä”	11.11.2015	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002865783.html
HS40	Toimittaja luki Väyrysen koko tuotannon, ja kysyi, selittääkö praktinen syllogismi hänen toimintaansa	14.2.2016	https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002885728.html
HS41	Emme kuuntele, mikä ikääntyville itselleen olisi tärkeää, sanoo steineroppeja vanhustentyöhön soveltava Tiina Kuisma	28.7.2016	https://www.hs.fi/torstai/art-2000002912924.html
HS42	Opettaja huolestui: Sivistys on katoava sana, kun koulu valmentaa talouselämään	1.9.2016	https://www.hs.fi/elama/art-2000002918673.html
HS43	Steinerkoulut siirtyvät digiaikaan, vaikka osa opettajista ja vanhemmista vastustaa älylaitteita	14.1.2017	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005523767.html
HS44	Natsit arvostivat luomua, eläintensuojelua ja kasvissyöntiä – nyt natsien ympäristöintoilusta saavat maksaa nykyvihreät	22.8.2017	https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005335233.html
HS45	Arvopaperi: Rock-yhtye Apulanta osti 300 neliön aatelishuvilan Helsingin Munkkiniemestä	7.9.2017	https://www.hs.fi/koti/art-2000005357374.html
HS46	Lasten tiedekysymykset - Miksi ihmisen kädet heiluvat, kun ihminen kävelee? Entä miksi me kutiamme?	8.12.2017	https://www.hs.fi/tiede/art-2000005481659.html

HS47	Tällainen on suomenruotsalainen säätiökenttä, joka jakaa vuosittain noin 150 miljoonan euron verran tukia	28.5.2018	https://www.hs.fi/talous/art-2000005696946.html
HS48	Reinald Witters 1929–2018	26.6.2018	https://www.hs.fi/muistot/art-2000005732453.html
HS49	”Tuntuu kuin olisi rangaistavaa, että saa tehdä rakastamaansa työtä”, sanoo Alina Tomnikov, joka on nyt kaikkialla ja saa kuulla siitä kovia kommentteja	9.7.2018	https://www.hs.fi/nyt/art-2000005748972.html
HS50	Arvoituksellinen suomalainen hieroja kuiskutti Himmlerin korvaan, kun keskitysleirivankien vapauttamisesta käytiin kauppaa toisen maailmansodan lopussa	19.11.2018	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005904451.html
HS51	”Se on pahuksen mukavaa, välillä jännääkin” – Cecil Hagelstamin ura kirjakauppiaana on kestänyt jo yli 40 vuotta mutta innostus on tallella	15.1.2019	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005965131.html
HS52	HS-raati testasi ja lyttäsi trendikkäät alkuviinit: lähes kaikki olivat perin outoja	20.3.2019	https://www.hs.fi/ruoka/art-2000006040468.html
HS53	Steinerkoululaiset järjestivät näyttävän musiikkiesityksen juhlavuotensa kunniaksi	22.3.2019	https://www.hs.fi/lastenuutiset/art-2000006042862.html
HS54	Tuore tutkimus paljastaa taiteilijoiden salatut aatteet: Pekka Halonen sai yhteyden kuolleeseen veljeensä ja spiritualismi lumosi myös Gallen-Kallelan ja Simbergin	19.4.2019	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006077403.html
HS55	Antti Tuurin taiteilijaromaani boheemista Arvid Bromsista ja koukuttavat tietokirjat Nobel-palkinnon kiemuroista ja suomalaisista suvuista	28.9.2019	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006253593.html
HS56	Yliluonnolliset kokemukset yhdistivät kolmea taiteilijaa, joiden näyttely Tukholmassa herättää nyt valtavasti kiinnostusta	10.10.2019	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006266997.html
HS57	Miksi Alko myy horoskooppiviinejä?	12.1.2020	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006369752.html
HS58	Moni haluaa nyt juoda luomuviinejä, mutta maistuvatko ne paremmalta? HS testasi biodynaamisesti tuotettujen punaviinien helmet	19.2.2020	https://www.hs.fi/ruoka/art-2000006411608.html
HS59	Niin Katri Helenalla kuin Vesa-Matti Loirilla on yhteys salatieteistä ammentavaan esoteriaan – Yli-luonnollisuus ja henkinen kasvu kiinnostaa yhä useampia	28.3.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006455036.html
HS60	Heikki Kännön romaani on fantastinen tulkinta siitä, miten luotiin natsien valtaannousun mahdollistanut kulttuuri	4.4.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006464164.html
HS61	Suurin osa kirjailijoista kuulee kirjojensa hahmojen puhuvan heille,	2.5.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006494074.html

	kertoo tuore tutkimus – tällaisia kokemuksia suomalaiskirjailijoilla on: ”Kuulostaa tosi kummalliselta”		
HS62	Henkistynyt pankkiiri hankki kokoelmaansa myös henkioppaiden opastuksella maalattuja töitä: Elämyksellinen näyttely nostaa esiin julkisuudessa harvoin nähtyjä teoksia	5.6.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006531082.html
HS63	Keskellä Helsinkiä on harvojen tuntema salaisen tiedon temppele – Kellarissa kokoontuva joukko ei tee suurta numeroa mystiikkaa huokuvista opeistaan	1.7.2020	https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000006557516.html
HS64	Villa Gyllenbergin Salatun tiedon tie on houkutelut jo yli 9 000 kävijää: Näyttelyyn linkittyvä kirja tuo uutta tietoa taiteilijoiden ja mesenaattien kiinnostuksesta henkisyteen	11.9.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006632420.html
HS65	Näyttelijä Heidi Heralan elämä muuttui 14-vuotiaana, kun hänen isoveljensä kuoli auto-onnettomuudessa – Kolme vuotta sitten hänen poikansa Lauri Maijalan ohjaustyö ”lävisti sydämen” ja nosti itkun ensi kertaa 50 vuoden takaa	2.10.2020	https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000006654777.html
HS66	Suosittujen esoterianäyttelyiden sarja jatkuu kirjallisuusaiheella Helsingissä	27.11.2020	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007645615.html
HS67	Hilma af Klint on esitetty aina salaperäisenä erakkona, joka eli vain taiteelleen – Salapoliisiromaanin lailla kirjoitettu uusi suomalainen tietokirja tuo lisätietoa ruotsalaistaiteilijan tarinaan	15.5.2021	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007979355.html
HS68	Keraamikko Lillemor Mannerheimin ura on nostettu uudelleen ansaitusti esiin – nyt myös Suomessa	12.7.2021	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008107168.html
HS69	Dokumentaristi Jasper Lake muisteli vanhaa steinerkouluaan lämmöllä kunnes kuuli koulukavereidensa muistoja – Syntyi hieno dokumentti Valitut lapset	26.7.2021	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008145214.html
HS70	Helsinkiläiskoulu vaati lupalappua rokotukseen, vaikka päätösvallan pitäisi olla lapsella – ”Kun rokotusvastaisuutta on liikkeellä, viestinnän onnistuminen on tärkeää”	20.8.2021	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008204215.html
HS71	Pienet yhdistyspohjaiset päiväkodit ovat pulassa Helsingissä	23.10.2021	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008350083.html
HS72	Suureen suosioon noussut Kuusisaaren taideparatiisi Villa Gyllenberg avautui	2.2.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008571125.html

	ison peruskorjauksen ja laajennuksen jälkeen		
HS73	Kuusisaaren taidekoti on kuin korurasia, jossa katsottavaa riittää taideteosten lisäksi antiikkihuonekaluissa ja itämaisissa matoissa	2.2.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008581747.html
HS74	Yhdysvaltalainen museo onnistui hankkimaan kokoelmiinsa Hilma af Klintin teossarjan, jonka ei koskaan pitänyt tulla myyntiin	17.2.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008620627.html
HS75	Liikettä veistoksissa, maalauksissa ja lavalla – Hamissa avautui suuri näyttely, joka kertoo tanssista osana kuvataidetta	1.4.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008717503.html
HS76	Mitä tapahtuu viinakaupassa, jonka ympärillä asuinneliö maksaa yli 8 000 euroa? Konkarimyyjä kertoo arjesta 90-vuotiaan Alkon klassikkomyymälässä	3.4.2022	https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008692228.html
HS77	Mahtisukujen vesat Olly ja Uno Donner liihottivat pitkin Eurooppaa loistohotelleissa ja kylpylöissä – Ylellisen elämän taustalta paljastuu lapsettomuutta ja monia sairauksia	10.5.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008767247.html
HS78	Tulevan ajan temppele	28.7.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008952749.html
HS79	Iskelmätähti Jukka Kuoppamäen päätös muuttaa perheineen Saksaan ja opiskella papiksi johti henkilökohtaiseen tragediaan, kertoo elämäkerta	30.8.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009007542.html
HS80	Roihuvuoren Steiner-päiväkoti sulki ovensa Helsingissä	21.9.2022	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009081516.html
HS81	Ruotsin nimekkäimpiin kuuluva ohjaaja turvautui medioiden apuun luodessaan elokuvaa Hilma af Klintistä	20.10.2022	https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009129946.html